

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานระบบการ
ชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศ

โดย

นายวรพร ตั้งสง่าศักดิ์ศรี
ผู้ช่วยผู้ว่าการสายทรัพยากรบุคคลและพัฒนาองค์กร
ธนาคารแห่งประเทศไทย

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้รับอนุมัติให้เอกสารวิจัย เรื่อง “แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศ” ลักษณะวิชาการเศรษฐกิจ ของนายวรพร ตั้งสง่าศักดิ์ศรี เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑ ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒

พลโท

(ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายวรพร ตั้งสง่าศักดิ์ศรี **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ ๖๑

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบการชำระเงินของประเทศให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจการเงินของประเทศมีความคล่องตัวและเติบโต ภาครัฐจึงได้จัดทำและดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้มีการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีระบบพร้อมเพย์เป็นระบบโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ

ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีปริมาณธุรกรรม e-Payment มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นชัดเจน แต่ยังคงต่ำกว่าประเทศพัฒนาแล้วมาก ขณะที่สื่อการชำระเงินรูปแบบเดิม คือ เงินสด และ เช็ค ยังคงได้รับความนิยม งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบและพฤติกรรมกรรมการชำระเงินของผู้ใช้บริการทางการเงินแต่ละกลุ่มให้ลึกซึ้งขึ้น เพื่อนำผลการศึกษามาใช้พิจารณาข้อเสนอแนะที่จะทำให้ระบบ e-Payment เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างยั่งยืน

จากการใช้วิธีการทางสถิติ ศึกษาความสัมพันธ์ของสื่อการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเพื่อหาผลกระทบจากการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ พบว่า โดยรวมแล้ว การโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นรูปแบบการชำระเงินที่มีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือการใช้จ่ายผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้การชำระเงินรูปแบบอื่นลดความสำคัญลงเมื่อเทียบกับสองรูปแบบดังกล่าว สอดคล้องกับการเริ่มใช้ระบบพร้อมเพย์และการขยายการติดตั้งเครื่อง EDC (electronic data capture machine) ภายใต้การดำเนินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ

จึงสรุปได้ว่า แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาตินี้ มีการดำเนินการสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมาย มีผลให้ e-Payment ทั้งภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ เพิ่มขึ้นอย่างน่าพอใจ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐยังคงต้องผลักดันและพัฒนาระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง งานศึกษานี้จึงมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ในระยะต่อไป โดยมีกรอบในการพัฒนา ๓ ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมการเข้าถึงและการขยายการใช้งาน ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและนวัตกรรม และ ด้านการเสริมสร้างระบบนิเวศน์

Abstract

Title Study on Efficiency Enhancement of the National Electronic Payment System Infrastructure

Field Economics

Name Mr. Woraporn Tangsaghasaksri **Course** NDC **Class** 61

Further improvements to the efficiency of the national payment system are crucial for strengthening the growth and flexibility of the economy and the financial system. As part of this ongoing effort the public sector has been pushing forward the National e-Payment Master Plan. The objective is to continuously increase the usage of e-payments with the Prompt-Pay system as an important component of the overall infrastructure.

Although e-payment activities have shown a significantly rising trend, the level is still far below those in advanced economies. Traditional payment methods including cash and cheque continue to be ubiquitous. This research paper therefore attempts to further examine patterns and behaviors of payments methods by different groups of financial services users. The aim is to provide policy recommendations based on the findings to strengthen the e-payment system as a tool for ensuring the sustainability of economic growth.

Statistical analysis of various payment methods has shown that real time on-line transfers have contributed the most to economic growth, followed by the use of electronic cards. It has also revealed that the period following the introduction of the prompt-pay system and the expansion of electronic data capture machine installations within the National e-Payment Master Plan has accorded with the period during which these two payment methods has increased and the contributions of other methods has become less significant.

Hence, the National e-Payment Master Plan has accomplished its objective, leading to a satisfactory increase in the usage of the electronic payment by the household, business and public sectors. Notwithstanding, the public sector has to continue pushing ahead further development of the electronic payment system. This study proposes three aspects of policy recommendations for the next phase of the strategic plan: promoting access and expanding usage, developing infrastructure and enhancing innovation, and nurturing the ecosystem.

คำนำ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ ๖๑ โดยเป็นการเรียบเรียงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการชำระเงินซึ่งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจการเงินของประเทศมีความคล่องตัวและเติบโต ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐได้จัดทำและดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ หรือ National e-Payment Master Plan เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบการชำระเงินของประเทศ

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ โดยศึกษา วิเคราะห์ พฤติกรรมการใช้บริการการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ ของผู้ใช้บริการการชำระเงินทั้งในภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ โดยใช้ข้อมูลและตัวเลขสถิติต่าง ๆ ที่รวบรวมโดยธนาคารแห่งประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในงานวิจัยฉบับนี้เป็นความเห็นของผู้วิจัย ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย

(นายวรพร ตั้งสง่าศักดิ์ศรี)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑
ผู้วิจัย

กิติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณพลอากาศโท จักรินทร์ ขจรบุญ ที่ปรึกษา วปอ.สปท และพันเอกหญิง รัชฎา แดงปุ่น อาจารย์ที่ปรึกษา นาวาอากาศเอก สมศักดิ์ ขาวสุวรรณ์ รองปลัดกระทรวง กระทรวง ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม คุณบัญชา มนูญกุลชัย คุณณพงศ์ธวัช โพธิกิจ คุณโสภี สงวนดีกุล คุณบัวบุชา หอมทอง คุณอรชума ประชาศรีสรเดช คุณวรินดา อนุตรอำไพ คุณสุภัชชา ชวาลเวชกุล คุณสุนันทา จารุวัฒน์ชัย และคุณพลอยฟ้า กานต์อเนกองค์ ที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนข้อเสนอแนะ และข้อมูลที่เป็นประโยชน์

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร คณาจารย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ทำให้รายงานการวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

(นายวรพร ตั้งสง่าศักดิ์ศรี)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๒
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๓
คำจำกัดความ	๓
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
นโยบายทางเศรษฐกิจกับระบบการชำระเงินของประเทศไทย	๖
๑. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี	๖
๒. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒๐	๑๐
๓. นโยบายกระทรวงการคลัง	๑๔
๓. บทบาทธนาคารแห่งประเทศไทย	๑๕
ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล	๑๙
๑. แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	๑๙
๒. ความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตของเศรษฐกิจกับการพัฒนาของระบบการชำระเงิน	๒๑
สรุป	๒๒
บทที่ ๓ ระบบการชำระเงิน	๒๔
พัฒนาการของระบบการชำระเงิน	๒๔
๑. รูปแบบของสื่อการชำระเงิน	๒๔
๒. สื่อการชำระเงินในต่างประเทศ	๒๗
๓. ระบบโครงสร้างพื้นฐานของระบบการชำระเงิน	๒๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แผนพัฒนาระบบการชำระเงิน	๓๐
๑. แนวคิดในต่างประเทศ	๓๐
๒. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ	๓๒
๓. แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย	๓๔
สรุป	๓๕
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๓๗
รูปแบบการชำระเงินและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้ใช้บริการทางการเงินแต่ละกลุ่ม	๓๗
ความสำคัญของสื่อการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ	๕๕
ผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์	๖๐
สรุป	๖๕
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๖๗
สรุป	๖๗
ข้อเสนอแนะ	๗๐
บรรณานุกรม	๗๓
ประวัติย่อผู้วิจัย	๗๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔ - ๑	อัตราการขยายตัวของมูลค่าการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ของภาคประชาชน	๔๓
๔ - ๒	อัตราการขยายตัวของปริมาณการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ของภาคประชาชน	๔๔
๔ - ๓	อัตราการขยายตัวของมูลค่าธุรกรรมการชำระเงินภาคธุรกิจ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑	๕๐
๔ - ๔	อัตราการขยายตัวของปริมาณธุรกรรมการชำระเงินภาคธุรกิจ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑	๕๑
๔ - ๕	อัตราการขยายตัวของมูลค่าธุรกรรมการชำระเงินเงินภาครัฐบาล	๕๓
๔ - ๖	อัตราการขยายตัวของปริมาณธุรกรรมการชำระเงินเงินภาครัฐบาล	๕๔
๔ - ๗	สัมประสิทธิ์แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ กับ CEI ช่วงข้อมูลเดือนมีนาคม ๒๕๕๓ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๖๑	๕๘
๔ - ๘	สัมประสิทธิ์แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ กับ CEI ช่วงข้อมูลเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๖๑	๕๙

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒ - ๑	ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ และยุทธศาสตร์กระทรวงการคลัง	๑๐
๒ - ๒	แผนยุทธศาสตร์ธนาคารแห่งประเทศไทย ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒)	๑๕
๒ - ๓	จำนวนธุรกรรมการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ในการชำระเงิน (บัตรเครดิตและบัตรเดบิต) เปรียบเทียบกับ GDP ต่อคน	๒๒
๓ - ๑	รูปแบบสื่อการชำระเงินของประเทศไทย	๒๗
๔ - ๑	การใช้ e-Payment ของประเทศไทย ต่อคนต่อปี (จำนวนครั้ง) ปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐	๓๙
๔ - ๒	การใช้ e-payment ของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ (จำนวนครั้งต่อคนต่อปี)	๔๐
๔ - ๓	สัดส่วนปริมาณการใช้เงินสดต่อ e-Payment	๔๑
๔ - ๔	สัดส่วนมูลค่าการใช้เงินสดต่อ e-Payment	๔๑
๔ - ๕	สัดส่วนมูลค่าการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของภาคประชาชน	๔๒
๔ - ๖	สัดส่วนปริมาณธุรกรรมการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของภาคประชาชน	๔๓
๔ - ๗	สัดส่วนมูลค่าธุรกรรมการโอนเงินออนไลน์	๔๕
๔ - ๘	สัดส่วนปริมาณธุรกรรมการโอนเงินออนไลน์	๔๕
๔ - ๙	สัดส่วนการโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์	๔๖
๔ - ๑๐	มูลค่าการใช้จ่ายผ่านบัตรเดบิตและบัตรเครดิต	๔๖
๔ - ๑๑	จำนวนบัตรเดบิตและบัตรเครดิต	๔๗
๔ - ๑๒	ปริมาณการใช้บัตรเดบิตชำระค่าสินค้าและบริการ ณ จุดขาย และช่องทางออนไลน์	๔๗
๔ - ๑๓	สัดส่วนมูลค่าธุรกรรมการชำระเงินภาคธุรกิจในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑	๔๙
๔ - ๑๔	สัดส่วนปริมาณธุรกรรมการชำระเงินภาคธุรกิจในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑	๕๐
๔ - ๑๕	มูลค่าธุรกรรมการชำระเงินภาครัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑	๕๓

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่		หน้า
๔ - ๑๖	ปริมาณธุรกรรมการชำระเงินภาครัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๖๑	๕๔
๔ - ๑๗	แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง CEI และ GDP	๕๖
๔ - ๑๘	แนวโน้มข้อมูลดิบของตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษา	๕๖
๔ - ๑๙	ข้อมูลดัชนีทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ดัชนีฟองเศรษฐกิจ และ ดัชนีผู้บริโภคพื้นฐาน	๕๗
๔ - ๒๐	จำนวนบัญชีผู้ใช้บริการพร้อมเพย์	๖๑
๔ - ๒๑	ปริมาณธุรกรรมพร้อมเพย์ เทียบกับบริการโอนเงินรูปแบบเดิม	๖๒
๔ - ๒๒	จำนวนเครื่องรับบัตร EDC ในช่วงปี ๒๕๕๓ - ๒๕๖๐	๖๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบการชำระเงินมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจการเงินของประเทศไทยมีความคล่องตัวและเติบโต ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้จัดทำและดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ หรือ National e-Payment Master Plan เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบการชำระเงินของประเทศไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมให้ภาคประชาชนและภาคธุรกิจเข้าถึงบริการทางการเงินและการธนาคารของประเทศ รวมถึงสวัสดิการรัฐ ได้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบมากขึ้น ในรูปของการปรับโครงสร้างพื้นฐานทางด้านระบบการชำระเงินให้อำนวยความสะดวกและเสริมสร้างสมรรถนะความสามารถทางการแข่งขัน ส่งเสริมการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งยังครอบคลุมถึงการกำกับดูแลตาม พ.ร.บ. การเงิน ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจและการเงินที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ

การกำหนดยุทธศาสตร์แผนพัฒนาโครงสร้างระบบการชำระเงินนั้นควรมีส่วนช่วยส่งเสริมการเติบโตเศรษฐกิจของประเทศ และจะต้องมีความเหมาะสมกับการบริบทสภาพแวดล้อมและความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทยและที่สำคัญคือต้องมีส่วนผลักดันให้รูปแบบการดำเนินสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยให้มุ่งสู่ความเป็นเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งหมายถึงการมีสภาพเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง มีสมรรถนะความสามารถในการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ในยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน บริหารการใช้ทรัพยากรที่มีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์อยู่แล้วของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งการมีโครงสร้างพื้นฐานทางด้านระบบการชำระเงินทางด้านการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ที่มีเสถียรภาพ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมความคล่องตัวการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งของภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ให้มุ่งสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ตามนโยบายของรัฐบาล

ในปัจจุบัน ภายหลังจากที่ได้มีการดำเนินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติแล้ว พบว่าภาคประชาชนเปิดรับกับนโยบายการส่งเสริมการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์เป็นอย่างดี โดยปริมาณธุรกรรมชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่อย่างไรก็ตามการใช้จ่ายที่อยู่ในรูปของกระดาษ อาทิ เงินสด เช็ค ก็ยังคงได้รับความนิยมเช่นเดิม กล่าวคือเทคโนโลยีหรือการชำระเงินในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์อาจยังไม่สามารถเข้าถึงในทุกกลุ่มผู้ใช้บริการทางการเงิน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการส่งเสริมประสิทธิภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล ได้อย่างเต็มที่

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงจะมุ่งศึกษาวิเคราะห์ให้มีความเข้าใจเชิงลึกกับรูปแบบการชำระเงินและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้ใช้บริการทางการเงินแต่ละกลุ่มให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานของระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเพิ่มความคล่องตัวของระบบการเงิน และส่งเสริมการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และวิเคราะห์ ผลจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ที่มีผลต่อการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจให้รองรับเศรษฐกิจยุคดิจิทัล

๒. เพื่อศึกษาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ในระยะต่อไป รวมถึงแผนยุทธศาสตร์ ธนาคารแห่งประเทศไทย ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและรักษาเสถียรภาพระบบการชำระเงิน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑.๑ การวิจัยครั้งนี้เน้นศึกษา วิเคราะห์ กระบวนการและรูปแบบการชำระเงิน เช่น ธนบัตร เช็ค และสื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ภายใต้ขอบเขตการกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทยเท่านั้น

๑.๒ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวคิดในระดับภาพรวมระบบการเงินของประเทศ โดยจะนำเสนอทวิเคราะห์ภาพรวมและตัวเลขทางสถิติที่มีการรายงานกับธนาคารแห่งประเทศไทย หรือข้อมูลที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รวบรวม เช่น การสำรวจพฤติกรรมการใช้บริการการชำระเงิน การสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการการชำระเงิน เป็นต้น

๒. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจ ที่มีการใช้บริการการชำระเงิน ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยมุ่งศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรม รูปแบบการชำระเงินในภาพรวม จากข้อมูลที่ธนาคารแห่งประเทศไทยมีการรวบรวมไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล
 - ๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำราและเอกสารต่าง ๆ
 - ๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยใช้ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้บริการกลุ่มต่าง ๆ
๒. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) และการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี หลักการต่าง ๆ
๓. การนำเสนอข้อมูล นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ จากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรค ของการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment Master Plan)
๒. ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment Master Plan) ให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดและทำให้แผนมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลได้มากยิ่งขึ้น

คำจำกัดความ

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี

หมายถึง กรอบระยะเวลาดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติในระยะยาว ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทยอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง และมีเป้าหมายที่ต้องบรรลุในทุก ๕ ปี โดยยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง (๒) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ (๔) ยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสทางสังคม (๕) ยุทธศาสตร์การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็น

มิตรต่อสิ่งแวดล้อม (๖) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนา
ระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ
(National e-Payment Master Plan)

หมายถึง แผนยุทธศาสตร์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาระบบการชำระเงินของ
ประเทศไทยให้เข้าสู่การชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment)
อย่างครบวงจร เพื่อให้ระบบการชำระเงินมีประสิทธิภาพมากขึ้น
โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น ๕ โครงการ ได้แก่ (๑) โครงสร้างพื้นฐาน
ระบบการชำระเงิน (๒) ขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์
(๓) ภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (๔) การชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ใน
ภาครัฐ (๕) ส่งเสริมความรู้การชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์

แผนยุทธศาสตร์ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายถึง แผนยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดทิศทางในการดำเนินงานของธนาคาร
แห่งประเทศไทย โดยในปัจจุบันเป็นแผนที่กำหนดระยะเวลา ๓ ปี
(ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๒) มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ระบบเศรษฐกิจ
การเงินไทยมีความมั่นคง มีเสถียรภาพ และเติบโตได้อย่างยั่งยืน
ทั่วถึง และรองรับการเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล

ประเทศไทย ๔.๐ (Thailand ๔.๐)

หมายถึง วิสัยทัศน์เชิงนโยบาย โดยมีเป้าหมายจะเปลี่ยนเศรษฐกิจที่
ขับเคลื่อนด้วยธุรกิจที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labor-intensive
industry) นำไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เพื่อเพิ่ม
ความสามารถในการแข่งขันและทำให้ประเทศไทยกลายเป็นกลุ่ม
ประเทศที่มีรายได้สูง

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

หมายถึง ความเจริญทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องใน
ระยะเวลานานพอที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพ
ทางสังคมโดยมุ่งเน้นเพื่อยกระดับการดำรงชีพของประเทศให้สูงขึ้น
ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริงต่อบุคคล (per capita real
income) ในระยะเวลายาวนานพอเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้
อย่างเสมอภาคเกิดมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนโดย
ส่วนรวมที่ดีขึ้นกว่าเดิม

การชำระเงิน

หมายถึง การส่งมอบเงินหรือโอนเงินผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อซื้อสินค้าและ
บริการ หรือใช้ชำระหนี้ โดยสามารถใช้สื่อการชำระเงินที่เป็นได้ทั้ง
เงินสดและไม่ใช้เงินสด ในบางครั้งการชำระเงินอาจทำผ่านคนกลาง
ที่เป็นผู้ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัย

- ของการทนายการ ซึ่งผู้ให้บริการมีทั้งที่เป็นสถาบันการเงินและมีใช้สถาบันการเงิน
- ระบบการชำระเงิน หมายถึง กระบวนการส่งมอบเพื่อการชำระเงินอันเป็นผลจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ระหว่างผู้จ่ายเงินและผู้รับเงิน ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งบุคคลหรือ องค์กร นอกจากนี้ยังรวมถึงองค์กรที่เป็นตัวกลางแทนผู้จ่ายเงินและผู้รับเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น
- การชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment)
- หมายถึง การจ่ายเงินหรือการทำธุรกรรมทางการเงินต่าง ๆ ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย อาทิ โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต ที่มีผู้ให้บริการเครือข่ายการชำระเงิน (Payment Gateway) เป็นตัวกลาง
- เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy)
- หมายถึง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศโดยการนำเอาไอทีหรือเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิต เพิ่มผลงาน โดยใช้เวลาน้อยลงและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการต่าง ๆ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นโยบายทางเศรษฐกิจกับระบบการชำระเงินของประเทศไทย

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญและต้องทำให้เกิดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการปรับปรุงทางสังคมและเศรษฐกิจโดยรวมรองรับการเปลี่ยนแปลงและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ โดยทั่วไปการพัฒนาเศรษฐกิจที่สามารถวัดได้อย่างชัดเจน คือ การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และรายได้ที่แท้จริงต่อบุคคล (GDP per Capita) ซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของกำลังการผลิตสินค้า ทรัพยากรและประสิทธิภาพในการผลิต

อย่างไรก็ดี ความเหลื่อมล้ำทางรายได้เป็นสิ่งที่ต้องกล่าวถึงเช่นกัน เนื่องจากนับเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจโดยไม่คำนึงถึงความสมดุลหรือการพัฒนาไปสู่คนทุกกลุ่มในทุกๆ ด้าน จะส่งผลให้การพัฒนาตามแผนการต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างไม่เต็มที่ และหากปัญหาดังกล่าวมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นก็อาจจะกลายเป็นอุปสรรคต่อความยั่งยืนของการพัฒนาประเทศได้

สำหรับประเทศไทยได้กำหนดทิศทาง การพัฒนาเศรษฐกิจผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหลัก โดยในปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) เป็นแผนพัฒนาฯ ที่ได้จัดทำบนพื้นฐานของ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable and Development Goals: SDGs) นอกจากนี้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ แล้ว นโยบายกระทรวงการคลังก็ได้จัดทำยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติด้วยเช่นกัน เพื่อให้นโยบายการพัฒนามีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศ ได้มีการกำหนดแผนงาน ที่เกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายในการส่งเสริมเศรษฐกิจ ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๕ กำหนดให้ให้การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกได้มีผลประกาศบังคับใช้แล้ว เมื่อวันที่ ๑๓ ต.ค. ๒๕๖๑

ยุทธศาสตร์ชาติฉบับปัจจุบัน กำหนดระยะเวลา ๒๐ ปี ในการวางกรอบและแนวทางการดำเนินการให้กับแผนการดำเนินงานต่างๆ ของภาครัฐ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในทุกๆระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจก

บุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคง พอเพียงกับการดำรงชีวิต มีการออมสำหรับวัยเกษียณ ความมั่นคงของอาหาร พลังงาน และน้ำ มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน

ความมั่นคง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วนมีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ในภาวะความยากจน เศรษฐกิจในประเทศมีความเข้มแข็ง ขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศเพื่อให้สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนมีการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีโลก และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาค ทั้งการคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ เพื่อให้เป็นพลังในการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้ การรักษาและการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืนและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในรูปแบบ “ประชารัฐ” โดยประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยแต่ละยุทธศาสตร์มีเป้าหมายและประเด็นการพัฒนา ดังนี้

ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคงประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เอกराชอธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคาม และภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติ ด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด ๓ ประการ ได้แก่ (๑) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ (๒) “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคตและ (๓) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคู่มือใหม่รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัยมีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรมและเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สูการเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติ

สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงานและการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเส้นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตโดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง ๓ ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ แยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือในการให้บริการในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันมีสมรรถนะสูง ยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวมมีความทันสมัยและพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่าและปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมัธยัสถ์ และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ กฎหมายต้องมีความชัดเจน มีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ และการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามหลักนิติธรรม

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในอนาคต เพื่อให้แผนอื่นรับเป็นแนวทางในการดำเนินการให้มีความสอดคล้องกัน อาทิ ในด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์กระทรวงการคลัง ซึ่งสามารถแสดงความสอดคล้องเชื่อมโยง ดังแผนภาพที่ ๒ - ๑

แผนภาพที่ ๒ - ๑ ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ และยุทธศาสตร์กระทรวงการคลัง

จากแผนภาพความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ และยุทธศาสตร์กระทรวงการคลัง จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันเป็นองค์ประกอบสำคัญในทุกแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งเมื่อทำความเข้าใจเพิ่มเติมกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์นโยบายกระทรวงการคลัง รวมทั้งบทบาทธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งมีนัยสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ จะพบว่าล้วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติทางด้านเศรษฐกิจผ่านระบบโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงิน เพื่อปูทางสู่อนาคตในการเพิ่มศักยภาพ และความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล

๒ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ -๒๕๖๔)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งได้ริเริ่มขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สืบเนื่องมาจากแผนการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังสงคราม ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะถูกจัดทำขึ้นโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและแห่งชาติ มีจุดประสงค์เพื่อวางแผนด้านเศรษฐกิจในระยะกลาง โดยแผนพัฒนาฯ แต่ละฉบับได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการ ๕ ปี เพื่อสามารถปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจอยู่เสมอ

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับแรก ๆ นั้น มีเป้าหมายเน้นการลงทุนโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ อาทิ การชลประทาน การคมนาคม ระบบสาธารณสุขโรคต่าง ๆ รวมทั้งการลงทุนเพื่อเพิ่มผลิตผลทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม และวางรากฐานในการพัฒนาคน โดยการส่งเสริมการศึกษาและการสาธารณสุขให้มีความทั่วถึง

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ ได้เน้นให้มีการพัฒนาด้านสังคมมากขึ้น โดยกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เพื่อรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจประเทศ นอกเหนือจากการพัฒนาระดับผลผลิตและรายได้ของประชากรโดยรวมให้สูงขึ้นอีกด้วย แต่แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนทั่วโลก จากภาวะสงคราม ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในประเทศซบเซาเป็นอย่างมาก ดังนั้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ และ ๕ จึงมุ่งเน้นในการฟื้นฟูเศรษฐกิจในประเทศ เพื่อขยายการผลิตและการลงทุน ผลักดันให้เกิดการจ้างงานที่สูงมากขึ้น และยังคงเน้นให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคมผ่านการกระจายรายได้ที่เท่าเทียม และความสมดุลระหว่างการใช้พัฒนาและการใช้ทรัพยากร เช่นเดียวกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ และ ๘ ที่ยังคงให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง

จากวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ ระหว่างที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ กำลังดำเนินการอยู่นั้น จึงได้มีการปรับใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการบริหารประเทศ เพื่อให้ประเทศรอดพ้นวิกฤตและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยพัฒนาคุณภาพคน มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ต่อมาในแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๐ และ ๑๑ ยังคงยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับแนวคิดที่ว่า ‘คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา’ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นธรรมและยั่งยืน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อนหน้า เพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติมีการบูรณาการบนทางสายกลาง โดยการพัฒนาในมิติหนึ่งต้องไม่ส่งผลกระทบต่อมิติอื่น ๆ รวมทั้งต้องมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคมนทุกวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง มีศักยภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ โดยแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้จะมีลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

๒.๑ การพัฒนาและใช้นวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศ โดยมีการกำหนดวาระการวิจัยแห่งชาติ (National Research Agenda) ให้มีจุดเน้นที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ

๒.๒ การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยสนับสนุนการวิจัยพัฒนา การดัดแปลงและต่อยอดการพัฒนาเทคโนโลยีไปสู่ความเป็นอัจฉริยะโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและการผสมผสานเทคโนโลยี การพัฒนาผู้ประกอบการให้เป็น

ผู้ประกอบการทางเทคโนโลยี (Technopreneur) รวมทั้งการเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิตที่เป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศ ได้แก่ เกษตรกรรายย่อย วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกับสถาบันวิจัย และสถาบันการศึกษา รวมทั้งพัฒนาและยกระดับโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ให้ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะเร่งสร้างและพัฒนาบุคลากรวิจัยในด้าน STEM กล่าวคือ สาขาวิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) และคณิตศาสตร์ (Mathematics)

๒.๓ การเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากร เพื่อยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ เป็นการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงาน รวมทั้งให้มีความนิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม ตลอดจนยกระดับคุณภาพการศึกษาและลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ

๒.๔ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ สนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และสนับสนุนการเพิ่มผลผลิต ผู้ด้อยโอกาสสตรี และผู้สูงอายุ รวมทั้งกระจายการจัดบริการภาครัฐให้มีความครอบคลุมและทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

๒.๕ การปรับโครงสร้างการผลิตและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงของห่วงโซ่มูลค่า เน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับปัจจัยพื้นฐาน ทุนทางเศรษฐกิจให้สนับสนุนการเพิ่มศักยภาพของฐานการผลิตและฐานรายได้เดิม และยกระดับห่วงโซ่มูลค่าด้วยการใช้เทคโนโลยีวิจัยและพัฒนา เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและขับเคลื่อนเศรษฐกิจเข้าสู่การเป็นประเทศรายได้สูงในอนาคต

๒.๖ การปรับระบบการผลิตการเกษตรให้สอดคล้องกับพันธกรณีในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพของพื้นที่ เน้นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเกษตร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรชีวภาพ (Bio-based resources) ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรมีความปลอดภัย ไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อม

๒.๗ การเพิ่มศักยภาพฐานการผลิตและบริการเดิมที่มีศักยภาพในปัจจุบันให้ต่อยอดไปสู่ฐานการผลิตและบริการที่ใช้เทคโนโลยีที่เข้มข้นและมีนวัตกรรมมากขึ้น ควบคู่กับการวางรากฐานเพื่อสร้างและพัฒนาภาคการผลิตและบริการสำหรับอนาคต ทั้งในด้านการเตรียมศักยภาพคนและโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนสร้างกลไกและเครือข่ายความร่วมมือของธุรกิจลักษณะคลัสเตอร์ (Cluster)

๒.๘ การส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจกระแสใหม่ อาทิ เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจฐานชีวภาพ เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม และการพัฒนาวิสาหกิจตั้งใหม่ (Start Up) และวิสาหกิจเพื่อสังคม

๒.๙ การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโตและสนับสนุนภาคการผลิต เน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบ

นิเวศ และศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติและครบวงจรทั้งการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

๒.๑๐ การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ขยายฐานเศรษฐกิจให้กว้างขึ้น และต่อยอดห่วงโซ่การผลิตให้เข้มแข็งขึ้น

๒.๑๑ การพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม

๒.๑๒ การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม

๒.๑๓ การฟื้นฟูพื้นฐานด้านความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติของผู้มีความเห็นต่างทางความคิดและอุดมการณ์

๒.๑๔ การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและการสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย

๒.๑๕ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของประเทศเพื่อขยายขีดความสามารถและพัฒนาคุณภาพการให้บริการ เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจหลัก และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกกลุ่มในสังคม เน้นให้เกิดความเชื่อมโยงในอนุภูมิภาค และในอาเซียนอย่างเป็นระบบโดยมีโครงข่ายเชื่อมโยงภายในประเทศที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่าง ๆ รวมทั้งพัฒนาระบบบริหารจัดการและการกำกับดูแลให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

๒.๑๖ การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศให้เข้มข้นและส่งผลต่อการพัฒนาอย่างเต็มที่ มุ่งเน้นผลักดันให้ความเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบและในเชิงสถาบันให้มีความคืบหน้าและชัดเจนในระดับปฏิบัติการและในแต่ละจุดพื้นที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศ

๒.๑๗ การส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้ประกอบการ ให้สามารถพัฒนาธุรกิจร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม พัฒนาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และการสนับสนุนการดำเนินงานของสภาธุรกิจภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนแหล่งเงินทุนและแหล่งข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับฐานการผลิตในต่างประเทศ

๒.๑๘ การปรับปรุงภาคการเงินของไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและให้สามารถแข่งขันได้ ในการพัฒนาประสิทธิภาพภาคการเงินนั้น สามารถพัฒนาได้ ๓ มิติด้วยกัน ได้แก่ (๑) การพัฒนาประสิทธิภาพภาคการเงินผ่านการกำกับและดูแลนโยบายการเงิน ในที่นี้ การกำหนดนโยบายการเงินจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และที่สำคัญคือจะต้องช่วยกระตุ้นการเติบโตของเศรษฐกิจ สนับสนุนการค้า การลงทุนของภาคธุรกิจ เสริมสร้างพฤติกรรมการมีวินัยทางการเงินให้กับภาคประชาชน (๒) การพัฒนาประสิทธิภาพภาคการเงินผ่านการกำกับและดูแลสถาบันการเงิน ผ่านกระบวนการกำกับและการดำเนินงานของสถาบันการเงิน การส่งเสริมการแข่งขันในระบบสถาบันการเงิน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเงินเพื่อสนับสนุนการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชน และ (๓) การพัฒนาประสิทธิภาพภาคการเงินผ่านการกำกับและดูแลระบบการชำระเงิน

เนื่องด้วยขั้นตอนการชำระเงินเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้นเสถียรภาพของโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนระบบการชำระเงินที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นการเติบโตของเศรษฐกิจ และช่วยส่งเสริมสมรรถภาพทางการแข่งขันของประเทศได้

๒.๑๙ การปฏิรูปด้านการคลังและงบประมาณ ประกอบด้วย การขยายฐานภาษี การปรับระบบการจัดทำค่าของงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำงบประมาณบูรณาการ ทั้งเชิงประเด็นพัฒนาและเชิงพื้นที่ การติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ และกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม และลดความซ้ำซ้อนของสิทธิประโยชน์

๓ นโยบายกระทรวงการคลัง

เพื่อเผชิญกับความท้าทายในด้านต่าง ๆ ที่ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ได้แก่ ปัญหาการติดกั๊บตรึงรายได้ปานกลาง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงอายุ ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ความผันผวนของเศรษฐกิจโลก และการพัฒนาเทคโนโลยีที่กระทบต่อธุรกิจและพฤติกรรมของประชาชน กระทรวงการคลังได้จัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงการคลัง ๒๐ ปี (๒๕๖๐-๒๕๗๙) เพื่อกำหนดทิศทางการรับมือกับความท้าทายต่างๆ โดยสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ เพื่อเป้าประสงค์ต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถเติบโตได้อย่าง “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ดังนี้

๓.๑ การเสริมสร้างความมั่นคงทางการคลัง โดยให้มีการผลักดันให้มีการพัฒนากรอบการจัดทำงบประมาณ และระบบการจ่ายงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการปฏิรูปโครงสร้างรายได้ของประเทศ โดยปรับอัตราภาษีและขยายฐานภาษี เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเพิ่มแหล่งรายได้ใหม่ และการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์ของภาครัฐ นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงหนี้สาธารณะ ทั้งในด้านของการกำกับดูแลและประสิทธิภาพในการจัดเก็บ

๓.๒ การสนับสนุนศักยภาพและความสามารถในการแข่งขัน เป็นการส่งเสริมให้ใช้มาตรการทางการคลังเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของภาคธุรกิจและการลงทุน ได้แก่ การปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่ให้มีความเป็นธรรม และเป็นสากล การผลักดันการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน การผลักดันระบบ National e-Payment ส่งเสริมการเชื่อมโยงของระบบการชำระเงินทั้งภายในประเทศและภายในภูมิภาค ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการชำระเงินของภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายในการพัฒนาสถาบันการเงิน ตลาดเงิน และตลาดทุน โดยการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้สามารถแข่งขันในระดับสากลได้

๓.๓ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรกระทรวงการคลัง จัดทำแผนการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นในการดำเนินงานเพื่อรองรับความท้าทายในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ความผันผวนของภาคการเมืองการปกครอง การพัฒนาของเทคโนโลยีที่มีผลต่อรูปแบบพฤติกรรมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ปลูกฝังค่านิยมในการดำเนินงานที่มุ่งเน้นลูกค้า ในที่นี้คือประชาชนเป็นหลัก วางนโยบายทางด้านคลังให้เอื้อต่อการเติบโตของเศรษฐกิจ

๓.๔ การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม โดยผลักดันมาตรการต่างๆ เพื่อให้การกระจายรายได้เป็นธรรมมากขึ้น พัฒนาสวัสดิการและผลิตภัณฑ์ทางการเงินระยะยาวเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ยกกระดับบริการทางการเงินด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งเพิ่มความสามารถทางการเงินทั้งในด้านผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องการส่งเสริมความรู้ทางการเงินและการเข้าถึงบริการทางการเงินในภาคประชาชน

๓.๕ การคลังการเงินเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) โดยการใช้มาตรการการเงินการคลัง เพื่อสิ่งแวดล้อม

๓.๖ การเป็นองค์กรต้นแบบในการบริหารงานอย่างมีธรรมาภิบาลและเป็นมืออาชีพ โดยการป้องกันและขจัดปัญหาการคอร์รัปชัน เพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงานของกระทรวงการคลัง และปรับประสิทธิภาพในการดำเนินงานภายในหน่วยงาน โดยเพิ่มความคล่องตัวและลดขั้นตอนและความซ้ำซ้อนในกระบวนการดำเนินงาน

๔ บทบาทธนาคารแห่งประเทศไทย

ธนาคารกลางในประเทศต่าง ๆ มีหน้าที่ในการดำเนินนโยบายการเงินเพื่อกระตุ้นให้เศรษฐกิจมีความเติบโตสามารถแข่งขันได้กับต่างประเทศ และในขณะเดียวกันก็ต้องทำให้เศรษฐกิจมีเสถียรภาพ ไม่ร้อนแรงหรือผันผวนมากเกินไปจนทำให้เกิดผลกระทบในระยะยาว ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ก็เช่นกัน ได้วางแผนยุทธศาสตร์ ๓ ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย (พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๑) เพื่อรับมือกับสภาพแวดล้อมของโลกที่มีความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความไม่ชัดเจน (VUCA) โดยมุ่งเน้นให้สามารถรักษาเสถียรภาพและพัฒนาระบบเศรษฐกิจไทยได้อย่างสมดุล โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์ เป็น ๓ ด้าน ได้แก่

แผนภาพที่ ๒ - ๒ แผนยุทธศาสตร์ธนาคารแห่งประเทศไทย ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒)

๔.๑ ด้านเสถียรภาพ (Stability) การรักษาเสถียรภาพระบบเศรษฐกิจการเงินถือเป็นพันธกิจหลักของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยการรักษาเสถียรภาพประกอบไปด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ เสถียรภาพการเงิน เสถียรภาพระบบการเงิน เสถียรภาพระบบสถาบันการเงิน และเสถียรภาพระบบการชำระเงิน โดยธนาคารแห่งประเทศไทยมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการติดตาม เฝ้าทัน ป้องกัน และออกมาตรการรองรับความเสี่ยงในรูปแบบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและสร้างนวัตกรรม สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ บทบาทหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยด้านการรักษาเสถียรภาพระบบเศรษฐกิจการเงิน สามารถแจกแจงได้ดังนี้

๔.๑.๑ เสถียรภาพการเงิน เพิ่มองค์ความรู้และข้อมูลเชิงลึกเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจนโยบายผ่านกระบวนการตัดสินใจที่มองลึกและรอบด้าน เตรียมเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพและพร้อมใช้ ผลักดันให้กลไกตลาดการเงินสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในสภาวะปกติและไม่ปกติ เฝ้าต่อการบริหารความเสี่ยงของระบบเศรษฐกิจ และสนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจปรับตัวเชิงโครงสร้างและมีความยืดหยุ่น

๔.๑.๒ เสถียรภาพระบบการเงิน เพิ่มศักยภาพระบบการติดตามและประเมินความเสี่ยงระบบได้อย่างเฝ้าทัน มีความพร้อมในการออกนโยบายที่สอดคล้องในการดูแลเสถียรภาพโดยภาพรวมของระบบเศรษฐกิจ และเป็นแกนในการผลักดันการดูแลเสถียรภาพระบบการเงินไทย

๔.๑.๓ เสถียรภาพระบบการสถาบันการเงิน เพิ่มมาตรการกำกับดูแลระบบสถาบันการเงินให้ต่อเนื่อง เฝ้าทัน และพร้อมรับมือความเสี่ยงใหม่ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต ปรับปรุงการกำกับดูแล ให้ความสำคัญด้านความมั่นคงควบคู่ไปกับการพัฒนา โดยไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของระบบการเงิน ไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญต่อภาคการเงิน ยกย่องความร่วมมือกับหน่วยงานกำกับดูแลอื่นทั้งในและต่างประเทศ ผลักดันให้ผู้บริการในระบบสถาบันการเงินไทย และระบบการชำระเงินมีความสามารถในการป้องกัน ตรวจสอบ และตอบสนองต่อความเสี่ยงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและพร้อมรับมือภัยคุกคามด้านไซเบอร์ รวมถึงการเตรียมความพร้อมภาคการเงินไทยสำหรับเข้ารับการตรวจประเมินโครงการประเมินภาคการเงิน (Financial Sector Assessment Program – FSAP)

๔.๑.๔ เสถียรภาพระบบการชำระเงิน ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบการชำระเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยให้บริการให้มีความมั่นคงปลอดภัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมรองรับกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในช่วงที่พัฒนาการทางด้านเทคโนโลยี และพฤติกรรมทางการเงินของทุกภาคส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยตาม พระราชบัญญัติระบบการชำระเงิน ขยายขอบเขตการกำกับดูแลให้ครอบคลุมนวัตกรรมและบริการใหม่ โดยเฉพาะการชำระเงินผ่านอุปกรณ์พกพาที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ให้มีความปลอดภัยและสร้างความเชื่อมั่นกับผู้ให้บริการ ตลอดจนบูรณาการพัฒนาระบบข้อมูลด้านการชำระเงิน เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายด้านการชำระเงินและการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศ

๔.๒ ด้านการพัฒนา (Development) ธนาคารแห่งประเทศไทยผลักดันเศรษฐกิจการเงินไทย ผ่านการสนับสนุนการแข่งขัน นวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีอย่างครบวงจร เพื่อลดต้นทุนของระบบการเงิน และเอื้อให้ระบบเศรษฐกิจการเงินปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล ส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางการเงินให้มีผ่านผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงินที่ตอบโจทย์การพัฒนาของประเทศ รวมถึงสนับสนุนความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการเงินกับต่างประเทศ รวมถึงยกระดับการคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน เพิ่มความเข้มงวดเรื่องการทำบริการอย่างเป็นธรรม (Market Conduct) และส่งเสริมวินัยทางการเงิน ทั้งนี้ บทบาทหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยตามยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนามี ๓ ด้าน ได้แก่

๔.๒.๑ การพัฒนาระบบการเงิน ส่งเสริมการแข่งขันและนวัตกรรมในระบบการเงินไทยผ่านกลไกการธนาคารยุคดิจิทัล เทคโนโลยีด้านการเงินและการธนาคาร และการส่งเสริมบทบาทผู้ให้บริการเฉพาะทาง ให้มีการบริการทางการเงินดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ ครบวงจร และมีต้นทุนการดำเนินงานที่ลดลง ลดช่องว่างการเข้าถึงบริการทางการเงินเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการผู้ใช้บริการได้ดีขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ดีและกลไกตลาดที่แข็งแกร่ง เพื่อเสริมสร้างผลิตภัณฑ์ทางการเงินและบุคลากรที่เสริมศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๔.๒.๒ การเชื่อมโยงกับต่างประเทศ ส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการในไทยมีความพร้อมให้บริการทางการเงินกับประเทศเพื่อนบ้าน ภาคธุรกิจสามารถทำธุรกรรมทางการเงินได้สะดวกมากยิ่งขึ้นภายใต้ต้นทุนที่น้อยลง เพิ่มแนวทางการเชื่อมโยงด้านการเงินกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศอินเดีย

๔.๒.๓ การส่งเสริมบริการทางการเงินอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน กำกับดูแลให้สถาบันการเงินให้บริการทางด้านการเงินด้วยความรับผิดชอบและมีธรรมาภิบาล เอื้อให้ผู้ใช้บริการเข้าใจสิทธิและได้รับการคุ้มครอง ผลักดันให้มีระบบนิเวศที่ส่งเสริมวินัยทางด้านการเงินสามารถเข้าถึงบริการทางด้านการเงินขั้นพื้นฐาน ตลอดจนสนับสนุนให้สถาบันการเงินส่งเสริมการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

๔.๓ ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในองค์กร (Internal Excellence) เพื่อวางรากฐานให้กลไกภายในของธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินและส่งเสริมภารกิจที่ทำทนายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของธนาคารแห่งประเทศไทยตามยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในองค์กร สามารถแจกแจงได้ออกเป็น ๕ ด้าน

๔.๓.๑ ระบบข้อมูลและการวิเคราะห์ ยกระดับการใช้ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ สรรหาข้อมูลใหม่ให้เพียงพอและทันการณ์ ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

๔.๓.๒ ความเป็นเลิศด้านวิจัย สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการทำวิจัยในทุกสายงาน ส่งเสริมการเชื่อมต่อการทำวิจัยกับการออกนโยบาย ตลอดจนร่วมเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทย

๔.๓.๓ การยกระดับศักยภาพบุคลากร สร้างบุคลากรที่มีศักยภาพสูง หลากหลาย และยึดมั่นค่านิยมร่วมขององค์กร เตรียมความพร้อมและปลูกฝังความเป็นผู้นำเพื่อรองรับภารกิจที่ทำทนายมากยิ่งขึ้นในอนาคต

๔.๓.๔ การยกระดับศักยภาพองค์กร ปรับเปลี่ยนองค์กรให้มีความคล่องตัว ทันสมัย ยกระดับมาตรฐานระบบงานให้เทียบเท่ากับมาตรฐานสากลหรือองค์กรชั้นนำ รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยงและการดำเนินกิจการโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคมและธรรมาภิบาล

๔.๓.๕ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เตรียมความพร้อมสร้างเสริมกลไกการรับฟังเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารให้มีความเข้าใจและสามารถขยายจำนวนกลุ่มเป้าหมาย และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำมากขึ้น รวมถึงการยกระดับความร่วมมือระหว่างธนาคารแห่งประเทศไทยและหน่วยงานภายนอกให้สามารถบรรลุพันธกิจในการสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจการเงินและการธนาคารได้

ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบาทในด้านระบบการชำระเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย ระบบการชำระเงินเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ด้านเสถียรภาพและด้านการพัฒนา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ธปท. ให้ความสำคัญในการพัฒนาและควบคุมความเสี่ยงของระบบการชำระเงินไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ เพื่อเป็นการยกระดับการกำกับดูแลระบบและบริการการชำระเงินให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ให้มีบริการที่ปลอดภัย ได้มาตรฐาน และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติระบบการชำระเงิน พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งมีผลใช้บังคับในวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๑ โดย พรบ. ระบบการชำระเงินฉบับนี้โดยรวมนับสนับสนุนให้เศรษฐกิจของประเทศไทยสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สามารถเชื่อมโยงกับต่างประเทศได้มากขึ้น

ในภาพรวม กรอบการดำเนินนโยบายต่างๆ ที่ได้กล่าวมาตามยุทธศาสตร์ข้างต้น มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อม ๆ กัน โดยในทุกแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานได้กล่าวถึงการพัฒนาระบบการชำระเงินด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยคาดการณ์ว่า เทคโนโลยีเหล่านี้จะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาหนึ่งที่อยู่กับประเทศไทยมาช้านาน คือ ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหนึ่งในสาเหตุของปัญหาดังกล่าวคือ การเข้าถึงบริการทางการเงินที่ไม่ทั่วถึง (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, ๒๕๕๘) และการเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงินส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาค (สฤณี อาชวานันทกุล, ๒๕๖๐) เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้านำได้ดียิ่งขึ้น ในอัตราต้นทุนที่ต่ำลง และสามารถขยายฐานลูกค้าไปสู่กลุ่มคนรากหญ้าอันเป็นโอกาสทางธุรกิจอย่างมหาศาล

ระบบการชำระเงินจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่หล่อเลี้ยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศให้ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง โดยช่วยสนับสนุนและรองรับการทำธุรกรรมทางการเงินของสถาบันการเงิน ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไป ให้สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ช่วยส่งเสริมการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพทางการเงินของประเทศ (Financial stability)

ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล

เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ จากการดำเนินกิจกรรมโดยอาศัยปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก มาสู่ยุคของการพัฒนาทางเทคโนโลยีและดิจิทัลที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงมีการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้และนำไปสู่ ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งโดยสรุปก็คือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ผ่านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาทางเทคโนโลยี มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มกว่าการดำเนินธุรกิจในรูปแบบเดิม สร้างโอกาสทางการแข่งขัน และสร้างความแข็งแกร่งของการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดความยั่งยืน

การเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล ก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ

๑. ลดต้นทุนในการประกอบการ และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในขั้นตอนต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ลดค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสาร จากการสื่อสารผ่านช่องทางอีเมล โทรศัพท์มือถือ Conference call หรือการใช้ Social Media เป็นช่องทางในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ รวมถึงติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคหรือผู้ซื้อสินค้าโดยตรง ลดค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการซื้อขายผ่านตลาด โดยการซื้อขายผ่าน e-commerce จะช่วยอำนวยความสะดวกระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ในการลดค่าใช้จ่ายการเดินทาง ค่าเช่าพื้นที่ หรือลงทุนเปิดร้านค้า ของผู้ขาย และผู้ซื้อไม่ต้องเดินทางไปแหล่งขายสินค้า

๒. อำนวยความสะดวก ส่งเสริมการลงทุนธุรกิจข้ามพรมแดนมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การจองห้องพักต่างประเทศ การซื้อขายสินค้าจากต่างประเทศ การลงทุนซื้อหุ้นต่างประเทศ หรือ แม้แต่การส่งเสริมการทำธุรกิจของผู้ประกอบการในพื้นที่ห่างไกล เช่น ในประเทศจีน จากความร่วมมือของการพัฒนาร่วมกันระหว่างการใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และการขนส่งไปรษณีย์ ช่วยส่งเสริมยอดการขายให้เจ้าของกิจการร้านขายของชำในพื้นที่นอกเขตชุมชน สามารถทำได้สะดวกมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

๓. ขยายการสร้างงานอันเกิดจากระบบเศรษฐกิจดิจิทัล ยกตัวอย่างเช่น นักกลยุทธ์การตลาดทาง Social Media นักโฆษณาสินค้าผ่านช่องทาง Social Media บริษัทค้นคว้าและพัฒนาแพลตฟอร์มการซื้อขายออนไลน์ รวมถึงทักษะแรงงานที่มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีขั้นสูง การวิจัยพัฒนา และสาขา STEM (Science Technology Engineering and Mathematics) มีความจำเป็นและสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากในระบบเศรษฐกิจดิจิทัล เป็นต้น

๔. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เปิดโลกทัศน์ ให้ผู้ผลิตได้รับทราบความต้องการของผู้บริโภคในวงกว้างมากขึ้น อันเนื่องมาจากการเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ต และแนวโน้มความนิยมความต้องการในสื่อสังคม (Social Media) ต่าง ๆ ส่งเสริมการต่อยอดการพัฒนารูปแบบสินค้าและบริการใหม่ ๆ ออกสู่ตลาด

๑. แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

จะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจในระบบเศรษฐกิจดิจิทัลก่อให้เกิดประโยชน์และสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างมากเมื่อเทียบกับการดำเนินกิจกรรมธุรกิจในระบบเศรษฐกิจแบบเดิม ดังนั้น การเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัลจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาครัฐจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและวางรากฐานของเศรษฐกิจดิจิทัลให้สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้ภาคเศรษฐกิจมีความก้าวหน้าสามารถแข่งขันในโลกสมัยใหม่ได้ ซึ่งภาครัฐได้ตระหนักถึงความจำเป็นนี้ และได้กำหนด

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ๖ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ : พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลประสิทธิภาพสูงให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

สร้างให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ทันสมัย ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งการเข้าถึงบริการจะสามารถทำได้ทุกที่ ทุกเวลา อย่างมีคุณภาพ ด้วยอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่รองรับความต้องการ และราคาค่าบริการที่ต้องจ่ายจะต้องไม่เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงบริการดิจิทัลอีกต่อไป ในอนาคตโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงจะกลายเป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับ ถนน ไฟฟ้า ประปา ที่สามารถรองรับการเชื่อมต่อกับทุกสรรพสิ่ง

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

เป็นการเร่งส่งเสริมเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศสำหรับธุรกิจดิจิทัล ควบคู่กับการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในเชิงธุรกิจ และกระตุ้นให้ภาคเอกชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และปรับปรุงแนวทางการทำธุรกิจด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจขนาดกลางและเล็ก รวมถึงธุรกิจใหม่ (Startup) ในด้านเศรษฐกิจชุมชน เทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยเชื่อมโยงท้องถิ่นกับตลาดโลกสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ : สร้างสังคมคุณภาพที่ทั่วถึงเท่าเทียมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

เป็นการสร้างสังคมดิจิทัลที่มีคุณภาพ มุ่งหวังที่จะลดความเหลื่อมล้ำทางโอกาสของประชาชนที่เกิดจากการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีดิจิทัล หรือการไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ยังมีราคาแพงเกินไป และให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลเมืองที่ฉลาด รู้เท่าทันข้อมูล และมีความรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ โดยสุดท้าย เมื่อโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลพร้อม และพลเมืองดิจิทัลพร้อมแล้ว เทคโนโลยีดิจิทัลจะเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทุกกลุ่มผ่านบริการดิจิทัลต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ : ปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล

เป็นการมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการทำงานและการให้บริการภาครัฐ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการทำงานและขั้นตอนการให้บริการ ให้มีประสิทธิภาพ ถูกต้อง รวดเร็ว อำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้บริการ สร้างบริการของภาครัฐที่มีธรรมาภิบาล และสามารถให้บริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว ผ่านระบบเชื่อมโยงข้อมูลอัตโนมัติ การเปิดเผยข้อมูลของภาครัฐที่ไม่กระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและความมั่นคงของชาติ ผ่านการจัดเก็บ รวบรวม และแลกเปลี่ยนอย่างมีมาตรฐาน ให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์และข้อมูล รวมไปถึงการสร้างแพลตฟอร์มการให้บริการภาครัฐ เพื่อให้ภาคเอกชนหรือนักพัฒนาสามารถนำข้อมูลและบริการของภาครัฐไปพัฒนาต่อยอดให้เกิดนวัตกรรมบริการ และสร้างรายได้ให้กับระบบเศรษฐกิจต่อไป

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ : พัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล

มุ่งเน้นการพัฒนาากำลังคนดิจิทัล ขึ้นมารองรับการทำงานในระบบเศรษฐกิจดิจิทัล โดยเน้นทั้งกลุ่มคนทำงานที่จะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างผลผลิตภาพการผลิตในระบบเศรษฐกิจ และกลุ่มคนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดิจิทัล อย่างไรก็ตามการเตรียมความพร้อมให้ประชาชนทั่วไปก็เป็นอีกเรื่องที่สำคัญอย่างทัดเทียมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ ๖ : สร้างความเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

มุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงปลอดภัย และความเชื่อมั่นในการทำธุรกรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับผู้ประกอบการ ผู้ทำงาน และผู้ใช้บริการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยขับเคลื่อนประเทศสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล และเป็นบทบาทหน้าที่หลักของภาครัฐในการอำนวยความสะดวกให้กับทุกภาคส่วน โดยภารกิจสำคัญยิ่งยวดของยุทธศาสตร์นี้ จะครอบคลุมเรื่องมาตรฐาน (Standard) การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy) การรักษาความมั่นคงปลอดภัย (Cybersecurity)

ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศสำหรับธุรกิจดิจิทัล ควบคู่กับการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลนั้น ระบบการชำระเงินดิจิทัลนั้น ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ และมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตของเศรษฐกิจและการพัฒนาของระบบการชำระเงิน

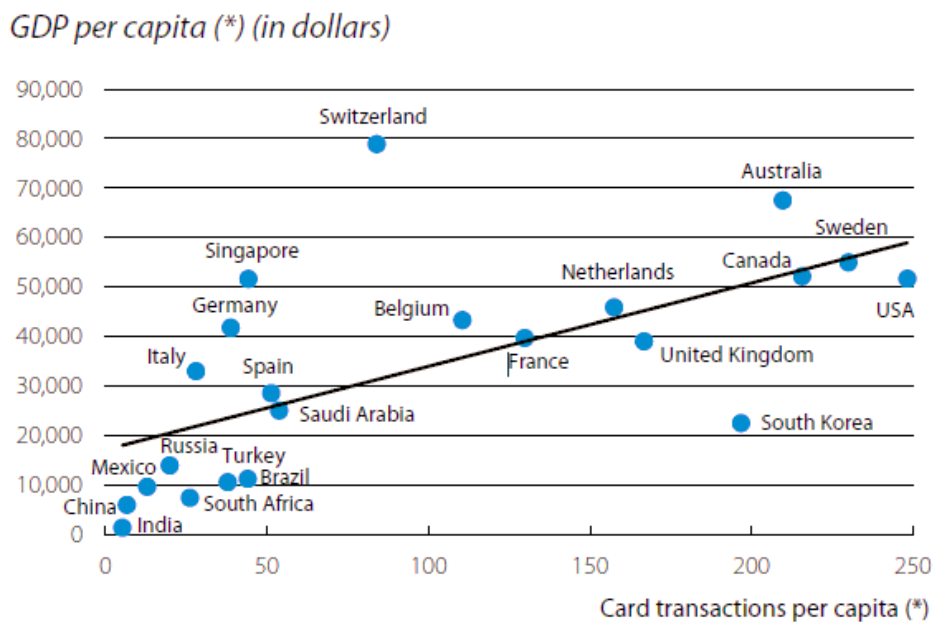
ธนาคารกลางยุโรป (2010) ได้ยืนยันถึงบทบาทของความสำเร็จในการรักษาเสถียรภาพระบบการชำระเงินเอาไว้ว่า โครงสร้างพื้นฐานของระบบการชำระเงินที่ดีเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพของตลาดการเงินและระบบการเงิน สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้งาน และทำให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างราบรื่นยิ่งขึ้น และหากระบบการชำระเงินไม่เพียงพอ ไม่ครอบคลุม และไม่ปลอดภัย อาจเป็นผลทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจหยุดชะงักได้

อีกทั้งมีงานศึกษาที่พบว่า (Kahn C., M. and Roberds W., 2009: 1-23) ระดับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของระบบการชำระเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับภาคเศรษฐกิจจริง โดยเฉพาะภาคการค้าและการบริโภคด้านครัวเรือน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาที่พบว่า (Hasan I., T. D. Renzis and H. Schmiedel., 2012) เทคโนโลยีทางการชำระเงินรายย่อยส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น และกระตุ้นให้เศรษฐกิจขยายตัว ทั้งนี้เนื่องจากระบบการชำระเงินมีความเกี่ยวพันอย่างมากกับประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์ในการหาทรัพยากรเพื่อนำไปให้กู้ยืม เนื่องจากทำให้สามารถหาเงินทุนที่ต้นทุนต่ำและรวดเร็วยิ่งขึ้น

World Payment Report (2011) ได้เปิดเผยว่า วิวัฒนาการของการชำระเงินที่ไม่ใช่รูปแบบของกระดาษทำให้เงินสามารถหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วมากขึ้น เนื่องจากทำให้ผู้ชำระเงินสามารถทำรายการได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น นอกจากนี้ การชำระเงินด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังเป็นการป้องกันการคอร์รัปชัน รวมถึงการฟอกเงิน ที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาของเศรษฐกิจอีกด้วย

Hasan I., T. D. Renzis and H. Schmiedel., (2012) พบว่า การชำระเงินรายย่อย การชำระเงินผ่านบัตรเครดิตทรอนิกส์ และการชำระเงินครั้งละหลายรายการ (Bulk Payment) เป็นวิธีการชำระเงินที่ส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโตมากที่สุดตามลำดับ ในขณะที่ Ruiz และ Sarnago (2014) ได้ศึกษาและพบว่า มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติต่อคนของหลายประเทศในโลกมีความสัมพันธ์โดยตรงกับจำนวนธุรกรรมต่อคนของการชำระเงินผ่านบัตรเครดิตทรอนิกส์ (บัตรเครดิตและบัตรเดบิต) ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒ - ๓ โดยประเทศที่มีปริมาณการทำธุรกรรมผ่านบัตรเครดิตทรอนิกส์สูง มีแนวโน้มที่จะมีรายได้ต่อหัวของประชากรสูงตามไปด้วย

แผนภาพที่ ๒ - ๓ จำนวนธุรกรรมการใช้บัตรเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ในการชำระเงิน (บัตรเครดิตและบัตรเดบิต) เปรียบเทียบกับ GDP ต่อคน

ที่มา : Ruiz และ Sarnago, 2014

อย่างไรก็ตาม การที่เศรษฐกิจจะเติบโตได้จากเทคโนโลยีสื่อการชำระเงินในรูปแบบใหม่ ๆ ได้นั้น ประชาชนในประเทศจะต้องมีการยอมรับในสื่อการชำระเงินนั้น ๆ ในอัตราที่สูง ทั้งนี้ การศึกษาความสัมพันธ์ในเชิงสถิติ สามารถบ่งชี้ความสำคัญของสื่อการชำระเงินแต่ละรูปแบบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้

สรุป

การเชื่อมโยงของนโยบายเศรษฐกิจของประเทศกับระบบการชำระเงินของไทย ผ่านยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ นโยบายกระทรวงการคลัง รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์ของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนา

โครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติทางด้านเศรษฐกิจผ่านระบบโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงิน เนื่องจากระบบการชำระเงินมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่หล่อเลี้ยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศ ให้ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง ช่วยสนับสนุนและรองรับการทำธุรกรรมทางการเงินของสถาบันการเงิน ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไป ให้สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ และช่วยส่งเสริมการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพทางการเงินของประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

บทที่ ๓

ระบบการชำระเงิน

พัฒนาการของระบบการชำระเงิน

ระบบการชำระเงิน หมายถึง กระบวนการส่งมอบหรือโอนสื่อการชำระเงินเพื่อชำระราคา โดยองค์ประกอบของระบบการชำระเงินที่สำคัญ มี ๓ ส่วน ได้แก่

๑. องค์กรและบุคคล หมายถึง ผู้จ่ายเงิน ผู้รับเงิน และองค์กรที่เป็นตัวกลางใน การชำระเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินเฉพาะกิจ เป็นต้น

๒. กระบวนการดำเนินการภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลง กฎเกณฑ์ ธรรมเนียมปฏิบัติ ที่กำหนดบทบาท หน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและบุคคลต่าง ๆ รวมถึงกลไกการชำระเงินที่เกี่ยวข้อง

๓. สื่อการชำระเงินประเภทต่าง ๆ เช่น เงินสด ตราสารการเงิน บัตรพลาสติก การโอนเงินทางบัญชี ตลอดจนถึงการชำระเงินด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ทั้งนี้ ในความหมายที่แคบที่เข้าใจกันทั่วไป ระบบการชำระเงินอาจหมายถึง กลไกหรือตัวสื่อที่ใช้เป็นเครื่องมือในการชำระเงิน

๑. รูปแบบของสื่อการชำระเงิน

รูปแบบการชำระเงินที่สำคัญในประเทศไทย อาจแบ่งตามลักษณะของสื่อที่ใช้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ การใช้เงินสด การใช้เช็ค และการใช้สื่อชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-payment)

๑.๑ เงินสด

เงินสดเป็นสื่อการชำระเงินที่เป็นพื้นฐานที่เป็นที่ยอมรับและนิยมใช้กันทั่วไป ประกอบด้วยธนบัตร และเหรียญกษาปณ์อย่างไรก็ดีการจัดการเกี่ยวกับเงินสด มีขั้นตอนการจัดการที่ยุ่งยากและมีต้นทุนในการบริหารจัดการที่สูง เมื่อเศรษฐกิจขยายตัวส่งผลกระทบต่อความต้องการใช้ธนบัตรหรือเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในระบบในปริมาณที่มากขึ้น ยิ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนในการบริหารจัดการให้สูงขึ้นไปด้วย ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจการของภาคธุรกิจในการแบกรับภาระต้นทุนจากการทำธุรกรรมผ่านสื่อการชำระเงินที่เป็นเงินสด จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาสื่อการชำระเงินที่ไม่ใช่เงินสด ประเภทต่าง ๆ ขึ้น เพื่อทดแทนการใช้เงินสด โดยมุ่งหวังให้การทำธุรกิจหรือการทำธุรกรรมซื้อขายสินค้าและบริการมีความสะดวกมากขึ้นกว่าการใช้เงินสดเป็นสื่อในการชำระเงิน

๑.๒ เช็ค

เช็ค เป็นตราสารซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้สั่งจ่าย สั่งให้ ธนาคาร จ่ายเงินจำนวนหนึ่ง โดยหักจากบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของตนให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือ จ่ายตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ผู้รับเงิน การใช้เช็คในประเทศไทยเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานะเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะภาคธุรกิจที่ยังคงใช้เช็คเป็นสื่อการชำระเงินอย่างแพร่หลาย การใช้เช็ค

มีต้นทุนในการบริหารจัดการที่สูงและไม่สะดวกคล้ายกับเงินสด กล่าวคือ ต้องมีกระบวนการเรียกเก็บและหักบัญชีภายในธนาคารเดียวกันหรือระหว่างต่างธนาคาร อีกทั้งยังต้องมีการจัดเก็บตัวเช็คไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้พัฒนาระบบการหักบัญชีเช็คด้วยภาพเช็คและระบบการจัดเก็บภาพเช็ค หรือ ระบบ ICAS (Imaged Cheque Clearing and Archive System) ขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเช็ค

๑.๓ สื่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment)

เมื่อเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์และการสื่อสารได้ถูกนำมาใช้ในด้านการเงินและการธนาคารเพิ่มขึ้น จึงได้มีการพัฒนาวิธีการชำระเงินจากระบบตราสารมาสู่ระบบการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่ออำนวยความสะดวกกับการทำธุรกรรมให้เป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น โดยสื่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มีใช้ในประเทศไทย ประกอบด้วย การโอนเงิน การใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ และการใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-money)

๑.๓.๑ การโอนเงิน

สำหรับประเทศไทย สามารถแบ่งประเภทของการโอนเงินระหว่างบัญชีที่ใช้อยู่ปัจจุบันได้เป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่ การโอนเงินมูลค่าสูง การโอนเงินรายย่อยครั้งละหลายรายการแบบมีข้อตกลงล่วงหน้า และการโอนเงินรายย่อย

๑.๓.๑.๑ การโอนเงินมูลค่าสูงของประเทศไทย ดำเนินการผ่านระบบบาทเน็ต (Bank of Thailand Automated High-Value Transfer Network : BAHTNET) ซึ่งเป็นระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยพัฒนาและดำเนินการเพื่อให้บริการแก่สถาบันการเงินและสถาบันอื่น ๆ ที่มีบัญชีเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยในการโอนเงินในบัญชีเงินฝากของตนไปเข้าบัญชีของสถาบันอื่น การให้บริการหลักจึงเป็นการโอนเงินระหว่างสถาบัน เพื่อชำระราคาหลักทรัพย์ หรือเพื่อการชำระดุลสุทธิ อย่างไรก็ตาม ระบบบาทเน็ตยังมีบริการการโอนเงินเพื่อบุคคลที่สาม (Third party funds transfer) ซึ่งธนาคารสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าที่เป็นประชาชนทั่วไปและองค์กรธุรกิจต่าง ๆ ในการโอนเงินไปธนาคารอื่นเพื่อนำเข้าบัญชีของผู้รับประโยชน์ที่ธนาคารปลายทางนั้น

๑.๓.๑.๒ การโอนเงินรายย่อยครั้งละหลายรายการแบบมีข้อตกลงล่วงหน้า (Bulk Payment) เป็นบริการโอนเงินที่รองรับการส่งคำสั่งโอนเงินที่เป็นคำสั่งย่อย ๆ หลายรายการพร้อมกันเพื่อโอนเข้าหรือโอนจากบัญชีเดียวกัน การโอนเงินแบบ Bulk Payment สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท

๑. การโอนเงินแบบ Bulk Payment ภายในธนาคารเดียวกัน ประกอบด้วย การทำรายการประเภทนำเงินเข้าบัญชี (Direct Credit) เช่น การโอนเงินเดือนค่าจ้างชำระค่าสินค้าและบริการ รวมถึงเงินปันผล และการทำรายการประเภทหักบัญชีอัตโนมัติ (Direct Debit) เช่น การชำระค่าสาธารณูปโภค ค่าเบี้ยประกัน ค่าบัตรเครดิต

๒. การโอนเงินแบบ Bulk Payment ข้ามธนาคาร เป็นกรณีที่ผู้โอนเงินกับผู้รับเงินมีบัญชีอยู่ต่างธนาคารกัน การโอนเงินจะทำผ่านระบบ ITMX bulk payment ซึ่งรองรับเพียงบริการ Direct Credit ข้ามธนาคารเท่านั้น

๑.๓.๑.๒ การโอนเงินรายย่อยนั้นอาจเป็นการโอนเงินภายในธนาคาร (Inhouse funds transfer) หรือ การโอนเงินข้ามธนาคาร (Online Retail Fund Transfer: ORFT) ซึ่งผู้โอนสามารถเลือกโอนเงินให้ผู้รับผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ ผ่านเครื่องเอทีเอ็ม ผ่านเคาน์เตอร์ธนาคาร รวมทั้ง ผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet Banking) หรือผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Banking)

๑.๓.๒ บัตรอิเล็กทรอนิกส์

บัตรอิเล็กทรอนิกส์สามารถแบ่งประเภทได้ตามลักษณะของการชำระเงิน ได้แก่ การชำระเงินที่จ่ายภายหลัง (Pay Later) การชำระเงินที่จ่ายทันที (Pay Now) และการชำระเงินที่จ่ายไว้ล่วงหน้า (Pay Before) อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทย ภายใต้ของบัตรอิเล็กทรอนิกส์สามารถแบ่งประเภทเป็น บัตรเครดิต บัตรเดบิต และบัตรเอทีเอ็ม

๑.๓.๒.๑ บัตรเครดิต (Credit Card)

เป็นสื่อการชำระเงินในลักษณะซื้อก่อนจ่ายทีหลัง (Pay Later) โดยผู้ออกบัตรจะกำหนดคุณสมบัติและวงเงินการใช้จ่ายของผู้ถือบัตรไว้ล่วงหน้า ผู้ถือบัตรจะได้รับประโยชน์จากการนำบัตรไปซื้อสินค้าหรือบริการโดยได้รับช่วงปลอดการชำระเงินภายในระยะเวลาหนึ่งตามที่ผู้ออกบัตรจะกำหนด โดยในระหว่างนั้นผู้ออกบัตรจะเป็นผู้รับภาระในการชำระเงินให้แก่ร้านค้าผู้รับบัตรไปก่อน ผู้ออกบัตรจะส่งใบเรียกเก็บเงินเพื่อให้ผู้ถือบัตรชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดเดือนละครั้ง ผู้ออกบัตรอาจยอมให้ผู้ถือบัตรชำระเงินบางส่วน โดยคิดดอกเบี้ยตามเงื่อนไขการผ่อนชำระที่ผู้ออกบัตรกำหนดไว้

๑.๓.๒.๒ บัตรเดบิต / บัตรเอทีเอ็ม (Debit Card / ATM Card)

บัตรเดบิตเป็นบัตรอิเล็กทรอนิกส์ประเภทจ่ายเงินทันทีเมื่อซื้อสินค้าและบริการ (Pay Now) โดยบัตรประเภทนี้ใช้คู่กับบัญชีเงินฝากของผู้ถือบัตร ซึ่งอาจจะเป็นบัญชีออมทรัพย์ หรือกระแสรายวัน โดยผู้ถือบัตรจะถูกหักเงินในบัญชีทันทีขณะที่ใช้บัตรชำระเงิน บัตรเดบิตนี้เป็นสื่อการชำระเงินที่เหมาะสมกับผู้ที่ไม่มียบัตรเครดิตและประสงค์จะใช้จ่ายจากเงินในบัญชีของตนเองเพื่อชำระค่าสินค้าและบริการ

สำหรับบัตรเอทีเอ็มเป็นบัตรอิเล็กทรอนิกส์แบบดั้งเดิมที่ธนาคารให้บริการกับลูกค้าเพื่อใช้ถอนเงินสดจากบัญชีของผู้ถือบัตรที่เครื่องเอทีเอ็ม แต่ในปัจจุบันธนาคารได้พัฒนาบัตรเอทีเอ็มส่วนใหญ่ให้เป็นบัตรเดบิตที่สามารถใช้งานได้ทั้ง 2 รูปแบบ คือการใช้แบบบัตรเอทีเอ็มปกติและการใช้บัตรรูดซื้อสินค้าและบริการ ณ จุดขายที่เครื่องรับบัตร (เครื่อง EFTPOS)

๑.๓.๓ เงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Money)

เป็นสื่อการชำระเงินที่ผู้ใช้บริการได้ชำระเงินล่วงหน้า (Pay Before/ Pre-paid) ให้กับผู้ให้บริการ เพื่อใช้ชำระค่าสินค้าหรือบริการที่มีมูลค่าต่ำที่จุดรับชำระ ทำให้มีความสะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องพกเงินสด ไม่ต้องรอเงินทอน ผู้ใช้บริการสามารถเลือกเติมเงินผ่านช่องทางต่างๆ โดยมูลค่าเงินจะถูกบันทึกได้ในหลายรูปแบบ เช่น ลงในบัตร Smart Card หรือลงในเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ ทั้งนี้ e-Money อาจมีชื่อเรียกเป็นอื่น เช่น กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Wallet หรือ e-Purse) ที่ผู้ใช้บริการสามารถทำธุรกรรมทางการเงินจากบัญชีกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ผ่าน

โทรศัพท์เคลื่อนที่ ชำระค่าสินค้าและบริการโดยตัดยอดค่าใช้จ่ายจากกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ที่เติมเงินเข้าบัญชีไว้ล่วงหน้า การให้บริการ e-Money ส่วนใหญ่เป็นการให้บริการโดย Non-bank

แผนภาพที่ ๓ - ๑ รูปแบบสื่อการชำระเงินของประเทศไทย

๒. สื่อการชำระเงินในต่างประเทศ

พัฒนาการของระบบการชำระเงินนั้นมีความแตกต่างกันขึ้นกับสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ ซึ่งพัฒนาการทางเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยเอื้ออำนวยให้การทำธุรกรรมทางการเงินสามารถทำได้ง่าย สะดวกรวดเร็ว และมีความปลอดภัยมากขึ้น ส่งผลให้มีทางเลือกในการชำระเงินผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้หลากหลายขึ้น

ทั้งนี้ เงินสดยังคงมีบทบาทสำคัญในการชำระเงินทั่วโลก โดยเฉพาะสำหรับการชำระเงินรายย่อย เนื่องจากเป็นสื่อการชำระเงินที่เข้าถึงได้ง่าย อีกทั้ง ผู้ใช้ยังคงมองว่าเงินสดเป็นสื่อการชำระเงินที่มีต้นทุนต่ำที่สุดในการใช้งาน สามารถถอนเงินสดมาใช้จ่ายได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ewise การใช้เงินสด มีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะการที่ต้องบริหารจัดการให้ธนบัตรหรือเหรียญกษาปณ์มีสภาพดีเหมาะต่อการใช้งาน และมีปริมาณที่เพียงพอต่อการใช้งานในจุดที่ต้องการ ทำให้มีค่าใช้จ่ายในภาพรวมสูงเมื่อเทียบกับการใช้จ่ายผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในหลาย ๆ ประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสูง ผลักดันการใช้สื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำไปสู่การเป็นสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) หรือ สังคมที่ใช้เงินสดน้อยลง (Less-cash Society) ทั้งนี้ สื่อการชำระเงินสองประเภทที่มีบทบาทสำคัญในพัฒนาการนี้ คือ บัตรอิเล็กทรอนิกส์ และ กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์

World Payment Report (2018) เปิดเผยว่าบัตรอิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อการชำระเงินที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในโลก และเติบโตอย่างรวดเร็วหลังการพัฒนาให้มีลักษณะการใช้งานด้วย

ระบบการชำระเงินแบบไร้สัมผัส (Contactless payment) โดยประเทศแคนาดานับว่าเป็นประเทศที่ใกล้เคียงกับ ‘สังคมไร้เงินสด’ มากที่สุด เนื่องจากสามารถปรับเปลี่ยนมาใช้สื่อการชำระเงินที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างรวดเร็ว มีการใช้บัตรเครดิตเป็นสื่อการชำระเงินมากที่สุด นับเป็นประเทศอันดับต้น ๆ ของโลกที่มีอัตราการเติบโตของมูลค่าการใช้บัตรเครดิตสูงที่สุด เช่นเดียวกับประเทศในกลุ่มประเทศนอร์ดิก (ได้แก่ เดนมาร์ก ไชล์แลนด์ ฟินแลนด์ นอร์เวย์ และสวีเดน) ที่มีการใช้บัตรเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ในการชำระเงินมากกว่า ๔ เท่าของค่าเฉลี่ยการใช้งานประเทศยุโรปโดยรวม ทั้งนี้

บัตรเดบิตได้รับความนิยมสูงจากประชาชนในกลุ่มประเทศเหล่านี้เช่นกัน ซึ่งเป็นผลมาจากประชาชนเห็นประโยชน์ของความสะดวกรวดเร็วในการใช้บัตร นอกจากนี้รัฐบาลยังส่งเสริมการใช้บัตรแทนเงินสด อาทิ การยกเลิกการใช้เงินสดสำหรับการขนส่งสาธารณะ ด้วยเหตุผลความปลอดภัยของพนักงานขับรถและผู้โดยสาร

กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ เป็นทางเลือกหนึ่งที่คนนิยมเลือกใช้ในการชำระเงิน เนื่องจากในปัจจุบันโทรศัพท์มือถือเป็นสิ่งที่คนพกพาอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะคนในประเทศจีน กว่าร้อยละ ๖๓.๙ ของบัญชีกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ทั่วโลกเป็นของคนจีน เนื่องจากผู้ใช้งานส่วนใหญ่เห็นความสะดวก ด้วยไม่จำเป็นต้องถอนและถือเงินสด มีความรวดเร็วในการใช้งาน จากการที่เป็นการชำระเงินแบบ Contactless จึงทำให้มีผู้ใช้งานชำระเงินผ่านโทรศัพท์มือถือที่เป็นลักษณะของกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์มากมายในประเทศจีน หรือแม้กระทั่งขอทานก็ยังคงเปิดรับการบริจาคผ่านช่องทางดังกล่าว เพื่อเป็นโอกาสที่จะได้รับเงินบริจาคมากขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ สำหรับในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สิงคโปร์นับเป็นประเทศที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการชำระเงินก้าวหน้าที่สุด ชาวสิงคโปร์นิยมใช้การใช้จ่ายด้วยบัตรเครดิตที่เป็นลักษณะเป็นบัตรเติมเงิน (Store Value Facilities - SVFs) ในลักษณะกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจุดชำระเงินที่เป็น SVFs ส่วนใหญ่เป็นการขนส่งสาธารณะ

อีกหนึ่งนวัตกรรมที่อาจเข้ามามีบทบาทในระบบการชำระเงินในอนาคต คือ นวัตกรรม Blockchain หรือ Distributed Ledger Technology (DLT) ปัจจุบันมีหลายประเทศกำลังศึกษาและทดลองการชำระเงินภายใต้ DLT อาทิ แคนาดา ฮองกง สิงคโปร์ เกาหลีใต้ จีน โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นการศึกษาระบบและความเป็นไปได้ในการใช้งานในอนาคต

๓. ระบบโครงสร้างพื้นฐานของระบบการชำระเงิน

ประเทศไทยมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของระบบการชำระเงินมาอย่างต่อเนื่องโดยมีจุดใช้เริ่มต้นหรือจุดเปลี่ยนที่สำคัญคือการพัฒนาระบบบาทเน็ต (Bahtnet) ของธนาคารแห่งประเทศไทย สำหรับการโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างสถาบันการเงินและองค์กรต่าง ๆ ภายในประเทศ ในลักษณะมีผลสำเร็จทันทีในแต่ละรายการ หรือที่เรียกว่า Real Time Gross Settlement (RTGS) แทนที่ใช้เช็ค ซึ่งผู้รับเช็คไม่สามารถรับเงินได้ทันที แต่ต้องผ่านกระบวนการเรียกเก็บเงินตามเช็คก่อนและจะมีผลสมบูรณ์ในภายหลัง ซึ่งนอกจากมีความเสี่ยงแล้ว ยังมีต้นทุนสูง ระบบบาทเน็ตได้เริ่มใช้งานครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๓๘ ต่อมาได้มีการพัฒนาขยายขอบเขตและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบ โดยเริ่มใช้ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๔

ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การจัดตั้งบริษัท เนชั่นแนล ไอทีเอ็มเอ็กซ์จำกัด (National ITMX) ที่ธนาคารพาณิชย์ร่วมกันจัดตั้งขึ้นในปี ๒๕๔๘ เพื่อเป็นผู้พัฒนาและให้บริการระบบการชำระเงินระหว่างธนาคาร เพิ่มการเชื่อมโยงของบริการชำระเงินแบบต่าง ๆ ตลอดจน

กำหนดมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อให้การเชื่อมโยงและการให้บริการการชำระเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มีผู้รับผิดชอบและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนในการขับเคลื่อนนโยบายและพัฒนาการต่าง ๆ

การเชื่อมโยงของระบบการชำระเงินมีการพัฒนาเป็นลำดับ จนทำให้ปัจจุบันการโอนเงินมีความสะดวกสบายและน่าเชื่อถือ มีรูปแบบและช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้ พัฒนาการที่สำคัญในช่วงปัจจุบันที่นับเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการพัฒนาต่อเนื่องไปในอนาคต คือ การพัฒนาระบบโอนเงิน ที่รู้จักกันภายใต้ชื่อ ระบบพร้อมเพย์ (PromptPay)

ระบบพร้อมเพย์ เป็นโครงสร้างพื้นฐานการโอนเงินชำระเงินรายย่อยแบบทันที (real-time) ที่ดำเนินการภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ เป็นการพัฒนาระบบการชำระเงินให้สามารถรองรับการโอนเงินระหว่างสถาบันการเงินได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย โดยใช้ 'ID' ในการระบุผู้รับโอน แทนการใช้เลขที่บัญชีธนาคาร ซึ่งในระยะแรก ID ที่ใช้ ได้แก่ หมายเลขบัตรประชาชน และหมายเลขโทรศัพท์ แต่สามารถขยายให้ใช้เป็น ID อื่น ในระยะเวลาต่อไป ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินได้สะดวกยิ่งขึ้น ด้วยค่าธรรมเนียมที่ถูกลง และยังเป็นพื้นฐานของการบริการทางการเงินในอนาคต

ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบพร้อมเพย์ ได้มีการพัฒนามาตรฐาน Thai QR Code เพื่อการชำระเงิน เป็นหนึ่งโครงการย่อยที่สนับสนุนการชำระเงินแบบ Any ID โดย QR Code นี้จะทำหน้าที่แทน ID ในการชำระเงิน ซึ่งจากการที่สามารถใช้งานได้โดยสะดวก หลายฝ่ายคาดว่าจะเปลี่ยนสำคัญของการชำระเงินในประเทศไทย

สำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมบริการทางระบบการชำระเงินในอนาคตนั้น อาจมุ่งเน้นการระบุตัวตน (Identification) และพิสูจน์ตัวตน (Verification) ของผู้ใช้บริการได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพด้วยกระบวนการ e-KYC หรือ electronics-Know Your Customer โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการทางการเงิน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเปิดบัญชีเพื่อรับฝากเงินหรือการรับเงินจากประชาชน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นในการให้บริการทางการเงินต่าง ๆ กับลูกค้า โดยพัฒนากระบวนการในการรู้จักลูกค้าผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งช่วยผู้ใช้งานได้รับบริการที่สะดวก ปลอดภัย น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ในอนาคตจะมีการเทคโนโลยีชีวภาพในการยืนยันตัวตน (biometrics authentication) ในระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีโครงการทดสอบระบบต้นแบบการโอนเงินระหว่างสถาบันการเงินโดยใช้สกุลเงินดิจิทัลจำลองที่ออกโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency: CBDC) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยีการประมวลผลแบบกระจายศูนย์ (Distributed Ledger Technology: DLT) มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบการชำระเงินของประเทศ และมุ่งเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาเทคโนโลยีร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง

แผนพัฒนาระบบการชำระเงิน

๑. แนวคิดในต่างประเทศ

จากสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตื่นตัวในการรับมือ โดยวางแผนกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น สำหรับระบบการชำระเงินนั้น หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหลายประเทศมีการวางกรอบการดำเนินงาน และแผนสำหรับการพัฒนาระบบการชำระเงินครอบคลุมถึงผลกระทบและการดำเนินงานทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการชำระเงินทั้งในภาคประชาชนและภาคธุรกิจ จนเกิดกระแสตื่นตัวกับ ‘สังคมไร้เงินสด’ (Cashless Society) ภาครัฐในประเทศต่าง ๆ จึงดำเนินการจัดทำนโยบายและแนวทางในการพัฒนาการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านความสามารถในการแข่งขันให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ

ทั้งนี้ในแต่ละประเทศ มีปัจจัยที่สำคัญในการพิจารณาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาระบบการชำระเงินที่แตกต่างกัน ดังนี้

๑. ประเภทของสื่อการชำระเงิน สื่อการชำระเงินไร้เงินสดนับเป็นเป้าหมายในการพัฒนาของหลาย ๆ ประเทศ ไม่ว่าจะเป็น บัตรเดบิต บัตรเครดิต หรือ กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์

ประเทศสิงคโปร์มีแนวทางในการกระตุ้นให้ประชาชนชำระเงินผ่าน Fast and Secure Transfer หรือ FAST ซึ่งเป็นระบบการโอนเงินของประเทศ ที่ปัจจุบันยังมีผู้ใช้ค่อนข้างน้อย รัฐบาลมีแนวทางในการพัฒนาโดยการเพิ่มประโยชน์การใช้สอย ปรับปรุงค่าธรรมเนียม ซึ่งจะทำให้มีผู้ใช้มากขึ้นทั้งในภาคประชาชนและภาคธุรกิจ สำหรับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ มีการวางแผนให้มีการใช้มากขึ้น โดยวางแผนจะลดค่าธรรมเนียมการใช้บัตรทั่วประเทศ และศึกษาความเป็นไปได้และผลกระทบของการอุดหนุนส่วนลดจากการสนับสนุนให้ใช้สื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ในช่วงเปลี่ยนผ่านอีกด้วย

กลุ่มประเทศในยุโรปมีแผนการสนับสนุนการใช้บัตรเครดิตร่วมกับ MasterCard โดยการลดค่าธรรมเนียม เพื่อร้านค้าสามารถเปิดรับการชำระเงินผ่านบัตรโดยที่มีต้นทุนที่ต่ำลง ประกอบเทคโนโลยี contactless ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในกลุ่มประเทศนี้ โดย MasterCard (2018) พบว่า contactless payment ขยายตัวกว่าร้อยละ ๘๐ ในช่วง ๑ ปี ซึ่งแสดงให้เห็นการรับเทคโนโลยีนี้มาใช้ในการชำระเงินได้อย่างรวดเร็ว

๒. เทคโนโลยีระบบการชำระเงิน ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีในปัจจุบัน หลายประเทศได้มีความพยายามที่จะพัฒนาระบบการชำระเงินให้มีประสิทธิภาพ และลดระยะเวลาในการส่งมูลค่าการชำระเงิน

ประเทศสิงคโปร์ที่ยังคงพบอุปสรรคของการรับสื่อการชำระเงินของประชาชนที่ยังใช้เงินสดเป็นส่วนใหญ่สำหรับร้านค้าที่เป็น non-SFVs จึงได้จัดทำแผนงานระบบการชำระเงินเพื่อผลักดันให้มีการใช้สื่ออย่างโทรศัพท์มือถือเป็นสื่อกลางการชำระเงินมากยิ่งขึ้น เปลี่ยน SFVs เป็น Account-based Ticket ซึ่งจะทำให้ระบบการชำระเงินมีประสิทธิภาพและความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

ประเทศออสเตรเลีย เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีความพยายามที่จะพัฒนาระบบการชำระเงินภายในประเทศ ซึ่งได้วางแผนที่จะสร้าง Platform สำหรับการชำระเงินภายในประเทศขึ้นมา เรียกว่า New Payment Platform (NPP) โดยเป็นระบบการชำระเงินที่สามารถใช้ได้ทั้งบุคคลทั่วไป ธุรกิจ และหน่วยงานของภาครัฐ โดยสามารถชำระรายการได้อย่างรวดเร็ว ใกล้เคียงกับเวลาส่งรายการ สามารถดำเนินการชำระได้ทุกวันทุกเวลา และนับเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญต่อเศรษฐกิจประเทศออสเตรเลีย ซึ่งได้ดำเนินการเริ่มใช้ระบบดังกล่าวในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ โดย NPP หรือการชำระเงินที่เรียกว่า ‘PayIDs’ จะเชื่อมต่อกับบัญชีธนาคารพาณิชย์ โดยผู้ใช้งานจะสามารถใช้ได้ผ่านโมบายล์แบงก์กิ้งหรือธนาคารออนไลน์โดยไม่จำเป็นต้องดาวน์โหลดแอปพลิเคชันอื่นเพิ่มเติม สร้างความสะดวกให้กับผู้ใช้งาน นอกจากนี้ NPP ยังสามารถรองรับนวัตกรรมการชำระเงินอื่นๆ ให้สามารถนำมาใช้งานได้บนระบบอีกด้วย

ระบบการชำระเงินผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศแคนาดานับว่าเป็นหนึ่งในระบบที่มีประสิทธิภาพค่อนข้างสูง และมีผู้ใช้อย่างแพร่หลาย แต่ถึงกระนั้น ประเทศแคนาดายังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีระบบการชำระเงินในประเทศให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ตามแผนการพัฒนาระบบการชำระเงินของประเทศแคนาดา ปี พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๖๕ มีเป้าหมายพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการชำระเงินอยู่ ๓ ระบบ ได้แก่ ๑) Lynx โดยทดแทนระบบ Large Value Transfer System (LVTS) หรือระบบที่รองรับการชำระเงินมูลค่าสูงที่มีอยู่เดิม โดยสามารถชำระมูลค่าได้รวดเร็วมากขึ้นและมีความปลอดภัยมากขึ้น ๒) Settlement Optimization Engine (SOE) แทนระบบการชำระเงินหลายๆ ครั้ง (Bulk Payment) ที่มีอยู่เดิม ได้แก่ Automated Clearing and Settlement System (ACSS) และ U.S. Bulk Payment Exchange (USBEX) และ ๓) Real-time Payment Capability (RTR) ซึ่งพัฒนาขึ้นมาใหม่สำหรับการชำระเงินที่มีมูลค่าต่ำ รวมทั้งจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานให้กับเทคโนโลยีการชำระเงินอื่นๆ ที่เกิดขึ้นมาใหม่เช่นกัน นอกจากนี้ประเทศแคนาดายังพัฒนาและทดลองระบบการชำระเงินบนเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ อาทิ APIs, เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI), Distributed Ledger Technology (DLT) ฯลฯ นอกจากนี้เพื่อจุดประสงค์ในเสนอบริการการชำระเงินในรูปแบบใหม่ๆ แล้ว ยังเป็นการเรียนรู้และพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านี้อีกด้วย

๓. **กฎระเบียบ กฎหมายและการกำกับดูแลระบบการชำระเงิน** เพื่อที่จะสามารถเปิดรับเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้สะดวก มีประสิทธิภาพมากขึ้น และทำให้ระบบการชำระเงินมีความโปร่งใส และสามารถเชื่อถือได้ การสร้างกฎระเบียบและกฎหมายให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นและคุ้มครองผู้ใช้งานถือเป็นสิ่งจำเป็น ยกตัวอย่างเช่น ประเทศสิงคโปร์ได้จัดทำแผนพัฒนาระบบการชำระเงิน โดยมีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ กำหนดให้ปรับปรุงกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความเป็นธรรมและโปร่งใสมยิ่งขึ้น รวมทั้งสนับสนุนระบบการชำระเงินรายย่อยที่เกิดขึ้นใหม่ให้สามารถใช้ระบบและโครงสร้างพื้นฐานเดียวกับระบบเดิมได้ รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมการการชำระเงิน (National Payment Council) เพื่อกำหนดรูปแบบในการกำกับดูแลระบบการชำระเงินและสนับสนุนการริเริ่มนวัตกรรมเกี่ยวกับการชำระเงิน เพื่อจุดประสงค์ในการลดการใช้กระบวนการและสื่อการชำระเงินที่เป็นกระดาษ เปลี่ยนไปสู่การชำระเงินในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น โดยคณะกรรมการฯ จะประกอบด้วยตัวแทนทั้งจากผู้ให้และผู้ให้บริการ ซึ่งนับเป็นความร่วมมือจากทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดการ

พัฒนาระบบการชำระเงินในระดับประเทศให้สามารถใช้งานได้ง่ายขึ้น รวดเร็วยิ่งขึ้น และมีความปลอดภัยมากขึ้น

ในกลุ่มประเทศยุโรปได้มีการตั้งเป้าหมายในการจัดตั้ง Roadmap เพื่อตอบรับกระแส FinTech ที่มีความร้อนแรงในปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับกฎระเบียบที่มีอยู่ให้สามารถครอบคลุมถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถมั่นใจได้ว่าจะควบคุมความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกับทุกประเทศใน EU (Reuter, 2018)

แผนพัฒนาระบบการชำระเงินของประเทศเกาหลี สำหรับปี ๒๕๖๓ เป็นต้นไป มุ่งให้เพิ่มบทบาทของธนาคารกลางในการควบคุมดูแลทางด้านความเสี่ยง เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนในการใช้งานการชำระเงินบนสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ทั้งในด้านการดูแลและบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการชำระเงิน การพัฒนาขยายกระบวนการพัฒนาสารสนเทศในด้านต่าง ๆ รวมถึงประสานความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการพัฒนาระบบการชำระเงินระหว่างประเทศที่เป็นส่วนหนึ่งในแผนสำคัญของแผนพัฒนาฉบับนี้ด้วย

๔. การชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้มีการใช้การชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นภายในประเทศ และยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของภาครัฐบาลอีกด้วย ซึ่งมักจะเป็นอันดับแรกๆ ของการกระตุ้นการใช้งานสื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์

๕. การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่มีการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่แล้วจะไม่มีภาระยุ่งเหยิงเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านนี้เท่าใดนัก เนื่องจากประชาชนในประเทศมีความคุ้นชินกับการใช้งานเทคโนโลยีอยู่แล้ว แต่กับผู้ที่ใหม่หรือไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยี หรือหากรัฐบาลต้องการที่จะสนับสนุนเทคโนโลยีการชำระเงินแบบใหม่ที่คนในประเทศไม่เคยใช้มาก่อน นับเป็นความท้าทายที่จะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการชำระเงิน ดังนั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการชำระเงินนั้นจำเป็นอย่างยิ่ง หรือแม้กระทั่งการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการพัฒนาเทคโนโลยีระบบการชำระเงิน ก็จะเป็นการสนับสนุนให้เกิดเทคโนโลยีการชำระเงินใหม่ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโดยรวมอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น European Banking Authority (EBA) ได้จัดตั้งให้มี 'FinTech Knowledge Hub' เป็นแหล่งการให้ข้อมูลและแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการชำระเงิน เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเงินและผู้ให้บริการทางเทคโนโลยี

๒. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการชำระเงินเช่นเดียวกับนานาประเทศ โดยแนวทางของการพัฒนาระบบการชำระเงินที่ผ่านมาจะอ้างอิงแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นหลัก แต่เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีส่งผลต่อการชำระเงินมากขึ้น ทำให้มีความจำเป็นต้องเพิ่มความเข้มข้นของแผนยุทธศาสตร์โดยเป็นการร่วมมือกันทั้งทางรัฐบาล กระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ หรือ แผนยุทธศาสตร์ National e-Payment โดยมีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงิน เพื่อพัฒนาระบบการชำระเงินของไทยให้เข้าสู่ระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างครบวงจร บูรณา

การ และยั่งยืน โดยมุ่งหมายให้ระบบการชำระเงินสามารถรองรับธุรกรรมทางการเงินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ รวมทั้งการบริหารการเงินการคลังภาครัฐ ให้ดำเนินไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเข้าถึงบริการทางการเงินอย่างทั่วถึงในทุกภาคส่วน เป็นกลไกสำคัญในการยกศักยภาพของประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ เริ่มมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘ โดยมีรองนายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจเป็นประธานในคณะกรรมการขับเคลื่อน แบ่งการดำเนินงานออกเป็น ๕ โครงการ ได้แก่

โครงการที่ ๑ ระบบการชำระเงินแบบ Any ID หรือเป็นที่รู้จักในชื่อ ‘PromptPay’ หรือ ‘พร้อมเพย์’ เป็นการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินกลางของประเทศไทยให้สามารถรองรับการโอนเงินระหว่างสถาบันการเงินได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย โดยใช้ ‘ID’ ในการระบุผู้รับโอน ซึ่งในระยะแรก ID ที่ใช้ ได้แก่ หมายเลขบัตรประชาชน และหมายเลขโทรศัพท์มือถือ และได้ขยายผลในระยะต่อมาให้ใช้ e-Wallet ID ได้ สำหรับเป้าหมายการขยายอื่น ๆ คือ เลขที่บัญชีธนาคาร และที่อยู่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address) ซึ่งจะช่วยทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินได้สะดวกยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นพื้นฐานของการบริการทางการเงินอื่น ๆ ในอนาคต บริการพร้อมเพย์เริ่มเปิดให้บริการทั่วไปอย่างเป็นทางการ เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๐

โครงการที่ ๒ การขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการส่งเสริมการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ให้แพร่หลายมากขึ้นแทนการใช้เงินสด โดยบัตรอิเล็กทรอนิกส์นับเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการสนับสนุนให้ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ สามารถเข้าถึงบริการด้านการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ได้แพร่หลายยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่ได้ใช้งานเต็มประสิทธิภาพเท่าที่ควร ร้านค้าที่รับบัตรยังมีไม่แพร่หลายมากนัก ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองและแหล่งท่องเที่ยว การดำเนินการสำหรับโครงการดังกล่าว จะเป็นการเพิ่มอุปกรณ์การรับชำระเงินด้วยบัตรอิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครื่อง EDC (Electronic Data Capture) ทั้งในร้านค้าหรือจุดการชำระเงินของภาคเอกชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการชำระเงิน

โครงการที่ ๓ ระบบภาษีและเอกสารธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เป็นโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาการจัดทำและนำส่งข้อมูลใบกำกับภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (e-Tax Invoice) และใบรับอิเล็กทรอนิกส์ (e-Receipt) เพื่ออำนวยความสะดวกในการลดขั้นตอนในการจัดทำใบกำกับภาษี รวมทั้งการนำส่งรายงานการทำธุรกรรมทางการเงินและการนำส่งภาษีเมื่อมีการชำระเงินผ่านระบบ e-Payment) อันจะช่วยลดระยะเวลาและขั้นตอนของภาคเอกชน ในการจัดทำเอกสารและการชำระภาษี ทั้งนี้ กรมสรรพากรได้ดำเนินการคืนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาผ่านพร้อมเพย์แล้วในปีภาษี ๒๕๖๐ และได้เปิดให้บริการระบบ e-Tax Invoice และ e-receipt แล้วในปี ๒๕๖๐

โครงการที่ ๔ การชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ ประกอบด้วยการบูรณาการฐานข้อมูลสวัสดิการสังคมเพื่อให้มีฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับสวัสดิการของภาครัฐ รองรับการจ่ายเงินสวัสดิการสังคมให้แก่ประชาชนโดยตรงผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์หรือบัตรประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมการรับจ่ายเงินของหน่วยงานภาครัฐทางอิเล็กทรอนิกส์แทนการจ่ายเป็นเงินสดหรือเช็ค

โครงการที่ ๕ การให้ความรู้และส่งเสริมการใช้ธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนหรือกำหนดมาตรการจูงใจให้ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการ เปลี่ยนพฤติกรรมมาใช้บริการระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

๓. แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย

ในยุคที่พัฒนาการทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเงินเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งในด้านหนึ่งนับว่าเป็นโอกาสที่จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำธุรกรรมทางการเงิน และส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงิน แต่ในอีกด้าน เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเงินใหม่ ๆ ทำให้เกิดความเสี่ยงใหม่ ๆ อาทิ Cybersecurity การรักษาข้อมูลส่วนตัว รวมไปถึงความเสี่ยงที่เกิดจากระบบการเงินมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงและท้าทายเช่นนี้ ธนาคารกลางจำเป็นต้องปรับบทบาท เช่น การกำกับดูแลสถาบันการเงิน ธนาคารกลางต้องไม่เข้มงวดจนขัดขวางการพัฒนาทางเทคโนโลยี นอกจากนี้ ธนาคารกลางในฐานะผู้รักษามาตรฐานและความน่าเชื่อถือของระบบการเงิน จำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้ให้เท่าทันเพื่อพร้อมรับมือกับภูมิทัศน์ทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

สำหรับบทบาทหน้าที่และขอบเขตความรับผิดชอบของธนาคารกลางกับระบบการชำระเงินในรายละเอียดแล้วมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศขึ้นกับบริบทรูปแบบเศรษฐกิจ การเข้ามา มีบทบาทของธนาคารพาณิชย์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคเอกชน แต่โดยภาพรวมแล้วธนาคารกลางมีบทบาทสำคัญในเชิงการกำกับดูแล และการส่งเสริมเสถียรภาพของระบบการชำระเงิน ผ่านการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านการชำระเงิน เพื่อให้การดำเนินงานภาคการเงินและการธนาคารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Thomson, 1999)

ในส่วนของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นธนาคารกลางของประเทศนั้น มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการกำหนดนโยบายด้านระบบการชำระเงิน เพื่อกำกับดูแลและสนับสนุนให้ระบบการชำระเงินในประเทศดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มั่นคงและปลอดภัย ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาระบบการชำระเงินของไทย โดยได้ดำเนินการผ่านแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ดังนี้

แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๗) ได้วางรากฐานด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและมาตรฐานที่สำคัญของระบบการชำระเงิน ได้แก่ การจัดตั้งบริษัท เนชั่นแนล ไอทีเอ็มเอ็กซ์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทผู้พัฒนาและดูแลโครงสร้างพื้นฐานด้านการชำระเงินของภาคเอกชนที่รองรับบริการโอนเงินข้ามธนาคาร การทำมาตรฐานกลางการชำระเงินด้วยบาร์โค้ด ช่วยให้การชำระใบแจ้งหนี้สะดวกขึ้น ลดต้นทุนของภาคธุรกิจ รวมถึงการพัฒนาโครงการ ASEANPay เพื่อสนับสนุนการเชื่อมโยงการโอนเงินรายย่อยผ่านระบบเอทีเอ็มระหว่างประเทศในอาเซียน (Asian Payment Network : APN) เป็นต้น

แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๘ – ๒๕๕๓) ได้ผลักดันการให้บริการชำระเงินที่มีประสิทธิภาพ ปลอดภัย ภายใต้กฎเกณฑ์และการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การผลักดันพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการควบคุมดูแลธุรกิจบริการการชำระเงินทาง

อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อการกำกับดูแลผู้ให้บริการระบบการชำระเงินให้มีความปลอดภัย น่าเชื่อถือ และการพัฒนาระบบการหักบัญชีเช็คด้วยภาพ เพื่อลดต้นทุนการจัดการเช็ค เป็นต้น

แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพระบบการชำระเงินเพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของทุกภาคส่วน ได้แก่ การยกระดับความปลอดภัยในการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ โดยกำหนดให้ธนาคารเปลี่ยนบัตรเดบิตและบัตรเครดิตเอ็มแบบแถบแม่เหล็กเป็นชิปการ์ด และการพัฒนามาตรการลดความเสี่ยงในการชำระดุล (settlement risk) ในระบบบาทเนต เป็นต้น

เพื่อให้การพัฒนาระบบการชำระเงินของประเทศมีความต่อเนื่อง ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้เข้าร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ และดำเนินโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ในช่วงปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๑ โดยธนาคารแห่งประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในโครงการที่ ๑ และโครงการที่ ๒ และได้ดำเนินการจัดทำแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ฉบับที่ ๔ ขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาระบบการชำระเงินของไทยระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๔ ซึ่งมุ่งเน้นความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น และสร้างระบบนิเวศน์ หรือ ecosystem ที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม ส่งเสริมการแข่งขัน และตอบโจทยความต้องการของผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่มโดยเฉพาะ e-Commerce และ social commerce ที่มีการเติบโตสูง รวมถึงกลุ่มธุรกิจทั้ง SMEs และธุรกิจขนาดใหญ่ ตลอดจนเร่งขยายการใช้งานระบบการชำระเงินดิจิทัลให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

เนื่องจากแผนกลยุทธ์ระบบชำระเงินฉบับที่ ๔ เป็นการวางกรอบการพัฒนาที่จะดำเนินการในอนาคต ในการศึกษาประสิทธิภาพของการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ระบบการชำระเงิน จึงจะศึกษาผลการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติที่ได้ดำเนินการแล้วเป็นหลัก

สรุป

ระบบการชำระเงิน มีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนด้วยกัน คือ องค์กรและบุคคล กฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลง และสื่อการชำระเงิน เมื่อพูดถึงสื่อการชำระเงิน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ สื่อที่เป็นตราสาร ได้แก่ เงินสด เช็ค และสื่อชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ได้แก่ การโอนเงิน บัตรอิเล็กทรอนิกส์ และเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Money)

จากสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้มีการบูรณาการร่วมกัน ทั้งภาครัฐ กระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย ในการจัดทำ**แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (แผนยุทธศาสตร์ National e-Payment)** เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงิน และพัฒนาระบบการชำระเงินของไทยให้เข้าสู่ระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างครบวงจร บูรณาการ และยั่งยืน เพื่อให้ระบบการชำระเงินสามารถรองรับธุรกรรมทางการเงินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทำให้การบริหารการเงินการคลังภาครัฐดำเนินไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงบริการทางการเงินอย่างทั่วถึง เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับและเพิ่มศักยภาพของประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวผ่านระบบพร้อมเพย์ (PromptPay) ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานการโอนเงินชำระรายย่อยแบบทันที (real-time) ที่สะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย โดยใช้ 'ID' ในการระบุผู้รับโอน และได้พัฒนามาตรฐาน Thai QR Code เพื่อการชำระเงินควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบพร้อมเพย์ โดย QR Code นี้จะทำหน้าที่แทน ID ในการชำระเงิน รวมไปถึงการส่งเสริมการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ให้แพร่หลายมากขึ้นแทนการใช้เงินสด โดยเพิ่มอุปกรณ์การรับชำระเงินด้วยบัตรอิเล็กทรอนิกส์ (เครื่อง EDC : Electronic Data Capture) ทั้งในร้านค้าและจุดการชำระเงินของภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ ยังพัฒนาการจัดทำและนำส่งข้อมูลใบกำกับภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (e-Tax Invoice) และใบรับอิเล็กทรอนิกส์ (e-Receipt) การคืนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาผ่านระบบพร้อมเพย์ การโอนเงินผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ รวมถึงการให้ความรู้และส่งเสริมการใช้ธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยไว้เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และวิเคราะห์ผลจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ที่มีผลต่อการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงิน ผ่านแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ รวมถึงแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย ในระยะต่อไป

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาประสิทธิภาพโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ จึงจะดำเนินการวิเคราะห์รูปแบบพฤติกรรมทางการเงินของผู้ใช้บริการทางการเงินแต่ละกลุ่มจากข้อมูลทางสถิติ เพื่อทราบภาพรวมสถานการณ์รูปแบบการชำระเงินในปัจจุบัน และจะวิเคราะห์ความสำคัญของสื่อการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเติบโตของระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะรูปแบบของสื่อการชำระเงินที่ถูกผลักดันภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ จากนั้นจึงจะสรุปผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ก่อนที่จะนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในบทถัดไป

สำหรับกลุ่มประชากรของผู้ใช้บริการทางการเงินในแต่ละกลุ่มที่จะนำมาวิเคราะห์ประกอบด้วย ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ โดยจะใช้ข้อมูลหรือตัวเลขทางสถิติที่ทางธนาคารแห่งประเทศไทยได้รวบรวมไว้เป็นหลัก

รูปแบบการชำระเงินและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้ใช้บริการทางการเงินแต่ละกลุ่ม

ภาพรวมพฤติกรรมทางการเงิน

รูปแบบการชำระเงินที่สำคัญของประเทศไทยแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ การใช้จ่ายสด การใช้เช็ค และ การใช้สื่อชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ในขณะที่เงินสดและเช็คเป็นสื่อการชำระเงินประเภทตราสารที่ต้องมีขั้นตอนในการจัดการตราสารทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่ยืดหยุ่น จึงนำไปสู่การพัฒนาสื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความยืดหยุ่น สะดวกรวดเร็ว และเอื้อต่อการสนับสนุนธุรกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมสื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ให้เป็นที่แพร่หลายนั้น ยังคงประสบกับข้อจำกัดหลายด้าน ซึ่งจากการสำรวจพฤติกรรมของประชาชนต่อการใช้บริการการชำระเงินเมื่อปี ๒๕๖๐ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกับสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๑๐,๘๐๕ ราย จากทุกจังหวัดทั่วประเทศครอบคลุมพื้นที่เขตเมืองและชนบท กระจายตามกลุ่มอายุตั้งแต่ ๑๘ ปี ถึง ๘๙ ปี พบว่า

คนไทยยังนิยมใช้เงินสดเป็นสื่อในการชำระเงินค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ในสัดส่วนที่สูง แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๖๘ มีสื่อการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์อย่างน้อย ๑ ประเภท แต่ส่วนใหญ่ยังคงนิยมใช้เงินสดในชีวิตประจำวันสำหรับการใช้จ่ายที่มีมูลค่าไม่สูงมากนัก อย่างไรก็ตาม หากเป็นการชำระเงินมูลค่าสูง กลุ่มตัวอย่างนิยมใช้ e-Payment มากกว่า เช่น การโอนเงินและการชำระบิลมูลค่าสูง เนื่องจากรู้สึกปลอดภัยและสามารถตรวจสอบข้อมูลการทำธุรกรรมย้อนหลังได้

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ e-Payment ค่อนข้างน้อย โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๘๔ รู้จักบัตรเอทีเอ็ม แต่จำนวนคนที่รู้จักสื่อการชำระเงินอื่น ๆ เช่น บัตรเดบิต ธนาคารทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile banking) และธนาคารทางอินเทอร์เน็ต (Internet banking) มีไม่ถึงร้อยละ ๕๐ อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างยังไม่ทราบความแตกต่างระหว่างบัตรเอทีเอ็มและบัตรเดบิต ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ถือบัตรเดบิตส่วนใหญ่ใช้บัตรเดบิตสำหรับการถอนเงินเป็นหลักเท่านั้น ไม่ได้ใช้บัตรรูดซื้อสินค้าตามร้านค้าต่าง ๆ

ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ e-Payment มีทั้งหมด ๔ ปัจจัย ได้แก่ รายได้ ความจำเป็นในการใช้จ่าย รุ่นการเกิด (Generation) และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อการชำระเงิน กล่าวคือ รายได้ส่งผลต่อกำลังซื้อของบุคคลและความจำเป็นในการใช้จ่ายเป็นตัวเพิ่มโอกาสในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน คนที่มีรายได้สูงและมีความจำเป็นในการใช้จ่ายใช้สอยสูง แนวโน้มการใช้ e-Payment จะสูงตาม แต่ทั้งนี้ พฤติกรรมการชำระเงินของแต่ละบุคคลขึ้นกับความคุ้นเคยในการใช้เทคโนโลยีด้วย เห็นได้จากกลุ่มประชากรที่เติบโตมาพร้อมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการเงิน อย่างกลุ่ม Generation Y จะมีสัดส่วนของการใช้บริการ e-Payment เทียบกับเงินสดสูงกว่ากลุ่มประชากรในรุ่นการเกิดอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน ปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อการชำระเงิน ก็มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ e-Payment เช่นกัน เนื่องจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องก่อให้เกิดความเชื่อมั่น คนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ จึงมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาใช้ e-Payment มากขึ้น

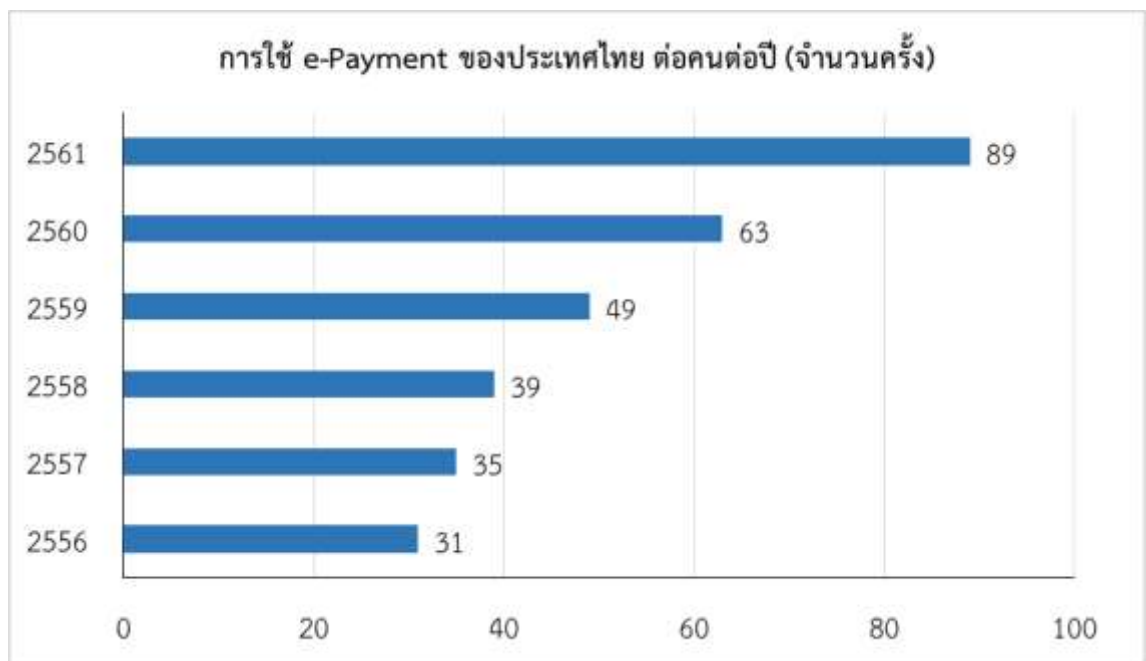
โดยสรุปแล้ว การส่งเสริมให้ประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาใช้ e-Payment มากขึ้นนั้น จำเป็นต้องส่งเสริมทั้งในแง่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการ e-Payment ได้อย่างทั่วถึง เช่น การพัฒนาระบบพร้อมเพย์ การขยายจุดรับบัตร และจุดรับ QR Code ควบคู่ไปกับการณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ e-Payment ที่ถูกต้องในกลุ่มประชาชน อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นความเคยชินอย่างการใช้เงินสดให้หันมาใช้บริการ e-Payment มากขึ้นนั้น ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดการใช้งาน จึงมีความจำเป็นที่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และผู้ให้บริการการชำระเงิน จะต้องประสานความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการผลักดันบริการ e-Payment ไปยังภาคประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการลองใช้ กระตุ้นให้เกิดประสบการณ์การใช้ e-Payment ที่ดีอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในวงกว้างต่อไป

จากการที่เกิพัฒนาการที่สำคัญของโครงสร้างพื้นฐานบริการการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ระบบพร้อมเพย์ และการขยายการติดตั้งเครื่อง EDC ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ และพฤติกรรมการชำระเงินของประชาชน โดยธนาคารพาณิชย์มีการกระจายเครื่อง EDC ตามร้านค้าต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และประชาสัมพันธ์ส่งเสริม

ให้ลูกค้าหันไปใช้บริการ e-Payment ผ่านช่องทาง Mobile banking และ Internet banking มากขึ้น ซึ่งประชาชนก็มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยการโอนเงินผ่าน Mobile banking ที่มีอัตราเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความนิยมในการใช้บัตรเดบิตชำระสินค้าและบริการ ณ จุดขาย และทางออนไลน์ที่เติบโตเด่นชัด

ซึ่งเมื่อพิจารณาภาพรวมจำนวนธุรกรรม e-Payment ของไทยต่อคนต่อปีพบว่ามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดย ณ สิ้นปี ๒๕๖๐ มีการขยายตัวเป็น ๖๓ ครั้งต่อคนต่อปี จากเดิม ๔๙ ครั้งต่อคนต่อปี ณ สิ้นปี ๒๕๕๙ คิดเป็นการเติบโต ร้อยละ ๖๐ ในระยะเวลา ๑ ปี

แผนภาพที่ ๔ - ๑ การใช้ e-Payment ของประเทศไทย ต่อคนต่อปี (จำนวนครั้ง) ปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐

อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว การใช้ e-Payment ของไทยยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ จึงยังมีศักยภาพที่จะส่งเสริมให้เพิ่มขึ้นได้อีกมาก ทั้งนี้ นอกจากการติดตามการขยายตัวของธุรกรรม e-payment แล้ว ความสำเร็จของการส่งเสริม e-payment ควรสะท้อนไปยังการใช้เงินสดและการใช้เช็คที่ลดลงหรือไม่ขยายตัวเพิ่มขึ้น

แผนภาพที่ ๔ - ๒ การใช้ e-payment ของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ (จำนวนครั้งต่อคนต่อปี)

ทั้งนี้ ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาพฤติกรรมการชำระเงินของผู้ใช้บริการทางการเงิน ๓ กลุ่ม ได้แก่ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีรูปแบบการชำระเงินแตกต่างกัน

๑. ภาคประชาชน

ข้อมูลการชำระเงินในภาคประชาชน หมายถึง การใช้จ่ายของประชาชน บุคคลทั่วไป รวมไปถึงห้างร้าน หรือกิจการที่มีได้จดทะเบียนพาณิชย์ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบธุรกิจ หาบเร่แผงลอย ร้านค้าออนไลน์ (ที่ไม่ได้จดทะเบียนพาณิชย์) โดยการชำระเงินของบุคคลในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นการชำระเงินรายย่อยที่มูลค่าของธุรกรรมไม่สูงมากนัก มีจุดประสงค์หลักเพื่อใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันทั่วไป หรือเป็นรูปแบบการชำระเงินภายในกิจการ ซึ่งภาพรวมพฤติกรรมการชำระเงินภาคประชาชนในประเทศไทยยังคงใช้สื่อการชำระเงินประเภทเงินสดเป็นหลัก

๑.๑ การใช้เงินสด

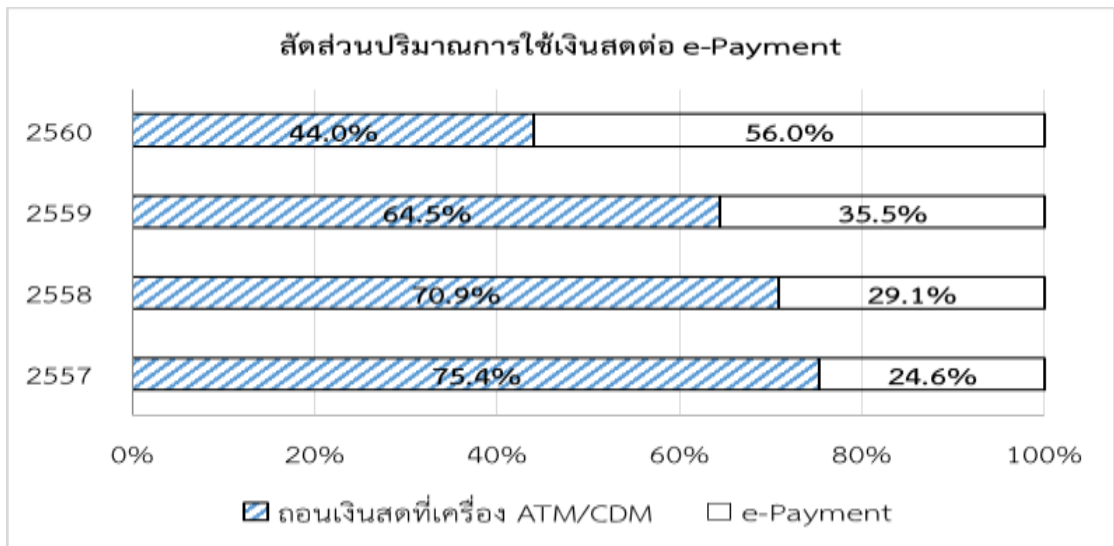
เนื่องจากไม่สามารถติดตามตัวเลขธุรกรรมการใช้เงินสดที่แท้จริงที่สะท้อนถึงการใช้เงินสดในการชำระเงินในทุกรายการได้ ต่างจากการใช้จ่ายผ่าน e-Payment ที่สามารถบันทึกข้อมูลธุรกรรมไว้อย่างชัดเจนทุกรายการ จึงต้องใช้ตัวแทนที่ทำให้เห็นถึงแนวโน้มการใช้เงินสดของคนไทยได้ โดยในภาพรวมอาจใช้มูลค่าธนบัตรหมุนเวียนในเศรษฐกิจเป็นตัวแทนของมูลค่าการใช้เงินสด หรือตัวแทนอีกประเภทหนึ่งที่น่าจะใช้เป็นตัวแทนพฤติกรรมการใช้เงินสด คือ การถอนเงินสดผ่านตู้ ATM หรือผ่านเคาน์เตอร์ธนาคาร

สำหรับการถอนเงินสดนั้น ส่วนใหญ่คนไทยจะถอนเงินสดจากบัญชีธนาคาร ด้วยการถอนเงินผ่านตู้เอทีเอ็มบ่อยครั้งกว่าการถอนเงินผ่านเคาน์เตอร์ธนาคาร เนื่องจากความสะดวกในการถอนเงินจากเครื่องเอทีเอ็มที่มีอยู่ทั่วไปและสามารถถอนเงินได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง โดยในปี ๒๕๖๐ จำนวนครั้งของการถอนเงินสดผ่านเคาน์เตอร์ธนาคารคิดเป็นเพียงร้อยละ ๙.๓ แต่ในทางกลับกัน มูลค่าการถอนเงินส่วนใหญ่อยู่ที่ช่องทางเคาน์เตอร์ธนาคาร คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ ๗๗.๗ เมื่อเทียบกับการ

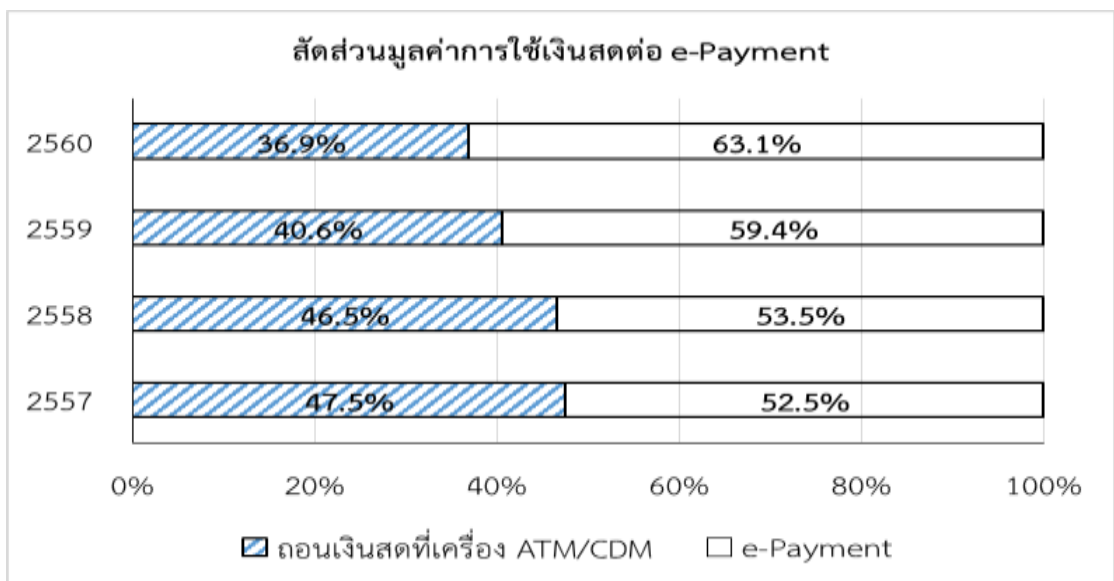
ถอนเงินสดผ่านตู้เอทีเอ็ม เนื่องจากการถอนเงินสดผ่านเครื่อง ATM มีการจำกัดวงเงินสูงสุดในการถอนแต่ละครั้ง และจำกัดยอดรวมของการถอนในแต่ละวัน ดังนั้น กรณีที่ต้องการถอนเงินจำนวนมาก คนจึงนิยมไปถอนที่เคาน์เตอร์ธนาคารมากกว่า

เมื่อพิจารณาแนวโน้มของการใช้สื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์เปรียบเทียบกับสื่อการชำระเงินประเภทเงินสด พบว่า สัดส่วนของการถอนหรือการใช้เงินสดมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนที่นิยมใช้สื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

แผนภาพที่ ๔ - ๓ สัดส่วนปริมาณการใช้เงินสดต่อ e-Payment

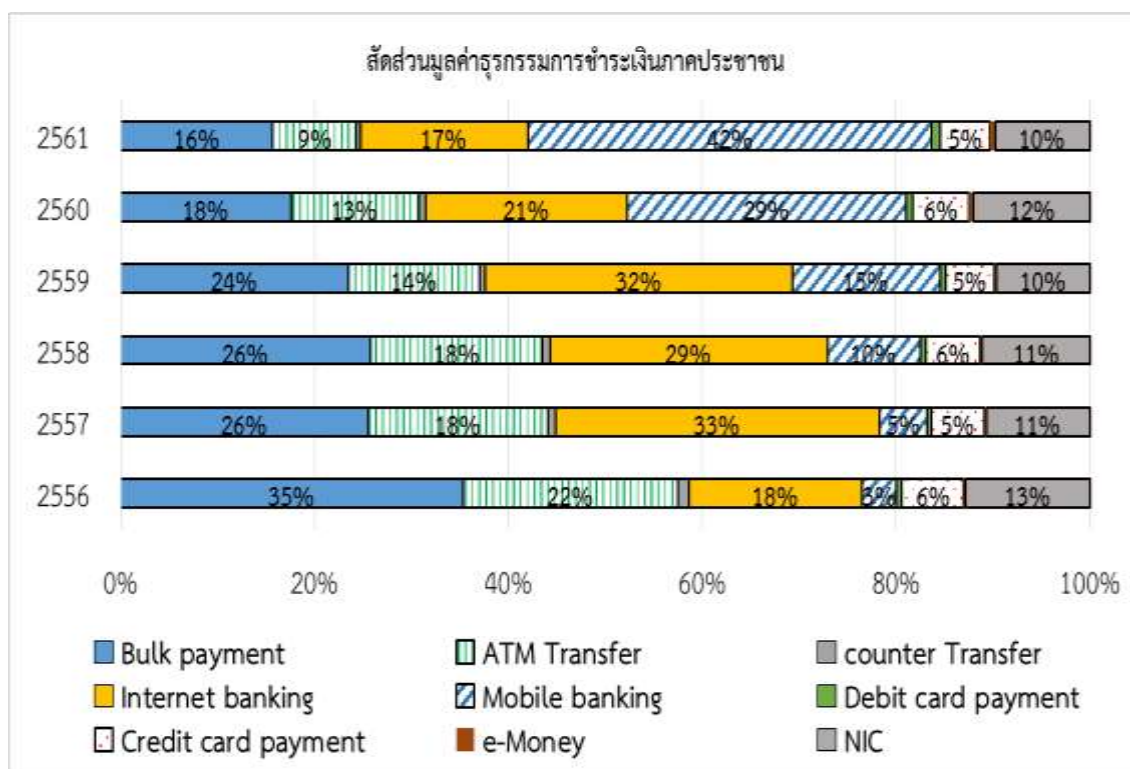
แผนภาพที่ ๔ - ๔ สัดส่วนมูลค่าการใช้เงินสดต่อ e-Payment

๑.๒ สื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์

ในส่วนของสื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ โดยทั่วไปประชาชนสามารถเลือกชำระชำระค่าสินค้าและบริการ ณ จุดขายด้วยหรือบัตรอิเล็กทรอนิกส์ เช่น บัตรเดบิต บัตรเครดิต และบัตรเงินอิเล็กทรอนิกส์ ในขณะที่การซื้อของออนไลน์ ก็ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากการใช้บัตรเดบิตและบัตรเครดิตในการชำระเงิน ยังสามารถโอนเงินผ่านบริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ต (Internet Banking) หรือธนาคารทางอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Banking) อีกทั้งยังสามารถชำระเงินค่าสินค้าและบริการรวมทั้งการชำระบิลต่าง ๆ ด้วยการโอนเงินผ่านเครื่องเอทีเอ็ม หรือผ่านเคาเตอร์ธนาคาร นอกจากนี้ ยังสามารถสั่งให้หักบัญชีอัตโนมัติ เพื่อชำระค่าสาธารณูปโภค หรืออื่น ๆ ผ่านการโอนเงินแบบ Bulk Payment ทั้งนี้ ได้แสดงสัดส่วนปริมาณและมูลค่าของสื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภาคประชาชนเหล่านี้ในภาพที่ ๔ - ๕ และ ๔ - ๘ และตารางที่ ๔ - ๑ และ ๔ - ๒ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการโอนเงินแบบ Bulk Payment และการโอนเงินผ่านตู้เอทีเอ็ม ที่มีสัดส่วนสูงนั้นค่อย ๆ ลดความสำคัญลง และถูกแทนที่ด้วย Internet Banking และโดยเฉพาะ Mobile Banking ที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว จนมีสัดส่วนที่สูงที่สุดของสื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ภาคประชาชนในปัจจุบัน ทั้งในเชิงมูลค่าและปริมาณธุรกรรม

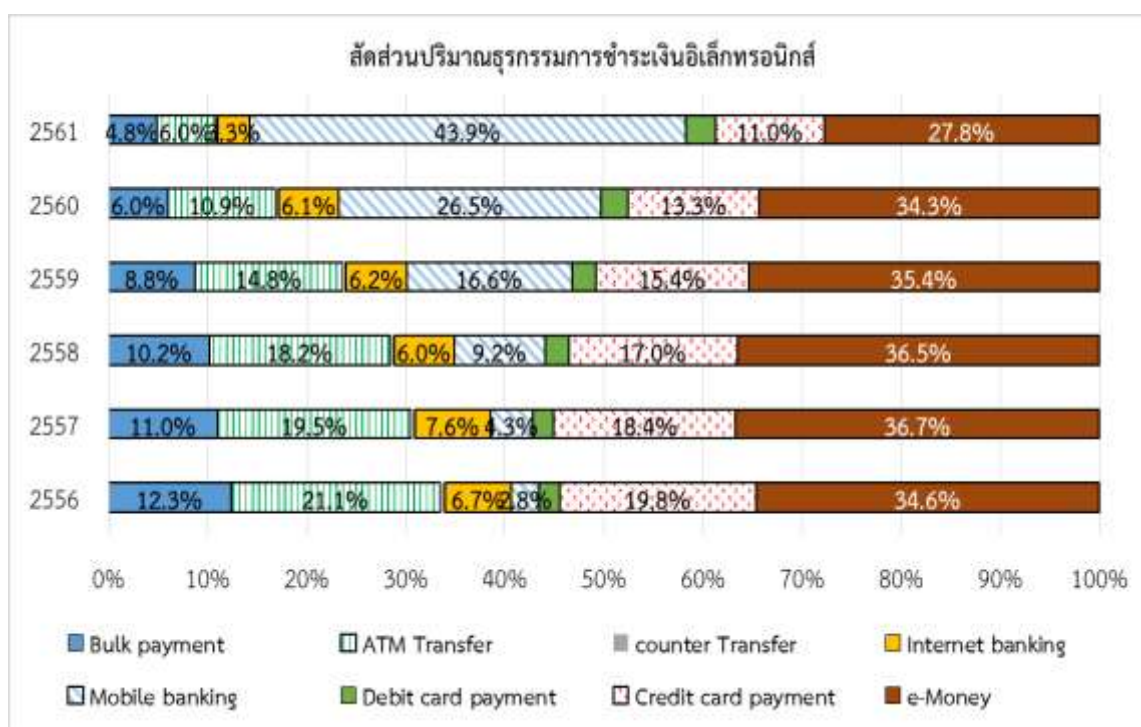
แผนภาพที่ ๔ - ๕ สัดส่วนมูลค่าการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของภาคประชาชน

ตารางที่ ๔ - ๑ อัตราการขยายตัวของมูลค่าการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของภาคประชาชน

ประเภทธุรกรรม	CAGR (2556-2561)	CAGR (2558-2561)	growth (2560-2561)
Bulk payment	-5.13	-6.19	12.96
ATM Transfer	-7.64	-13.17	-17.89
counter Transfer	-6.96	-7.17	-14.61
Internet banking	10.82	-6.49	4.88
Mobile banking	83.88	80.45	82.87
Debit card payment	19.42	31.04	68.13
Credit card payment	6.80	7.28	9.64
e-Money	30.42	38.86	40.68
NIC	5.78	6.17	2.96
Online Banking	36.78	27.84	50.16

แผนภาพที่ ๔ - ๖ สัดส่วนปริมาณธุรกรรมชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของภาคประชาชน

ตารางที่ ๔ - ๒ อัตราการขยายตัวของปริมาณการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของภาคประชาชน

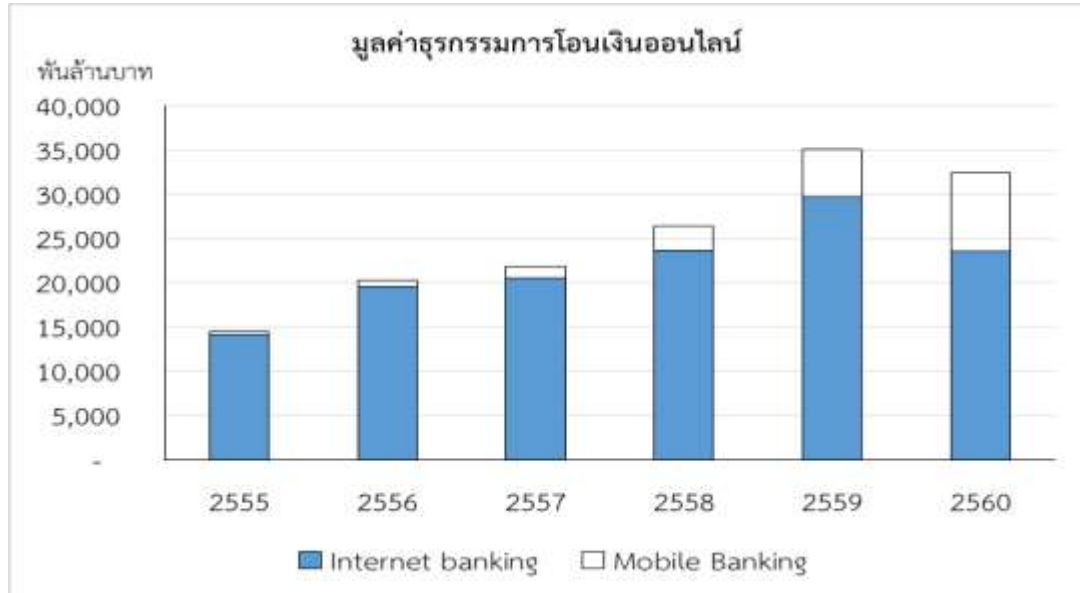
ประเภทธุรกรรม	CAGR (2556-2561)	CAGR (2558-2561)	growth (2560-2561)
Bulk payment	1.53	0.12	10.40
ATM Transfer	-4.63	-10.90	-23.37
counter Transfer	-5.76	-8.55	-20.19
Internet banking	6.32	4.87	-26.17
Mobile banking	112.64	116.54	128.80
Debit card payment	32.07	39.63	56.10
Credit card payment	8.83	11.06	13.88
e-Money	17.21	17.42	11.65

๑.๒.๑ การโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์

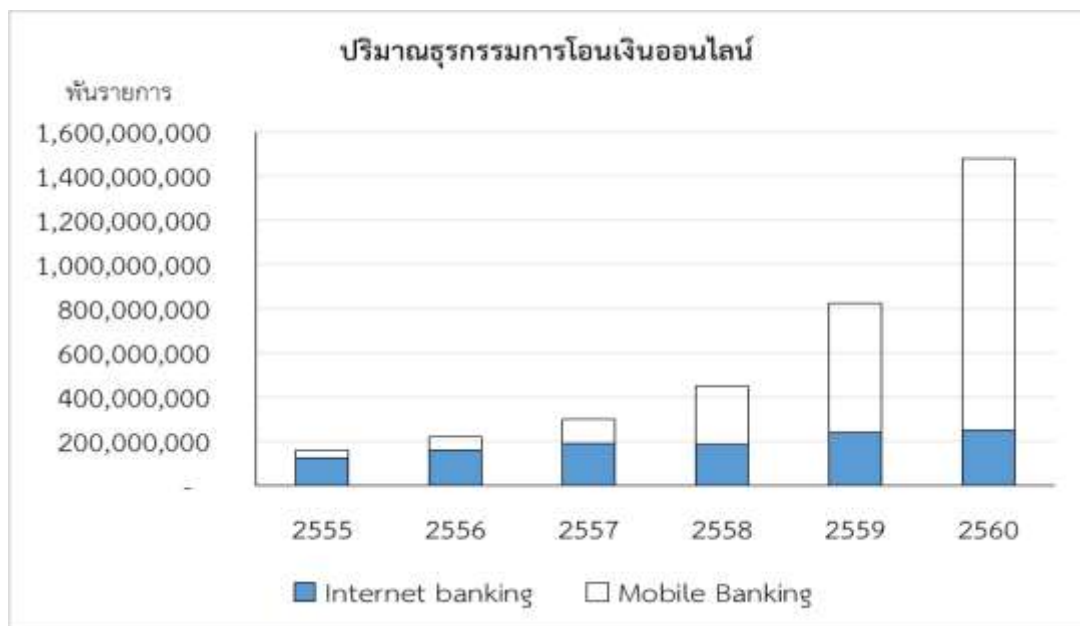
ปริมาณการทำธุรกรรม และการชำระเงินผ่านการโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์ของภาคประชาชนมีการเติบโตอย่างมีนัยสำคัญ อันได้แก่ จำนวนรายการทำธุรกรรมผ่านบริการโทรศัพท์มือถือ (Mobile Banking) และผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet Banking) เป็นผลมาจากรูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความครบวงจรมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาทางด้านนวัตกรรมทางการเงินต่าง ๆ การถือครองเครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ และการเข้าถึงระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากขึ้น และจากปัจจัยดังกล่าว คาดการณ์ว่าจะช่วยส่งเสริมให้การปริมาณการทำธุรกรรมผ่านการโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์ของภาคประชาชนสูงขึ้นไปอีก โดยในช่วงก่อนปี ๒๕๕๗ อินเทอร์เน็ตแบงกิ้ง (Internet Banking) หรือ ธนาคารออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ตเบราว์เซอร์มีความนิยมเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากสำหรับการชำระเงินในภาคประชาชน ซึ่งเติบโตควบคู่ไปกับการทำธุรกรรมผ่านโมบายล์แบงกิ้ง (Mobile Banking) หรือ ธนาคารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน (Application) ในโทรศัพท์สมาร์ทโฟน (Smartphone)

ทั้งนี้ สัดส่วนของโมบายล์แบงกิ้งเริ่มมีความโดดเด่นตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ เป็นต้นมา โดยในช่วงปีหลังจะเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จนมีสัดส่วนสูงกว่าอินเทอร์เน็ตแบงกิ้ง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตแบงกิ้งเดิมหันมาใช้โมบายล์แบงกิ้งมากขึ้น รวมถึงผู้ใช้ธนาคารออนไลน์กลุ่มใหม่ที่เพิ่มเริ่มใช้งาน ก็จะเริ่มใช้งานจากโมบายล์แบงกิ้งซึ่งมีความสะดวกมากกว่า ประกอบกับนโยบายภาครัฐที่สนับสนุน การใช้ QR Code มาตรฐานในการชำระเงิน ซึ่งทำให้การโอนเงินทางโมบายล์แบงกิ้งมีความสะดวกยิ่งขึ้นไปอีก มีผลให้มูลค่าการโอนเงินผ่านช่องทางนี้เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในด้านปริมาณรายการการชำระเงิน ที่เติบโตกว่าอย่างก้าวกระโดดในปี ๒๕๖๐ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ช่องทางการโอนเงินทางโมบายล์แบงกิ้งนี้นิยมใช้กับการชำระเงินในมูลค่าต่ำในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น

แผนภาพ ๔ - ๗ สัดส่วนมูลค่าธุรกรรมการโอนเงินออนไลน์

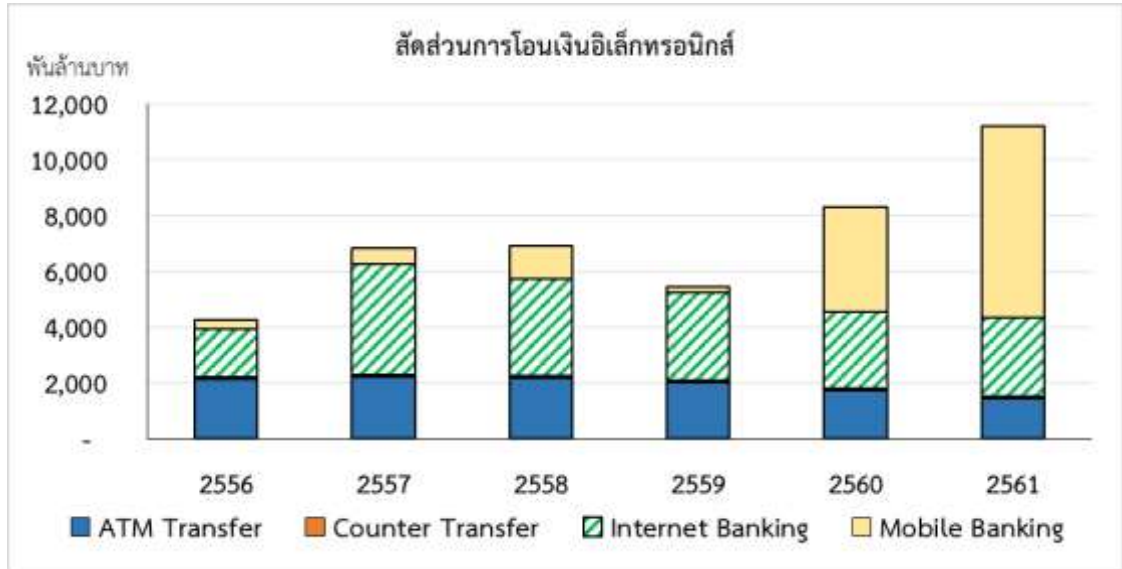

แผนภาพ ๔ - ๘ สัดส่วนปริมาณธุรกรรมการโอนเงินออนไลน์

ในส่วนของการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครื่องเอทีเอ็ม (ATM Transfer) มีแนวโน้มลดลง ตั้งแต่ ปี ๒๕๕๗ ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มการปรับลดค่าธรรมเนียมของการโอนเงินภายในธนาคารผ่านเครื่องเอทีเอ็มและโทรศัพท์เคลื่อนที่ พบว่าธุรกรรมผ่าน Mobile Banking เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ในขณะที่การทำธุรกรรมผ่านสาขาธนาคาร (Counter Transfer) ค่อนข้างคงที่ แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของคนไทยที่เปลี่ยนจากการโอนเงินที่เครื่องเอทีเอ็ม ไปสู่การโอนเงินผ่าน Mobile Banking อย่างชัดเจน

แผนภาพที่ ๔ - ๙ สัดส่วนการโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์

๑.๒.๒ การใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์

ได้แก่ บัตรเดบิตและบัตรเครดิต เป็นอีกสื่อการชำระเงินหนึ่งที่สำคัญของภาคประชาชน ใช้สำหรับการชำระค่าสินค้าหรือบริการผ่านช่องทางออนไลน์ หรือชำระ ณ จุดขายผ่านเครื่อง EDC โดย ณ สิ้นปี ๒๕๖๑ มีจำนวนบัตรเดบิต ๕๗.๔ ล้านใบ และจำนวนบัตรเครดิต ๒๒.๑ ล้านใบ จะเห็นได้ว่าจำนวนบัตรเดบิตมากกว่าบัตรเครดิต แต่มูลค่าการใช้จ่ายส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากบัตรเครดิต

แผนภาพที่ ๔ - ๑๐ มูลค่าการใช้จ่ายผ่านบัตรเดบิตและบัตรเครดิต

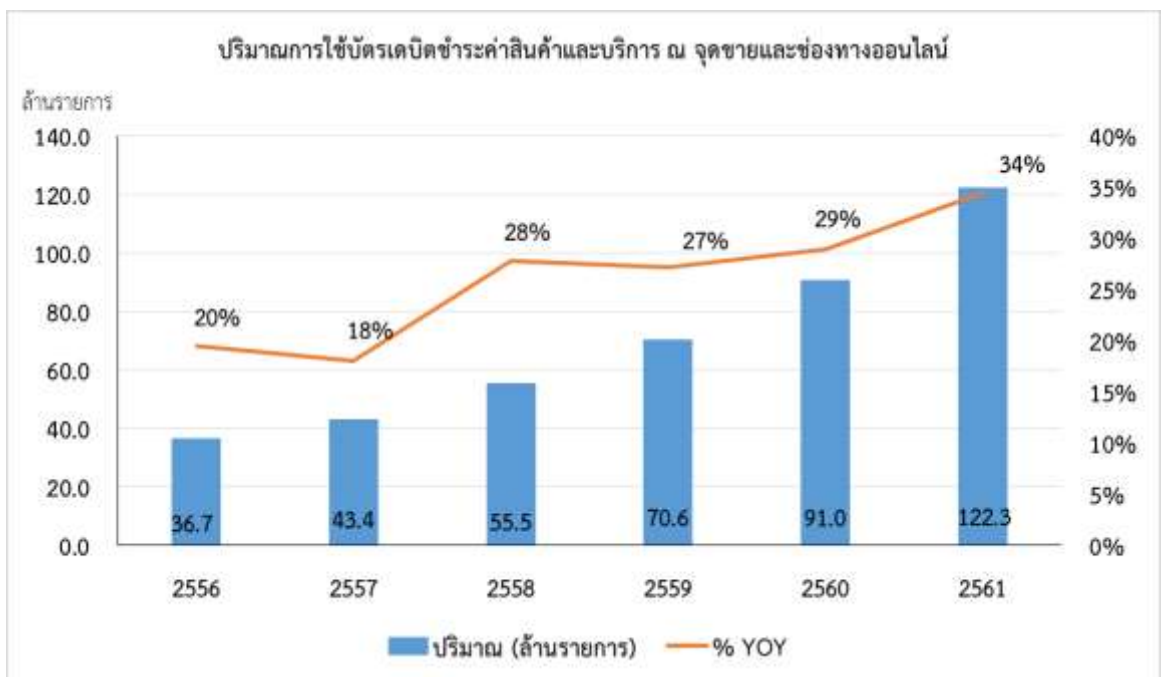

แผนภาพที่ ๔ - ๑๑ จำนวนบัตรเดบิตและบัตรเครดิต

อย่างไรก็ดี ในช่วงปี ๒๕๖๑ ที่มีมาตรการภาครัฐในการเพิ่มการติดตั้งเครื่องรับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ และกระตุ้นการใช้บัตรเดบิตในขณะที่บัตรเครดิตมีการขยายตัวอย่างสม่ำเสมอ ทำให้มีปริมาณการใช้บัตรเดบิตชำระค่าสินค้าและบริการ ณ จุดขาย สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ คือ สูงขึ้นถึงร้อยละ ๓๔ จากปีก่อนหน้า

แผนภาพที่ ๔ - ๑๒ ปริมาณการใช้บัตรเดบิตชำระค่าสินค้าและบริการ ณ จุดขายและช่องทางออนไลน์

๑.๒.๓ กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Wallet/ e-Money)

กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ จัดเป็นบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ที่สามารถดำเนินการโดยผู้ให้บริการอื่นที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน โดยเป็นบริการที่ผู้ใช้บริการสามารถทำธุรกรรมทางการเงินจากบัญชีกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือบัตรเติมเงิน ชำระค่าสินค้าและบริการโดยตัดยอดค่าใช้จ่ายจากกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ที่เติมเงินเข้าบัญชีไว้ล่วงหน้า

กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-Money เป็นอีกหนึ่งช่องทางในการชำระเงินที่มีการใช้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ว่ามูลค่าการชำระเงินจะไม่สูงมากนัก แต่จำนวนธุรกรรมกลับสูงมากอย่างมาก โดยมีสัดส่วนธุรกรรมคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๘ ของการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดในปี ๒๕๖๑ และขยายตัวอย่างรวดเร็วกว่าปีก่อนหน้า ทั้งมูลค่าและจำนวนธุรกรรม โดยเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ ๔๐.๗ และ ๑๑.๗ ตามลำดับในปี ๒๕๖๑ จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การชำระเงินผ่านช่องทางกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์เป็นที่นิยมในการชำระเงินที่มีมูลค่าต่ำ แต่ใช้บ่อย ตอบโจทย์ด้านความสะดวกสบายของการชำระเงินในชีวิตประจำวัน เช่น การซื้อสินค้าบริการโดยทั่วไป หรือ ชำระค่าโดยสารการขนส่งสาธารณะ

โดยสรุป ภาพรวมพฤติกรรมการชำระเงินของภาคประชาชนยังใช้เงินสดเป็นหลัก แต่สัดส่วนการใช้สื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีการทำธุรกรรมการโอนเงินผ่านบริการโทรศัพท์มือถือ (Mobile Banking) เป็นช่องทางหลักและมีการขยายตัวอย่างมีนัยสำคัญเห็นได้ชัดจากภายหลังที่มีการภายใต้แผนยุทธศาสตร์ระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ผ่านโครงการพร้อมเพย์ และ standard QR code ส่วนการชำระเงินและการใช้จ่ายของภาคประชาชน ผ่านสื่อประเภทบัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัตรเดบิตเดบิตอย่างต่อเนื่องและมีนัยสำคัญ ในขณะที่การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตยังคงเติบโตอย่างสม่ำเสมอ การใช้จ่ายของภาคประชาชน ผ่านสื่อประเภทกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-Money พบแนวโน้มการเติบโตของความถี่หรือจำนวนครั้งในการทำธุรกรรมที่สูงมากเมื่อเทียบกับสื่อการชำระเงินประเภทอื่น โดยส่วนใหญ่เป็นการทำธุรกรรมในมูลค่าต่ำ

๒. ภาคธุรกิจ

ข้อมูลการชำระเงินของภาคธุรกิจ ได้แก่ นิติบุคคลที่มีการจดทะเบียน เป็น บริษัทมหาชน บริษัทจำกัด ห้างหุ้นจำกัด หรือ ห้างหุ้นส่วนสามัญ เพื่อดำเนินกิจการในด้านใดด้านหนึ่ง โดยมุ่งหวังผลกำไรจากกิจการ โดยการชำระเงินเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการดำเนินธุรกิจ ทั้งนี้ อาจแบ่งขั้นตอนการเลือกใช้ช่องทางการชำระเงินของภาคธุรกิจตามลำดับการดำเนินธุรกรรมได้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนการรับชำระเงินจากลูกค้า หากลูกค้าเป็นประชาชน ข้อมูลการชำระเงินในส่วนนี้ จะถูกรวบรวมไว้ในการใช้จ่ายภาคประชาชนจากมุมมองของลูกค้า สำหรับลูกค้าที่เป็นธุรกิจด้วยกัน ถือเป็นการทำธุรกรรมกับลูกค้า

ขั้นตอนการทำธุรกรรมกับลูกค้า สำหรับรูปแบบการทำธุรกรรมและพฤติกรรมการชำระเงินของภาคธุรกิจนั้น เนื่องจากการทำธุรกรรมด้วยเงินมูลค่าสูง และเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้องใช้หลักฐานการทำธุรกรรม จึงทำให้การใช้เช็ค เป็นสื่อการชำระเงินหลักที่ ทั้งนี้

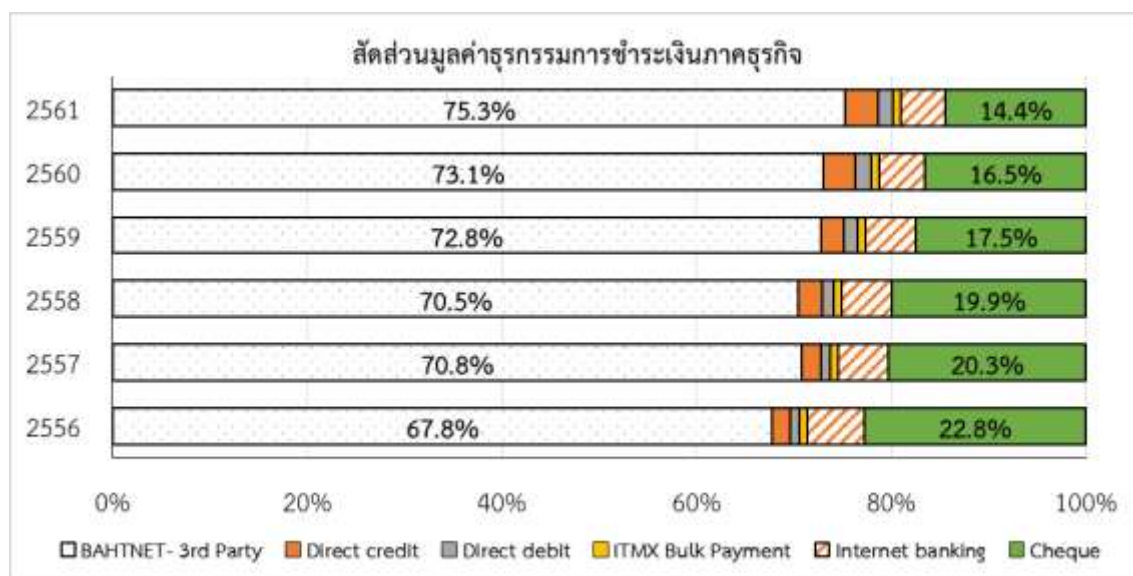
แม้ว่าธนาคารแห่งประเทศไทยได้พัฒนาระบบการหักบัญชีเช็คด้วยภาพเช็คและระบบการจัดเก็บภาพเช็ค (Imaged Cheque Clearing and Archive System) หรือระบบ ICAS ซึ่งคือ ระบบการเรียกเก็บเงินตามเช็คระหว่างธนาคารโดยใช้ภาพเช็คในกระบวนการเรียกเก็บแทนการใช้ตัวเช็คจริง ทำหน้าที่ในการเรียกเก็บเงินตามเช็คระหว่างธนาคาร และทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการจัดเก็บข้อมูลและภาพเช็คซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งช่วยให้การค้นหาข้อมูลและภาพเช็คทำได้ง่ายสะดวกและรวดเร็ว แต่ระบบ ICAS ยังไม่ได้ส่งเสริมให้รูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ เป็นในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างครบวงจร อีกทั้งต้องยอมรับว่าภาคธุรกิจบางส่วนมีความตื่นตัวในเรื่องมาตรการการเก็บภาษีนิติบุคคลของกรมสรรพากร ทำให้ภาคธุรกิจอาจหลีกเลี่ยงที่จะการทำกิจกรรมที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ สามารถตรวจสอบติดตามได้โดยภาครัฐ จึงไม่เป็นการส่งเสริมโครงสร้างระบบการชำระเงินให้เกื้อหนุนต่อการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างแท้จริง

ขั้นตอนการชำระภาษี สำหรับรูปแบบการทำธุรกรรมและพฤติกรรมกรรมการชำระเงินของภาคธุรกิจนั้น การยื่นภาษีต่อสรรพากรหรือการชำระค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ภาครัฐได้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกโดยให้สามารถกระทำผ่านช่องทางออนไลน์ ในขั้นตอนนี้จึงไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์

ทั้งนี้ รูปแบบการชำระเงินที่สำคัญของภาคธุรกิจ อาจแบ่งประเภทออกเป็น การใช้เช็ค และการโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถแยกย่อยเป็น การโอนเงินผ่านระบบบาทเน็ต การโอนเงินผ่านระบบ Bulk Payment ในลักษณะ direct credit หรือ direct debit หรือ ITMX Bulk Payment และ การโอนเงินผ่าน Internet Banking ซึ่งสามารถติดตามพฤติกรรมกรรมการชำระเงินในแต่ละรูปแบบ ได้จากสัดส่วนและการขยายตัวของมูลค่าและปริมาณธุรกรรมดังแสดงในแผนภาพที่ ๔ - ๑๓ และ ๔ - ๑๔ และ ตารางที่ ๔ - ๓ และ ๔ - ๔

แผนภาพที่ ๔ - ๑๓ สัดส่วนมูลค่าธุรกรรมกรรมการชำระเงินภาคธุรกิจในช่วงปี พ.ศ.

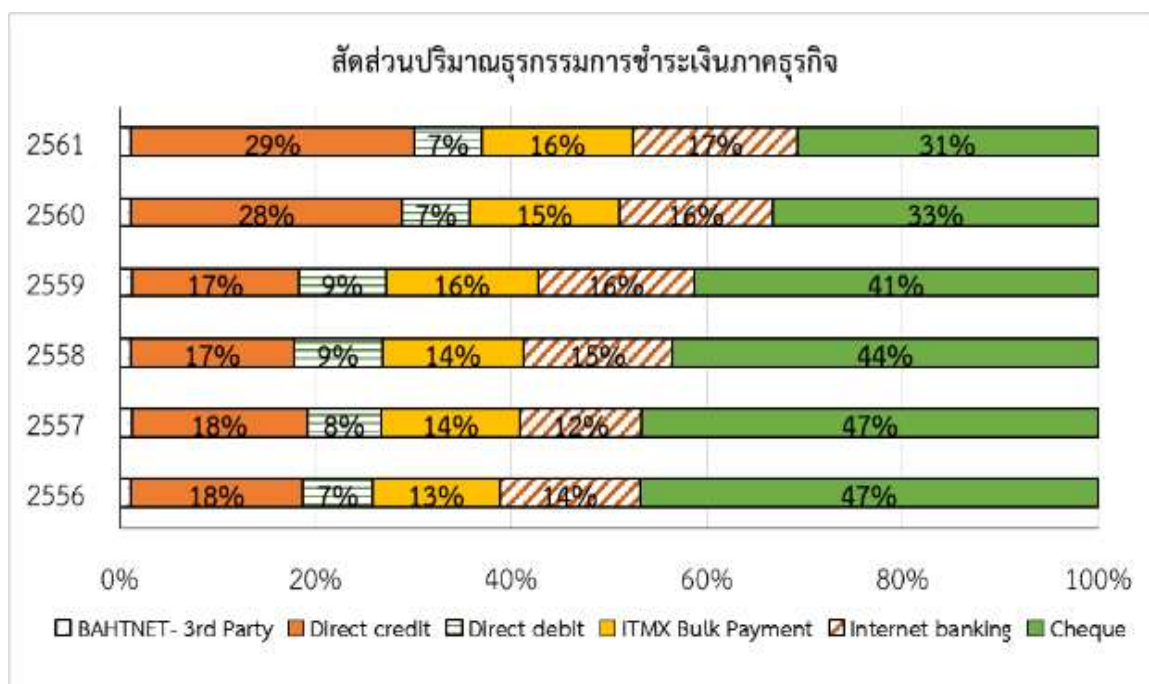
๒๕๕๖ - ๒๕๖๑

ตารางที่ ๔ - ๔ อัตราการขยายตัวของมูลค่าธุรกรรมการชำระเงินภาคธุรกิจในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑

ประเภทธุรกรรม	CAGR (2556-2561)	CAGR (2558-2561)	growth (2560-2561)
BAHTNET- 3rd Party	8.69	11.12	13.68
Direct credit	19.30	22.23	14.81
Direct debit	17.88	16.67	4.44
ITMX Bulk Payment	9.64	10.14	9.70
Internet banking	1.25	4.35	7.15
Cheque	-2.91	-2.44	-3.89

แผนภาพที่ ๔ - ๑๗ สัดส่วนปริมาณธุรกรรมการชำระเงินภาคธุรกิจในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑

แผนภาพที่ ๔ - ๑๘ อัตราการขยายตัวของปริมาณธุรกรรมการชำระเงินภาคธุรกิจ
ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑

ประเภทธุรกรรม	CAGR (2556-2561)	CAGR (2558-2561)	growth (2560-2561)
BAHTNET- 3rd Party	7.1	8.3	4.3
Direct credit	17.9	31.3	9.5
Direct debit	5.6	-0.9	3.5
ITMX Bulk Payment	10.6	11.8	6.4
Internet banking	10.0	12.6	11.5
Cheque	-1.9	-2.8	-3.0

๒.๑ การใช้เช็ค

เช็ค คือวิธีการชำระเงินที่ภาคธุรกิจเลือกใช้มากที่สุด เห็นได้จากปริมาณรายการการชำระเงินที่มีสัดส่วนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับสื่อการชำระเงินอื่น ๆ ถึงแม้ว่าสัดส่วนการใช้โดยรวมจะลดลงอย่างต่อเนื่องในระยะหลายปีที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นไปอย่างไม่รวดเร็วนัก อย่างไรก็ตามก็มีการปรับตัวลงอย่างมีสังเกตได้ในช่วงปี ๒๕๕๕ เทียบกับ ๒๕๕๙ เมื่อภาครัฐได้สนับสนุนการชำระเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ แทนการชำระเงินด้วยเงินสดและเช็คซึ่งเป็นช่วงที่ภาคธุรกิจปรับเปลี่ยนวิธีการชำระเงินให้ทันภาครัฐไปเป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ซึ่งมีผลเพียงปีเดียวและไม่มีผลต่อเนื่องในปีถัดไป แสดงว่า มาตรการของรัฐในการสนับสนุนช่องทางดังกล่าวยังไม่ได้แทนที่การจ่ายเช็ค ยังไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมให้ภาคธุรกิจเปลี่ยนมาใช้วิธีการชำระเงินที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการขยายผลต่อเนื่องไปยังการทำธุรกรรมระหว่างธุรกิจด้วยกัน

๒.๒ การโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์

การชำระเงินผ่านระบบ BAHTNET เป็นช่องทางที่มีการชำระเงินในมูลค่าสูงที่สุด เนื่องจากเป็นระบบที่ถูกออกแบบสำหรับในการชำระเงินมูลค่าสูง ซึ่งรวมถึงการชำระดุลระหว่างธนาคารตลอดจนการชำระเงินเพื่อการชำระค่าหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตามระบบบาทเน็ตไม่ใช่ช่องทางหลักในการชำระเงินของภาคธุรกิจ เนื่องจากสัดส่วนปริมาณธุรกรรมของการโอนเงินผ่าน BAHTNET ต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับการชำระเงินอื่น ๆ

สำหรับช่องทางหลักในการโอนเงินของภาคธุรกิจ คือ การสั่งโอนล่วงหน้าผ่านระบบ Bulk Payment และการโอนเงินผ่าน Internet Banking ทั้งนี้ ระบบ Bulk Payment เป็นช่องทางการชำระเงินที่สำคัญต่อการดำเนินงานของธุรกิจ ซึ่งนอกจากเป็นการโอนเงินเดือนและค่าจ้างผ่าน Direct Credit หรือ ชำระค่าสาธารณูปโภคผ่าน Direct Debit แล้ว ยังเป็นช่องทางที่ธุรกิจใช้ในการ

ชำระหรือเรียกเก็บเงินกับคู่ค้าหรือภาครัฐ เพื่อให้ได้ชำระเงินและรับชำระเงินได้อย่างตรงเวลา จึงเป็นช่องทางที่ควรได้รับการส่งเสริมควบคู่กับการโอนเงินผ่าน Internet Banking ซึ่งโดยรวมแล้วมีอัตราการเติบโตเป็นที่น่าพอใจ

ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าจากการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ รูปแบบของการโอนเงินที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน คือ Direct Credit ที่เป็นการส่งจ่ายเงินล่วงหน้าเพื่อเข้าบัญชีของผู้รับ ซึ่งมีผลจากการที่ภาครัฐบังคับให้จ่ายเงินผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ในการชำระภาษีหรือเมื่อทำธุรกรรมทางการเงินกับภาครัฐ ทำให้มีการลดการใช้เช็คในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

โดยสรุป ภาพรวมพฤติกรรมกรรมการใช้จ่ายของภาคธุรกิจยังคงมีการใช้เช็คเป็นหลัก ถึงแม้ว่าการโอนเงินผ่านระบบ Bulk Payment และ Internet Banking จะเติบโตเป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะการโอนเงินแบบ Direct Credit ซึ่งช่วยให้ลดการใช้เช็คได้บางส่วน แต่เป็นผลจากมาตรการบังคับภาครัฐ ซึ่งไม่ใช่พัฒนาการที่เกิดจากการเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการชำระเงินของภาคธุรกิจเอง

๓. ภาครัฐ

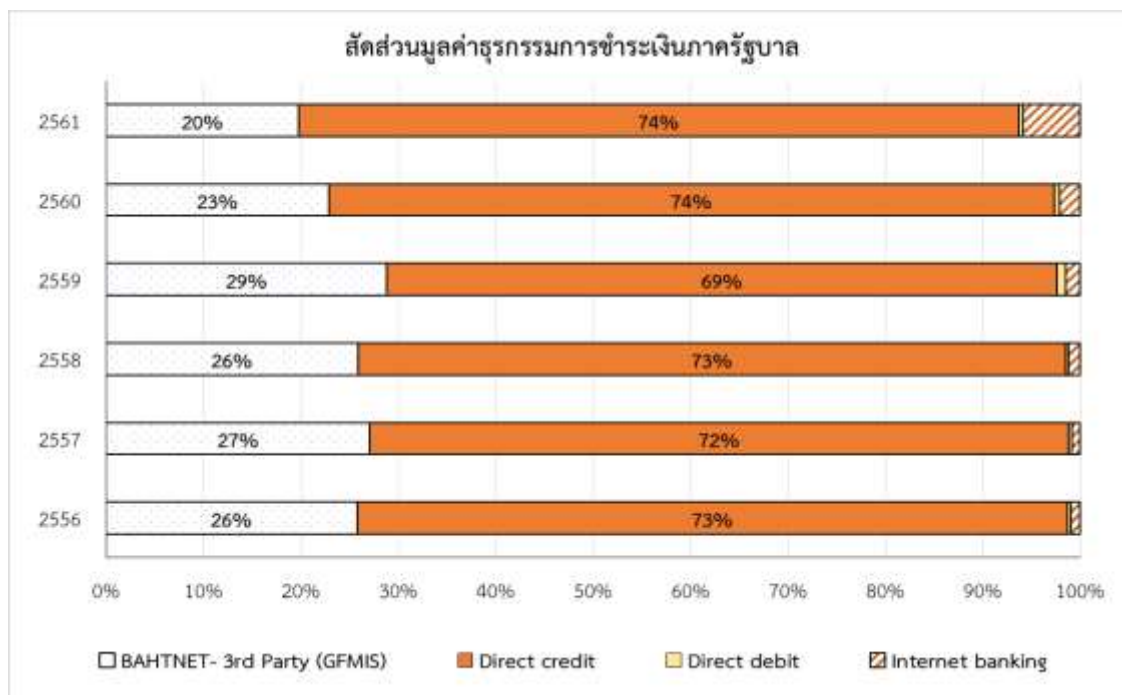
การชำระเงินภาครัฐนั้นเป็นไปใน ๒ ลักษณะ คือ การชำระเงินภายในระหว่างหน่วยงานของรัฐ และ การชำระเงินกับภายนอกคือประชาชนและภาคธุรกิจ ซึ่งการชำระเงินภายในหน่วยงานของรัฐนั้น ทั้งการนำเงินส่งคลัง และการส่งจ่ายเงินจากบัญชีคลัง จะดำเนินการผ่านระบบ Government Fiscal Management Information System (GFMS) ซึ่งเป็นระบบชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment)

สำหรับการชำระเงินกับภายนอก แบ่งเป็น การรับเงินจาก และการจ่ายเงินให้กับประชาชนและภาคธุรกิจ ซึ่งในส่วนของการรับเงินจากประชาชนนั้น ส่วนใหญ่เป็นธุรกรรมที่มีมูลค่าไม่สูงนัก เช่น การรับชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การรับชำระเบี้ยประกันสังคม การรับชำระค่าสาธารณูปโภค เป็นต้น ส่วนการรับเงินจากภาคธุรกิจ จะมีมูลค่าต่อรายการสูงกว่าการรับชำระจากประชาชน เช่น การรับชำระค่าภาษี การรับชำระค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เป็นต้น โดยภาครัฐผลักดันให้ทั้งประชาชนและภาคธุรกิจชำระเงินผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งข้อมูลส่วนนี้จะถูกบันทึกไว้ในการใช้จ่ายของภาคประชาชนและภาคธุรกิจ

ดังนั้น พฤติกรรมกรรมการใช้จ่ายภาครัฐในที่นี้ จึงหมายถึงการที่หน่วยงานของภาครัฐจ่ายเงินให้กับภาคประชาชนและภาคธุรกิจ ซึ่งพฤติกรรมกรรมการจ่ายเงินให้กับประชาชน จะคล้ายกับการรับ คือ เป็นธุรกรรมต่อรายการที่มีมูลค่าไม่สูงนัก เช่น การจ่ายเงินเดือนและค่าจ้างให้กับพนักงานภาครัฐ การคืนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และการจ่ายเงินสวัสดิการภาครัฐ เป็นต้น ส่วนการจ่ายเงินของภาครัฐให้กับภาคธุรกิจ เช่น การคืนเงินภาษีมูลค่าเพิ่ม การจ่ายคืนเงินกู้ยืม และการชำระค่าจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น ซึ่งถูกผลักดันโดยนโยบายภาครัฐให้เป็นการจ่ายผ่านระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด ซึ่งมีรูปแบบเดียวกับการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ของภาคธุรกิจ คือ การโอนเงินมูลค่าสูงผ่านระบบบาท เนต การโอนเงินโดยคำสั่งล่วงหน้าผ่านระบบ Bulk Payment และการโอนเงินผ่านระบบ Internet Banking

ทั้งนี้ สามารถแจกแจงพฤติกรรมกรรมการชำระเงินผู้ใช้บริการทางการเงินกลุ่มภาครัฐ ตามรูปแบบการชำระเงินแต่ละประเภทได้ดังแสดงในแผนภาพที่ ๔ - ๑๕

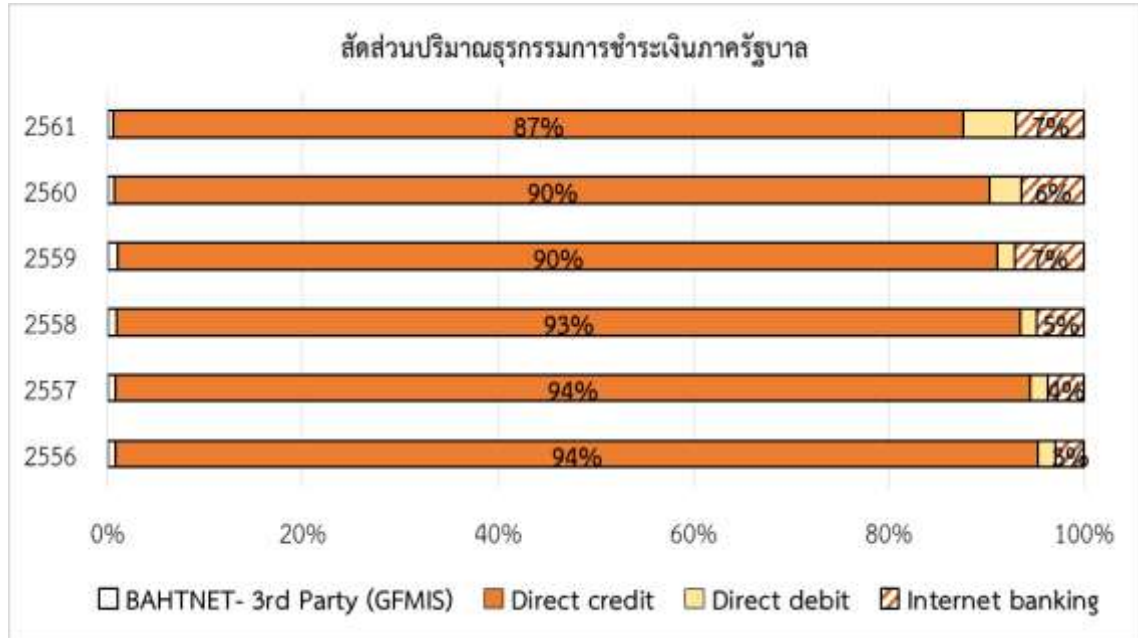
แผนภาพที่ ๔ - ๑๕ มูลค่าธุรกรรมการชำระเงินภาครัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑

ตารางที่ ๔ - ๕ อัตราการขยายตัวของมูลค่าธุรกรรมการชำระเงินภาครัฐบาล

Government	CAGR (2556-2561)	CAGR (2558-2561)	growth (2560-2561)
BAHTNET- 3rd Party (GFMIS)	2.38	0.98	1.76
Direct credit	8.21	11.04	16.84
Direct debit	16.16	26.37	-6.12
Internet banking	56.76	89.17	231.95

แผนภาพที่ ๔ - ๑๖ ปริมาณธุรกรรมการชำระเงินภาคีรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๖๑

ตารางที่ ๔ - ๖ อัตราการขยายตัวของปริมาณธุรกรรมการชำระเงินภาคีรัฐบาล

ประเภทธุรกรรม	CAGR (2556-2561)	CAGR (2558-2561)	growth (2560-2561)
BAHTNET- 3rd Party (GFMS)	2.64	-1.87	-3.39
Direct credit	8.21	11.04	16.84
Direct debit	35.99	67.19	102.77
Internet banking	30.88	27.80	29.59

จะเห็นได้ว่า การชำระเงินส่วนใหญ่ของภาครัฐทั้งในเชิงมูลค่าและปริมาณธุรกรรม เป็นการส่งจ่ายล่วงหน้าผ่านระบบ Direct Credit ซึ่งเป็นรายจ่ายหลักของรัฐบาลในการจ่ายเงินเดือนค่าจ้างให้แก่ข้าราชการ อีกทั้งยังเป็นช่องทางในการจ่ายคืนภาษี และเมื่อเทียบกับ การชำระเงินผ่าน Direct Debit และ Internet Banking ถือได้ว่าการชำระเงินทั้งสองรูปแบบนี้ มีสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อย อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่มีการดำเนินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ การชำระเงินแบบ Direct Debit มีอัตราการเติบโตของปริมาณธุรกรรม ในขณะที่การชำระเงินผ่าน Internet Banking มีการเพิ่มขึ้นของมูลค่าอย่างมีนัยสำคัญ

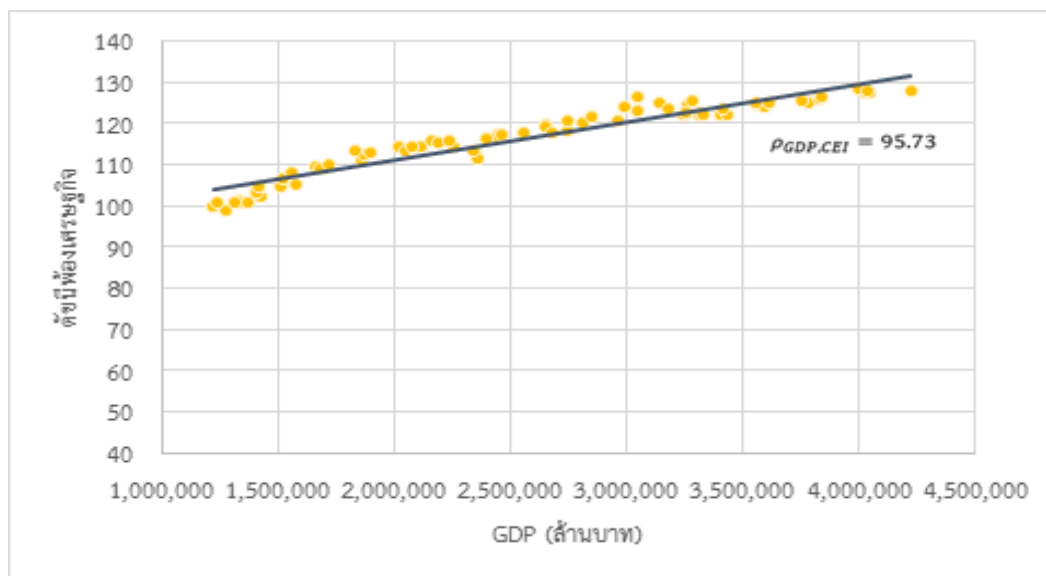
โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่าการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ของภาครัฐถือว่ามีความก้าวหน้าและต่อเนื่อง เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนและภาคธุรกิจโดยตรง การส่งเสริมการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ของภาครัฐนอกจากจะสามารถช่วยลดต้นทุนในการบริหารจัดการเงินสดและเช็คแล้ว ยังสนับสนุนให้ประชาชนได้รับความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยในการรับและการจ่ายเงินกับหน่วยงานของรัฐ รวมถึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย Digital Economy ไปสู่ภาคเอกชนอย่างเป็นระบบ

ความสำคัญของการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศพบว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับการพัฒนาระบบการชำระเงินที่มีประสิทธิภาพ โดยรูปแบบการชำระเงินที่สัมพันธ์กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากที่สุดตามลำดับ คือ การชำระเงินรายย่อย การชำระเงินผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ และการชำระเงินครั้งละหลายรายการ ในบทนี้จึงจะศึกษาความสัมพันธ์ของการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ ของประเทศไทยว่ามีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด และมีผลกระทบจากการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติอย่างไร

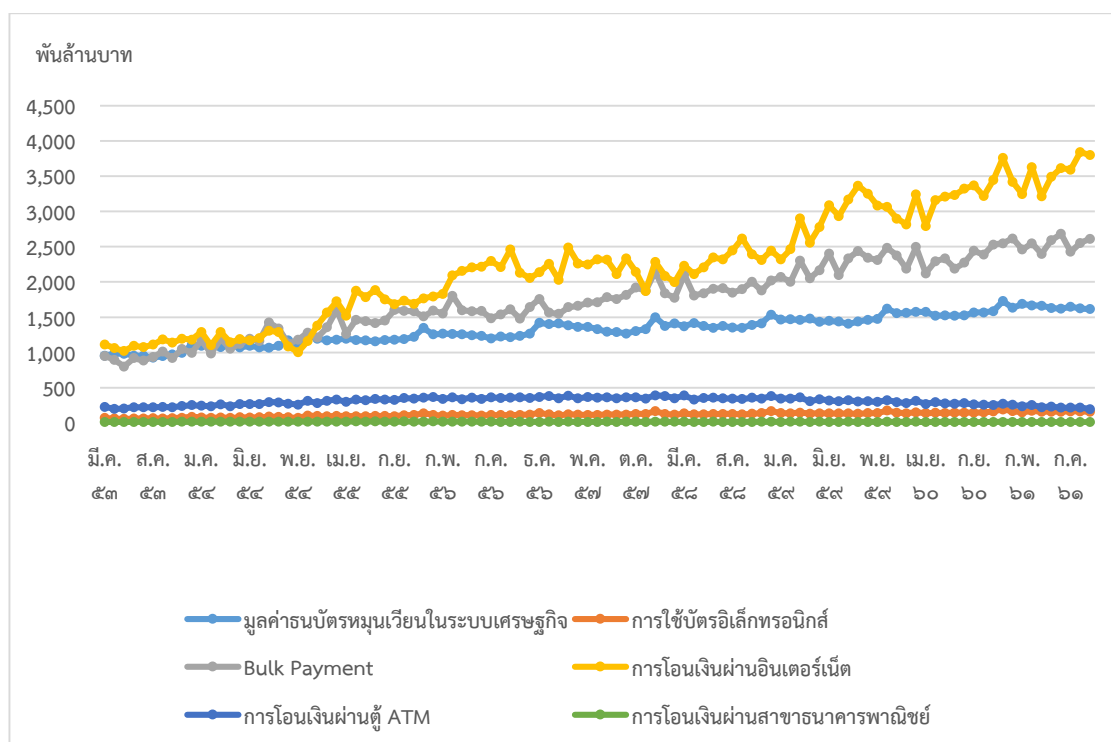
สำหรับวิธีการทางสถิติที่นำมาใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ วิธีการประมาณค่าด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square) เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยใช้ข้อมูลรายเดือนช่วงเวลาตั้งแต่ เดือนมีนาคม ๒๕๕๓ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๖๑ โดยตัวแปรตามที่ศึกษาคือ การชำระเงินในรูปแบบต่างๆ เพื่อหาความสัมพันธ์กับตัวแปรต้นคือ ภาวะเศรษฐกิจ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วตัวแปรที่จะนำมาใช้แทนการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ดีที่สุด คือ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) แต่เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเผยแพร่เป็นรายไตรมาสเท่านั้น จึงได้นำดัชนีพ้องเศรษฐกิจ (Coincident Economic Index : CEI) ซึ่งเป็นดัชนีที่แสดงทิศทางและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน คำนวณโดยธนาคารแห่งประเทศไทยและมีการเผยแพร่ข้อมูลเป็นรายเดือน มาเป็นตัวแทนของ GDP ซึ่งมีความสัมพันธ์กันสูงสามารถใช้แทนกันได้ ดังแสดงในแผนภาพที่ ๔ - ๑๗

แผนภาพที่ ๔ - ๑๗ แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง CEI และ GDP

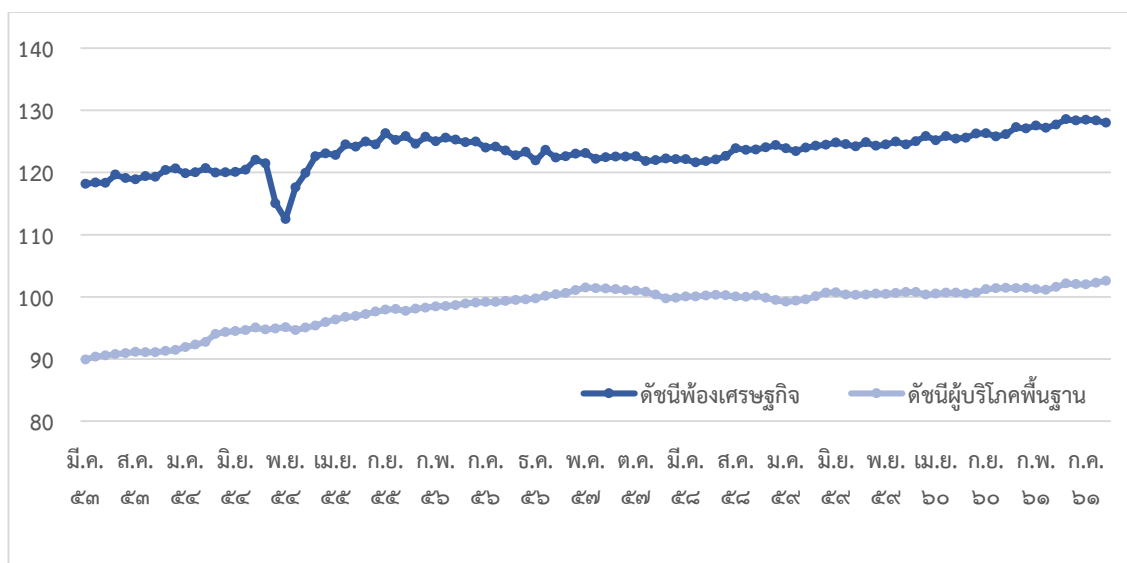
สำหรับ ชุดตัวแปรตามที่นำมาศึกษา คือ สื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่าง ๆ ประกอบด้วย การชำระสินค้าผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ การโอนเงินครั้งละหลายรายการ การโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์ การโอนเงินผ่านตู้เอทีเอ็ม และการโอนเงินผ่านสาขาธนาคาร เปรียบเทียบกับการใช้เงินสด โดยใช้มูลค่าธนบัตรหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเป็นตัวแทนของการใช้เงินสด

แผนภาพที่ ๔ - ๑๘ แนวโน้มข้อมูลดิบของตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษา

และทั้งนี้ เพื่อทำให้เห็นถึงผลของการใช้สื่อชำระเงินในรูปแบบต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยตัดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องออกไป จึงได้ดัชนีผู้บริโภคพื้นฐาน (Consumer Price Index : CPI) ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดถึงภาวะเงินเฟ้อในระบบเศรษฐกิจโดยอ้างอิงจากระดับของราคาสินค้าและบริการที่เป็นตัวแทนของผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจเข้าไปในชุดตัวแปรตามด้วย

แผนภาพที่ ๔ - ๑๙ ข้อมูลดัชนีทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ดัชนีพ้องเศรษฐกิจ และ ดัชนีผู้บริโภคพื้นฐาน

เมื่อใช้เครื่องมือทางสถิติคำนวณแบบจำลองความสัมพันธ์ด้วยวิธี Multiple Regression จะได้ผลลัพธ์ความสัมพันธ์ในเชิงสถิติ ดังแสดงในตารางที่ ๔ - ๗ ซึ่งค่า P-value และค่า Coefficient โดยค่า P-value ที่ต่ำ แสดงถึงความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมากของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ส่วนค่า Coefficient นั้น ค่าบวกหมายถึงความสัมพันธ์ในทิศทางสอดคล้องกัน ส่วนค่าลบหมายถึงความสัมพันธ์ในเชิงผกผันของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

จากผลการศึกษาตามตารางที่ ๔ - ๗ พบว่าตัวแปรตามทุกตัวหรือสื่อการชำระเงินทุกรูปแบบมีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจสูง ตามเงื่อนไขของค่า P-value โดยการใช้จ่ายผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ การโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์ การโอนเงินผ่านตู้เอทีเอ็ม และ การโอนเงินผ่านสาขาธนาคารพาณิชย์ ส่งผลดีต่อสถานะเศรษฐกิจ ตามเงื่อนไขของค่า Coefficient ที่เป็นบวก ในขณะที่ปริมาณธนบัตรหมุนเวียนหรือการใช้เงินสดไม่ได้ส่งผลดีต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจในภาพรวม ซึ่งสำหรับธนบัตรหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจนั้น แม้ว่าคนไทยส่วนใหญ่ยังคงนิยมการใช้เงินสดในการจับจ่ายใช้สอย แต่อาจอนุมานได้ว่าปริมาณเงินสดที่หมุนเวียนนั้น ส่วนหนึ่งไม่ได้ถูกนำไปใช้ในธุรกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งต้องศึกษาเหตุผลในเชิงประจักษ์ต่อไป

ตารางที่ ๔ - ๗ : สัมประสิทธิ์แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ กับ CEI ช่วงข้อมูลเดือนมีนาคม ๒๕๕๓ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๖๑

Parameters	Coefficient	Std. Err.	t-stat	p-value
ดัชนีผู้บริโภค	๑.๓๙๔๖๕	๐.๐๔๓๗๓	๓๑.๘๙	๐.๐๐๐
ธนบัตรหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ	-๐.๐๑๓๕๖	๐.๐๐๔๐๙	-๓.๓๒	๐.๐๐๑
การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตทรอนิกส์	๐.๐๗๐๖๙	๐.๐๒๖๒๘	๒.๖๙	๐.๐๐๘
การโอนเงินครั้งละหลายรายการ	-๐.๐๐๔๐๔	๐.๐๐๑๖๓	-๒.๔๘	๐.๐๑๕
การโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์	๐.๐๐๒๔๓	๐.๐๐๐๙๑	๒.๖๗	๐.๐๐๙
การโอนเงินผ่านตู้เอทีเอ็ม	๐.๐๔๘๒๘	๐.๐๐๔๗๓	๑๐.๒๒	๐.๐๐๐
การโอนเงินผ่านสาขา	๐.๗๗๓๘๖	๐.๑๒๖๘๗	๖.๑๐	๐.๐๐๐
Prob > F	๐.๐๐๐๐			
R-Square	๐.๙๙๙๖			
Adjust R-Square	๐.๙๙๙๖			

อีกสื่อการชำระเงินหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ในทางลบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การโอนเงินครั้งละหลายรายการ หรือ Bulk Payment ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการจ่ายเงินเดือนและการจ่ายค่าสาธารณูปโภครายเดือน ซึ่งเป็นรายการที่เกิดขึ้นเป็นประจำ จึงอาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยทางสถิติที่ส่งผลในเชิงบวกกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งผลการศึกษาี้ แตกต่างจากผลการวิจัยจากต่างประเทศที่อาจมีโครงสร้างการโอนเงินผ่าน Bulk Payment ที่แตกต่างกันไป จึงต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

เนื่องจากตลอดทั้งช่วงเวลาที่นำมาศึกษานั้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและรูปแบบการใช้สื่อการชำระเงินอย่างรวดเร็ว อาทิ จากการดำเนินการตามแผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ดังนั้น จึงศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับจุดที่มีเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างความสัมพันธ์ (Structural Break) โดยใช้ Wald Test พบว่า เริ่มพบจุดเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ข้อมูลเดือนมีนาคม ๒๕๕๙

โดยพบว่าข้อมูลในช่วงเดือนมีนาคม ๒๕๕๙ - เดือนมกราคม ๒๕๖๐ เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ทำให้ความสัมพันธ์ไม่มีความคงที่ตลอดช่วงระยะเวลา นับเป็นช่วงที่มีจุดเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างความสัมพันธ์ ดังนั้น จึงแบ่งข้อมูลออกเป็น ๓ ช่วง คือ

๑. เดือนมีนาคม ๒๕๕๓ - เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๙
๒. เดือนมีนาคม ๒๕๕๙ - เดือนมกราคม ๒๕๖๐ : Structural break
๓. เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ - เดือนกันยายน ๒๕๖๑

โดยได้ทดสอบความสัมพันธ์ในช่วงที่ ๑ และช่วงที่ ๓ เพื่อระบุความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันของช่วงก่อนและหลัง Structural Break ซึ่งพบว่าในช่วงระยะเวลาที่ เดือนมีนาคม ๒๕๕๓ - เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ลักษณะของสัมประสิทธิ์แทบไม่มีความแตกต่างกันกับข้อมูลตลอดช่วงระยะเวลาที่ศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นข้อมูลส่วนใหญ่ของระยะเวลาการศึกษาทั้งหมด ทำให้ลักษณะของความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันมากนัก

อย่างไรก็ดี จากตารางที่ ๔ - ๘ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ช่วงหลังที่เกิดจุดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างความสัมพันธ์ หรือ ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เป็นต้นมา พบว่ามีเฉพาะการโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์และธนบัตรหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเท่านั้น ที่ยังคงมีความสัมพันธ์ในระดับนัยสำคัญ โดยที่ตัวแปรอื่น ๆ ระดับความสัมพันธ์ลดลงจากช่วงก่อนหน้า ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าจำนวนข้อมูลในช่วงระยะเวลาดังกล่าวยังน้อยเกินไปกว่าจะระบุถึงความสัมพันธ์ที่ชัดเจนของตัวแปรต่าง ๆ กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่อีกนัยหนึ่งอาจอนุมานได้ว่า บางสื่อการชำระเงินอย่างการชำระเงินผ่านตู้เอทีเอ็มและการโอนเงินผ่านสาขา ถูกลดทอนความสำคัญลงและถูกแทนที่ด้วยสื่อการชำระเงินอื่น

ตารางที่ ๔ - ๘ : สัมประสิทธิ์แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ กับ CEI ช่วงข้อมูลเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๖๑

Parameters	Coefficient	Std. Err.	t-stat	p-value
ดัชนีผู้บริโภคพื้นฐาน	๑.๐๗๐๔๓	๐.๐๖๘๑๔	๑๕.๗๑	๐.๐๐๐
ธนบัตรหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ	-๐.๐๑๑๖๒	๐.๐๐๔๓๘	-๒.๖๕	๐.๐๒๐
การใช้จ่ายผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์	๐.๐๕๐๖๖	๐.๐๒๕๑๒	๒.๐๒	๐.๐๖๕
การโอนเงินครั้งละหลายรายการ	-๐.๐๐๐๙๒	๐.๐๐๑๓๘	-๐.๖๗	๐.๕๑๕
การโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์	๐.๐๐๒๘๔	๐.๐๐๑๓๘	๒.๙๒	๐.๐๑๒
การโอนเงินผ่านตู้เอทีเอ็ม	-๐.๐๐๓๖๒	๐.๐๑๔๑๓	-๐.๒๖	๐.๘๐๒
การโอนเงินผ่านสาขา	๐.๐๙๔๕๑	๐.๒๕๑๘๐	๐.๓๘	๐.๗๑๓
Prob > F	๐.๐๐๐๐			
R-Square	๐.๙๙๙๙			
Adjust R-Square	๐.๙๙๙๙			

สื่อการชำระเงินที่ยังคงแสดงความสัมพันธ์กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง และยังคงมีความสัมพันธ์ที่เป็นทิศทางเดิม คือ ธนบัตรหมุนเวียน ซึ่งสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับ CEI เป็นการย้ำให้เห็นว่า การใช้ธนบัตร โดยรวมแล้วไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ต่างจากการโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์และการใช้จ่ายผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ที่ยังคงแสดงความสัมพันธ์ในทางบวก ซึ่งอาจจะชี้ให้เห็นได้ว่า รูปแบบการชำระเงินดังกล่าวเป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพสูง และส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี

โดยสรุป จากผลการหาความสัมพันธ์จากแบบจำลองข้างต้น พบว่า การโอนเงินครั้งละหลายรายการ (Bulk Payment) มีความเกี่ยวข้องกับการเติบโตของเศรษฐกิจน้อยที่สุดไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาใดก็ตาม ทั้งนี้ ช่องทางการชำระเงินดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อการชำระเงินค่าสาธารณูปโภค การจ่ายเงินเดือน หรือรายจ่ายอื่น ๆ ที่เป็นลักษณะรายจ่ายประจำ จึงอาจไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของเศรษฐกิจเท่าใดนัก

การโอนเงินผ่านตู้เอทีเอ็ม ในช่วงก่อน Structural Break พบว่า มีความสัมพันธ์ต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจในเชิงบวก ในขณะที่ช่วงหลัง Structural Break มีการเปลี่ยนแปลงทิศทางของความสัมพันธ์ เป็นไปในเชิงลบ แม้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจจะไม่มีนัยสำคัญเชิงสถิติ แต่ก็สามารถ

อนุমানได้ว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับสื่อการชำระเงินดังกล่าว จนถูกลดทอนความสำคัญและมีแนวโน้มที่กลับกันเมื่อเทียบกับช่วงเริ่มแรก

โดยรวมแล้ว การโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นรูปแบบการชำระเงินที่มีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตทรอนิกส์ ทั้งนี้ ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้การชำระเงินรูปแบบอื่นลดความสำคัญลงเมื่อเทียบกับสองรูปแบบดังกล่าว สอดคล้องกับการเริ่มดำเนินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๕๘ และเริ่มใช้ระบบพร้อมเพย์ในเดือนมกราคม ๒๕๖๐ และเริ่มขยายการติดตั้งเครื่อง EDC ในเดือนมีนาคม ๒๕๖๐

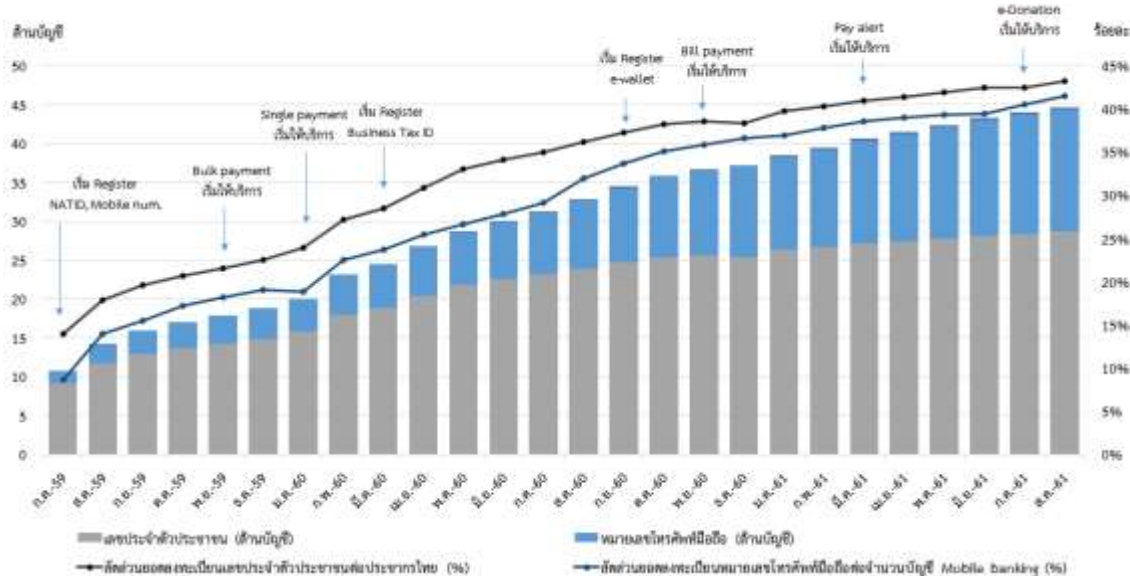
ผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment Master Plan) มีจุดมุ่งหมายที่มุ่งส่งเสริมการใช้ e-Payment ในทุกภาคส่วน ดังนั้น ในการวิเคราะห์ผลสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว จะต้องติดตามความคืบหน้าของมาตรการต่าง ๆ ภายใต้โครงการทั้ง ๕ โครงการ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการชำระเงินรูปแบบต่างๆของผู้ใช้บริการทางการเงินกลุ่มต่าง ๆ อย่างไรก็ตามโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของระบบการชำระเงินภายใต้แผนยุทธศาสตร์นี้เน้นที่ ๒ โครงการแรก ได้แก่ ๑) โครงการระบบพร้อมเพย์ เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และประชาชน โอนเงินได้สะดวก รวดเร็ว ด้วยต้นทุนที่ต่ำลง รองรับการทำธุรกิจและการค้าออนไลน์ และ ๒) โครงการขยายการใช้บัตร เพื่อกระจายจุดรับบัตรเครดิตและส่งเสริมการใช้อิเล็กทรอนิกส์แทนเงินสด ซึ่งช่วยเพิ่มความสะดวกให้ประชาชนและร้านค้าต่าง ๆ รวมทั้งยังช่วยลดต้นทุนการบริหารจัดการเงินสดของธุรกิจและของประเทศอีกด้วย

๑. ระบบพร้อมเพย์

ตั้งแต่เปิดให้บริการในเดือนมกราคม ๒๕๖๐ ยอดลงทะเบียนผูกบัญชีพร้อมเพย์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดย ณ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ ยอดลงทะเบียนบริการพร้อมเพย์ของประชาชนมีทั้งสิ้น ๔๖.๕ ล้านหมายเลข แบ่งเป็นการลงทะเบียนด้วยหมายเลขประจำตัวประชาชน ๒๙.๓ ล้านหมายเลข และหมายเลขโทรศัพท์มือถือ ๑๖.๘ ล้านหมายเลข ส่วนการลงทะเบียนด้วย e-Wallet นั้นยังค่อนข้างต่ำ คือ ประมาณ ๓ แสนหมายเลข กล่าวได้ว่า คนไทยกว่าร้อยละ ๕๐ ลงทะเบียนพร้อมเพย์แล้ว

แผนภาพที่ ๔ - ๒๐ จำนวนบัญชีผู้ใช้บริการพร้อมเพย์

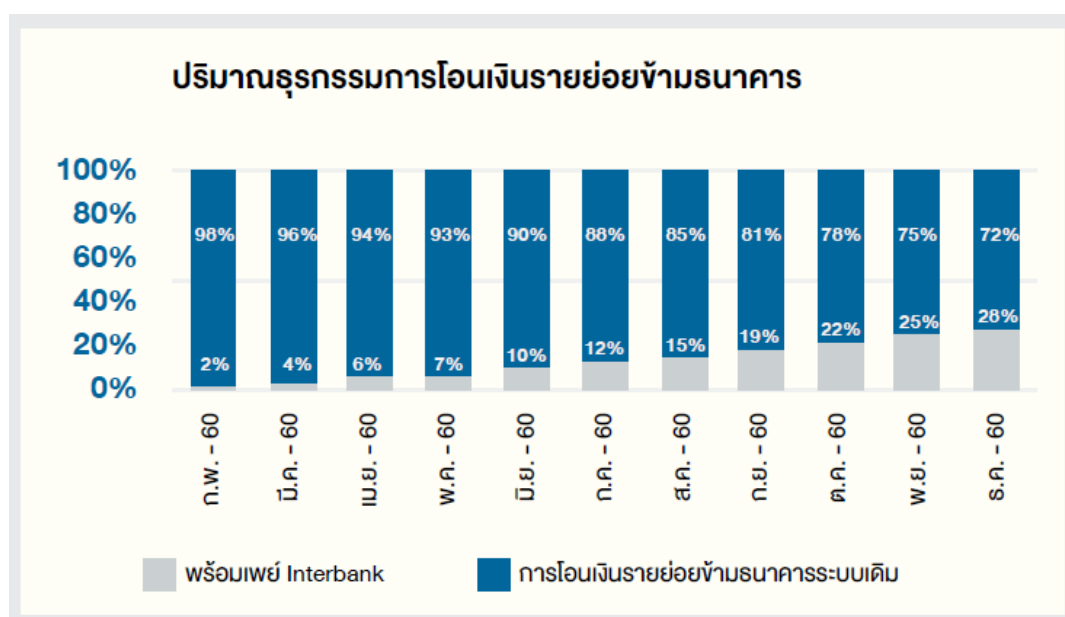

แม้ว่าจำนวนผู้ลงทะเบียนด้วยหมายเลขประจำตัวประชาชนจะมีมากกว่า แต่ธุรกรรม การโอนเงินส่วนใหญ่เป็นการโอนไปยังหมายเลขโทรศัพท์ เนื่องจากผู้สมัครลงทะเบียนด้วยหมายเลข ประจำตัวประชาชนส่วนใหญ่จะสมัครเพื่อรับสวัสดิการการเงินโอนจากภาครัฐและรับเงินคืนภาษี ซึ่งมีการ รับโอนเงินไม่บ่อยนักไม่ได้เป็นการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ส่วนผู้ที่ลงทะเบียนด้วยหมายเลข โทรศัพท์มือถือ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับ Mobile banking และ Internet banking อยู่แล้ว มีการ โอนเงินและรับโอนเงินอยู่เป็นประจำและหันมาใช้บริการพร้อมเพย์เพื่อประโยชน์ด้านความสะดวกและ ค่าธรรมเนียมที่ต่ำกว่าการโอนเงินระบบเดิมผ่านเลขที่บัญชีธนาคารการโอนเงินผ่านพร้อมเพย์นั้นมีอัตรา การเติบโตของปริมาณธุรกรรมเฉลี่ยที่สูงถึงร้อยละ ๒๘.๘ ต่อเดือนในปี ๒๕๖๐ และร้อยละ ๒๐ ต่อ เดือน ในปี ๒๕๖๑ ซึ่งถือว่าเป็นอัตราเติบโตที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับบริการโอนเงินรายย่อยในลักษณะ เดียวกันของประเทศอื่น ๆ

นับแต่เปิดให้บริการพร้อมเพย์ มูลค่าเฉลี่ยของจำนวนเงินที่โอนผ่านพร้อมเพย์แต่ละ ครั้งมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนใช้พร้อมเพย์เพื่อโอน/ชำระเงินใน ชีวิตประจำวันซึ่งมีมูลค่าต่อรายการไม่มากนัก เนื่องจากโอนเงินได้สะดวกและการโอนเงินมูลค่าต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ผ่านระบบพร้อมเพย์ไม่มีค่าธรรมเนียม และสามารถโอนได้ไม่จำกัดจำนวนครั้งต่อวัน ส่งผล ให้การโอนเงินช่วงมูลค่าต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท มีสัดส่วนถึงร้อยละ ๘๗ ของธุรกรรมบนพร้อมเพย์ทั้งหมด ทั้งนี้ ประชาชนส่วนใหญ่นิยมใช้พร้อมเพย์ผ่านช่องทาง Mobile banking/Internet banking มากถึง ร้อยละ ๙๔.๔ ของมูลค่าธุรกรรมทั้งหมด ซึ่งความนิยมในการโอนเงินพร้อมเพย์ผ่าน Mobile banking/Internet banking นี้มาจากหลายปัจจัยประกอบกัน เช่น ความนิยมในการใช้ Mobile banking/Internet banking ที่เพิ่มขึ้น การที่ธนาคารพัฒนาบริการตอบโต้ภัยผู้ใช้บริการรายย่อยให้ใช้ งานง่ายและมีความปลอดภัยมากขึ้น รวมถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์บริการอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาปริมาณธุรกรรมการโอนเงินรายย่อยข้ามธนาคาร จะเห็นได้ว่าการใช้พร้อมเพย์เพื่อโอนเงินข้ามธนาคารมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่พร้อมเพย์เริ่มเปิดให้บริการ โดย ณ สิ้นปี ๒๕๖๐ ธุรกรรมโอนเงินข้ามธนาคารด้วยพร้อมเพย์คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ ๒๘ ของปริมาณธุรกรรมการโอนเงินรายย่อยข้ามธนาคารทั้งหมด ในขณะที่การโอนเงินรายย่อยระบบเดิมซึ่งระบุเลขที่บัญชีมีสัดส่วนที่ลดลง สะท้อนให้เห็นว่าบริการพร้อมเพย์กำลังกลายเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่คนนิยมใช้ในการโอนเงิน

แผนภาพที่ ๔ - ๒๑ ปริมาณธุรกรรมพร้อมเพย์ เทียบกับบริการโอนเงินรูปแบบเดิม

โดยสรุป การพัฒนาระบบโอนเงินพร้อมเพย์ให้ผูกกับหมายเลขประจำตัวประชาชน หรือหมายเลขโทรศัพท์มือถือที่ง่ายแทนเลขที่บัญชีธนาคาร กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แทนที่การโอนเงินรายย่อยระบบเดิม โดยเฉพาะการโอนเงินมูลค่าต่ำ ซึ่งมีความสะดวกในการทำธุรกรรมผ่านโทรศัพท์มือถือ ระบบพร้อมเพย์จึงเป็นระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการใช้ e-Payment อย่างแพร่หลายต่อไป

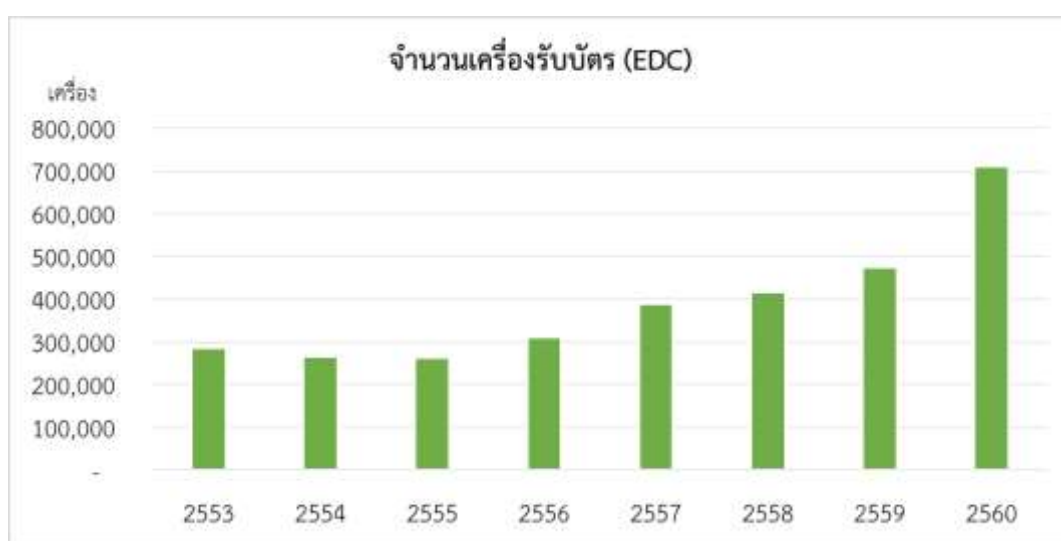
๒. การขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ และ Thai QR Payment

โครงการขยายการใช้บัตร เป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคธนาคาร และภาคเอกชน ในการขยายจุดรับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ทั่วประเทศ ทำให้ร้านค้าสามารถรับชำระเงินด้วยบัตรหรือโทรศัพท์มือถือได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำลงและปลอดภัยมากขึ้น ประชาชนมีช่องทางจ่ายเงินด้วย e-Payment แทนเงินสดมากขึ้น

ภายใต้โครงการขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์นี้ ได้ติดตั้งอุปกรณ์รับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (เครื่อง EDC) ทั้งในหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามเป้าหมาย โดย ณ สิ้นปี ๒๕๖๐ เครื่อง EDC ได้ถูกวางกระจายไปทั่วประเทศ มีจำนวนทั้งสิ้น ๗๑๑,๒๒๑ เครื่อง เพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ ๔๙.๙ ซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงช่องทางการชำระเงินได้ง่าย

และสะดวกมากขึ้น นอกจากนี้ เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้ และเป็นแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายของประชาชนจากเงินสดสู่การชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งเสริมการใช้งานให้แพร่หลาย กระทรวงการคลังได้จัดโครงการมอบโชคจากการใช้บัตรเดบิตขึ้น โดยมอบรางวัลทุกเดือนให้แก่ผู้ใช้บัตรเดบิต และร้านค้าที่ติดตั้งเครื่อง EDC ตามโครงการสำหรับการใช้จ่ายตามเงื่อนไขจนถึงเดือนเมษายน ๒๕๖๑ ทำให้ปริมาณธุรกรรมบัตรเดบิตปี ๒๕๖๐ เปรียบเทียบกับปี ๒๕๕๙ เดบิตเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๒

แผนภาพที่ ๔ - ๒๒ จำนวนเครื่องรับบัตร EDC ในช่วงปี ๒๕๕๓ - ๒๕๖๐

ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาตินี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เห็นประโยชน์ของเทคโนโลยี QR Code ที่สามารถนำมาเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนให้แก่ระบบการชำระเงินของประเทศไทย จึงได้กำหนดมาตรฐาน QR Code เพื่อการชำระเงินที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลขึ้น ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศแรก ๆ ในโลกที่มีการนำมาตรฐาน QR Code เพื่อการชำระเงินมาใช้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงและใช้งานร่วมกันได้ทั้งธุรกรรมชำระเงินในประเทศและต่างประเทศ รองรับช่องทางชำระเงินได้หลากหลาย เช่น บัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรเครดิต บัตรเดบิต และบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Wallet) ผ่าน Mobile Application เพิ่มจุดรับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สะดวกและมีต้นทุนต่ำให้แก่ประชาชนและร้านค้า เพิ่มความปลอดภัยในการชำระเงินและสามารถต่อยอดนวัตกรรมทางการเงินที่หลากหลายได้โดยง่าย ทำให้มีการขยายจุดรับชำระเงินด้วยมาตรฐาน Thai QR Payment กว่า ๓ ล้านจุดทั่วประเทศ (ข้อมูลเดือนธันวาคม ๒๕๖๑) ทั้งร้านค้าทั่วไปและร้านค้า online สามารถเข้าถึงการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของประชาชนรายย่อยได้อย่างกว้างขวาง มาตรฐาน Thai QR Payment จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้การใช้ e-payment ของไทยเติบโตอย่างก้าวกระโดด

โครงการระบบพร้อมเพย์และโครงการขยายการใช้บัตร ยังเป็นโครงการสำคัญที่สนับสนุนการปรับกระบวนการรับจ่ายเงินของภาครัฐสู่ e-Payment อย่างเต็มรูปแบบ โดยเฉพาะการส่งเงินสวัสดิการให้ประชาชนโดยตรงผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งสามารถใช้ซื้อสินค้าโดยชำระเงินผ่าน

เครื่อง EDC ที่ร้านค้าที่ร่วมโครงการ หรือการโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารโดยใช้เลขประจำตัวประชาชน ทำให้ประชาชนกว่า ๑๔ ล้านคน ได้รับเงินอย่างถูกต้องและรวดเร็วหน่วยราชการมีการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส และมีข้อมูลประกอบการจัดทำนโยบายด้านสวัสดิการและให้บริการแก่ประชาชนและธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐนี้เป็นบัตรอิเล็กทรอนิกส์ไปทำธุรกรรมชำระเงินกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ โดยในบัตรถูกสร้างให้มีกระเป๋าเงิน ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นกระเป๋าเงินสวัสดิการแห่งรัฐที่ภาครัฐเติมเงินให้เพื่อใช้จ่ายตามสิทธิ์ทุกเดือน กับอีกส่วนเป็นกระเป๋าเงินที่สร้างไว้เพื่อให้ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสามารถเติมเงินส่วนตัวเข้าไปเก็บไว้ใช้จ่ายเหมือนบัตรเดบิตทั่วไป ซึ่งก็ใช้ชำระเงินกับหน่วยงานราชการได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริจาคและผู้รับบริจาค ให้สามารถส่งเงินบริจาคและส่งข้อมูลเพื่อใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีได้โดยตรง ไม่ต้องเก็บหลักฐานการบริจาคมาแสดงภายหลัง จึงได้ดำเนินโครงการระบบบริจาคอิเล็กทรอนิกส์ (โครงการ e-Donation) โดยการส่งเงินบริจาคผ่านการใช้มาตรฐาน Thai QR Payment ของสถานศึกษา ศาสนสถาน โรงพยาบาล และองค์กรสาธารณกุศลอื่นๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริจาคได้รับเงินคืนภาษีรวดเร็วขึ้น ในขณะที่ผู้รับบริจาคได้รับเงินบริจาคอย่างครบถ้วนปลอดภัย ระบบนี้เริ่มใช้งานได้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑ เป็นการเพิ่มปริมาณการใช้ e-Payment อีกทางหนึ่ง

ในส่วนของกระทรวงการคลัง โดยกรมบัญชีกลาง ได้กำหนดให้ส่วนราชการทุกแห่งทั่วประเทศ ที่มีการรับเงิน-จ่ายเงิน ณ หน่วยงาน ต้องใช้วิธีการรับ-จ่ายเงินทางอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น ด้วยการชำระเงินผ่าน บัตรอิเล็กทรอนิกส์ทั้งบัตรเดบิต บัตรเครดิต ตลอดจนการ Scan QR Code ผ่านเครื่อง EDC แทนการรับเงินสดหรือเช็ค ดังนั้น ประชาชนที่ไปติดต่อทำธุรกรรมกับส่วนราชการต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องพกเงินสดไป เพราะสามารถใช้บัตรเดบิต บัตรเครดิต บัตรอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ หรือใช้ Mobile Application ของทุกธนาคารสแกน QR Code เพื่อชำระค่าบริการต่าง ๆ ได้ทันที

๓. ผลจากการดำเนินโครงการ

จากการดำเนินโครงการต่าง ๆ ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ พบว่าระบบพร้อมเพย์ซึ่งเป็นระบบโครงสร้างพื้นฐานของการโอนเงินรายย่อย มีส่วนในการส่งเสริมการขยายตัวของ e-Payment มากที่สุด เห็นได้จากการเพิ่มขึ้นอย่างมากของปริมาณการโอนเงินทางโทรศัพท์มือถือ ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับแรงเสริมจากการใช้ QR Code ที่สามารถติดตั้งได้ง่ายโดยแทบไม่มีค่าใช้จ่าย ทำให้มีการขยายตัวของจุดรับชำระเงินด้วยมาตรฐาน Thai QR Payment สูงถึงกว่า 3 ล้านจุดในปัจจุบัน ซึ่งมีปริมาณสูงกว่าจุดรับชำระเงินด้วยเครื่อง EDC ที่มีอยู่ประมาณ ๘ แสนเครื่องเป็นอย่างมาก

จากการที่ระบบพร้อมเพย์มีค่าธรรมเนียมในการใช้บริการค่อนข้างต่ำและผู้ใช้บริการหันมาใช้ระบบโอนเงินพร้อมเพย์แทนการโอนเงินแบบดั้งเดิมมากขึ้น ทำให้นักวิชาการพาณิชย์ประกาศงดเว้นการเก็บค่าธรรมเนียมเมื่อทำธุรกรรมผ่าน Online Banking ภายในประเทศ ครอบคลุม ๔ ธุรกรรม ประกอบด้วย ๑) การโอนเงินข้ามเขต ๒) การโอนต่างธนาคารแบบทันที ๓) การชำระบิลค่าสินค้าและบริการ และ ๔) การบริการเติมเงิน ทำให้ปริมาณธุรกรรมการโอนเงินโดยรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และเป็นพื้นฐานที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบพฤติกรรมการชำระเงินให้เข้าสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างก้าวกระโดด

ในส่วนของการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ การขยายจำนวนเครื่อง EDC เป็นการรองรับการใช้จ่ายภายใต้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นหลัก ซึ่งมีลักษณะเป็นบัตรเดบิต ส่งผลให้ปริมาณการใช้จ่ายผ่านบัตรเดบิตเพิ่มสูงขึ้นมาก ในขณะที่การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตไม่มีผลกระทบมากนัก และเนื่องจากการใช้จ่ายผ่านบัตรในภาพรวมนั้นเป็นการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเป็นหลัก ซึ่งมีทั้งปริมาณและมูลค่าสูงกว่าบัตรเดบิตมาก โครงการนี้จึงไม่ส่งผลต่อการขยายตัวโดยรวมของการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญ

ในส่วนของภาครัฐที่กำหนดให้ส่วนราชการทุกแห่งต้องใช้วิธีการรับ-จ่ายเงินทางอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น ส่งผลให้ Online Banking และ Direct Debit เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ภาคธุรกิจสามารถทำธุรกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การชำระเงินผ่าน Direct Credit เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

โดยสรุป แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาตินี้ มีผลให้ e-Payment ทั้งภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ เพิ่มขึ้นอย่างน่าพอใจ อย่างไรก็ตาม ปริมาณการใช้จ่ายเงินสดและเช็คยังคงสูงอยู่ ซึ่งทำให้ยังคงต้องผลักดันและพัฒนาระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง

สรุป

ภาพรวมพฤติกรรมการชำระเงินของประเทศไทยพบว่า จำนวนธุรกรรม e-Payment ของไทยต่อคนต่อปีขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว การใช้ e-Payment ของไทยยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และไทยมีปริมาณการใช้จ่ายเงินสดต่อ e-Payment ในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 90 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วค่อนข้างมาก

ผลการศึกษาพฤติกรรมการชำระเงินของผู้ใช้บริการทางการเงินของแต่ละกลุ่มพบว่า ภาคประชาชน มีการใช้ e-Payment สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การทำธุรกรรมการเงินผ่านบริการโทรศัพท์มือถือ (Mobile Banking) เติบโตอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ประชาชนยังคงเคยชินกับการใช้เงินสด ส่วนภาคธุรกิจ การใช้ e-Payment สูงขึ้น โดยเฉพาะการโอนเงินแบบ Direct credit แต่ภาคธุรกิจยังคงใช้เช็คในปริมาณสูง ส่วนภาครัฐ การใช้ e-Payment มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องซึ่งภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการใช้ e-Payment

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของสื่อการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อหาผลกระทบจากการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ โดยใช้วิธีการทางสถิติพบว่า การโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นรูปแบบการชำระเงินที่มีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือการใช้จ่ายผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้การชำระเงินรูปแบบอื่นลดความสำคัญลงเมื่อเทียบกับสองรูปแบบดังกล่าว สอดคล้องกับการเริ่มใช้ระบบพร้อมเพย์และการขยายการติดตั้งเครื่อง EDC ภายใต้การดำเนินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ

ผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติที่ผ่านมาประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย มีผลให้ e-Payment ทั้งภาค

ประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ เพิ่มสูงขึ้นอย่างน่าพอใจ ทั้งโครงการระบบพร้อมเพย์ และโครงการขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับโครงการระบบพร้อมเพย์ มีส่วนในการส่งเสริมการขยายตัวของ e-Payment เป็นอย่างมาก เห็นได้จากการเพิ่มขึ้นอย่างมากของปริมาณการโอนเงินทางโทรศัพท์มือถือ ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับแรงเสริมจากการใช้ QR Code ที่สามารถติดตั้งได้ง่ายโดยแทบไม่มีค่าใช้จ่าย และการที่ระบบพร้อมเพย์มีค่าธรรมเนียมในการใช้บริการต่ำ ทำให้ธนาคารพาณิชย์ประกาศงดเว้นการเก็บค่าธรรมเนียมเมื่อทำธุรกรรมผ่าน Online Banking ภายในประเทศ มีผลให้ปริมาณธุรกรรมการโอนเงินโดยรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และเป็นพื้นฐานที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบพฤติกรรมกรรมการชำระเงินให้เข้าสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างก้าวกระโดด

ส่วนโครงการขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ โดยเพิ่มจำนวนเครื่อง EDC เพื่อรองรับการใช้จ่ายภายใต้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นหลัก ซึ่งมีลักษณะเป็นบัตรเดบิต ส่งผลให้ปริมาณการใช้จ่ายผ่านบัตรเดบิตเพิ่มสูงขึ้นมาก ส่วนของภาครัฐที่กำหนดให้ส่วนราชการทุกแห่งต้องใช้วิธีการรับ-จ่ายเงินทางอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น ส่งผลให้ Online Banking และ Direct Debit เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ภาคธุรกิจสามารถทำธุรกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การชำระเงินผ่าน Direct Credit เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

จากการวางนโยบายและการกำหนดแผนแม่บทของประเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันนั้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบการชำระเงินเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล ที่จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือการทำธุรกรรมและการชำระเงินที่เป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จุดเริ่มต้นของงานวิจัยนี้จึงตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ โดยสื่อการชำระเงินในแต่ละรูปแบบมีความสำคัญแตกต่างกัน ในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้ศึกษาความสัมพันธ์ของสื่อการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้เครื่องมือทางสถิติ ซึ่งพบว่า สำหรับประเทศไทย การโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์มีผลดีต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือการใช้จ่ายผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ตรงข้ามกับการใช้เงินสดที่ไม่ส่งผลดีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐที่ผลักดันให้ลดการใช้เงินสดและเพิ่มการใช้สื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ โดยผลักดันผ่านแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ที่มุ่งเน้นพัฒนาระบบการโอนเงินผ่านระบบพร้อมเพย์ และการขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ผ่านการขยายจำนวนเครื่องรับบัตร ซึ่งการดำเนินโครงการภายใต้แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ใช้บริการทางการเงินกลุ่มต่าง ๆ ให้หันมาใช้สื่อการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ ของผู้ให้บริการทางการเงินกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ ว่ามีผลจากการดำเนินแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวอย่างไร ซึ่งจะได้สรุปผลการดำเนินการในแต่ละกลุ่มผู้ให้บริการ ให้เห็นถึงปัจจัยเสริมและปัญหา อุปสรรค ก่อนที่จะเสนอแนะแนวทางในเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาระบบการชำระเงินของประเทศต่อไป

๑. ภาคประชาชน

แนวโน้มการใช้ e-Payment ของประชาชนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปริมาณการใช้ e-Payment ในภาพรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ ๘๓ ในช่วงปี ๒๕๖๑ เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ซึ่งการเติบโตส่วนใหญ่มาจากการใช้ Internet และ Mobile Banking ที่มีอัตราการเติบโตสูงถึงร้อยละ ๒๖๓ ในขณะที่การโอนเงินผ่านพร้อมเพย์มีปริมาณการใช้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยประมาณการว่าคนไทยที่มีบัญชีธนาคารกว่าร้อยละ ๕๐ มีการลงทะเบียนพร้อมเพย์แล้ว (ข้อมูลเดือน ธันวาคม ๒๕๖๑)

การขยายจุดรับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มีแพร่หลายมากขึ้นไปยังร้านค้าต่าง ๆ ในวงกว้าง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้บริการ e-Payment ได้สะดวกขึ้น โดยปัจจุบันมียอดการติดตั้งเครื่องรับบัตรกว่า ๘ แสนเครื่อง และมีการติดตั้งมาตรฐาน Thai QR Payment ที่ร้านค้าทั่วไปและร้านค้า Online กว่า ๓ ล้านจุดทั่วประเทศ (ข้อมูลเดือนธันวาคม ๒๕๖๑) ซึ่งช่วยให้ร้านค้าขนาดเล็ก อาทิ ร้านค้าในตลาด หาบเร่ แผงลอย มอเตอร์ไซค์รับจ้าง สามารถรับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วยต้นทุนต่ำ

ตั้งแต่ช่วงเดือนมีนาคม ๒๕๖๑ เป็นต้นมา ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งได้ประกาศยกเลิกการคิดค่าธรรมเนียมการทำธุรกรรมผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การโอนเงิน การชำระบิล ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำลง และช่วยสนับสนุนให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาใช้ e-Payment มากขึ้น

อย่างไรก็ดี ปริมาณการใช้ e-Payment ของไทยส่วนใหญ่มาจากกลุ่มผู้ใช้ในวงจำกัด โดยจากการสำรวจพฤติกรรมการชำระเงินของประชาชนในปี ๒๕๖๐ ของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่าร้อยละ ๘๐ ของปริมาณการใช้ e-Payment มาจากผู้ใช้จ่ายเพียงร้อยละ ๓๐ ของกลุ่มตัวอย่าง และยังมียอดการใช้เงินสดสูงถึงร้อยละ ๙๓ ของธุรกรรมการใช้จ่ายทั้งหมด โดยเหตุผลที่ยังมีการใช้เงินสดอยู่มาก คือ ความเคยชิน รู้สึกว่าใช้ง่าย และไม่ทราบว่ามีต้นทุนจากการใช้เงินสด นอกจากนี้ กลุ่มคนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ e-Payment ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้มีบริการและช่องทางการใช้ e-Payment ที่สะดวกแพร่หลายในชีวิตประจำวันมากขึ้น และขยายฐานผู้ใช้ e-Payment ให้เพิ่มมากขึ้น รวมถึงสร้างการรับรู้และความเชื่อมั่นในการใช้บริการ ทั้งนี้ หากมีการส่งเสริมรูปแบบการทำธุรกรรมและส่งเสริมการชำระเงินให้เป็นอิเล็กทรอนิกส์แบบครบวงจรโดยไม่ต้องถอนเงินสดออกมา ก็จะช่วยส่งเสริมระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ให้เต็มรูปแบบ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่การดำเนินนโยบายส่งเสริมการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์มีความคืบหน้าตามลำดับ การออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๔๘) พ.ศ. ๒๕๖๒ (กฎหมายอีเพย์เมนต์) ซึ่งมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้ธนาคารหรือผู้ให้บริการอีเพย์เมนต์ต้องรายงานไปยังกรมสรรพากร เมื่อพบกรณีผู้ใช้บริการ

๑. ผากหรือโอนเงินทุกบัญชีรวมกันตั้งแต่ ๓,๐๐๐ ครั้งขึ้นไปต่อปี

๒. ผากหรือรับโอนเงินทุกบัญชีรวมกัน ๔๐๐ ครั้ง และมียอดทำธุรกรรมการเงินรวมกัน ๒ ล้านบาทขึ้นไปต่อปี

ซึ่งจะทำให้ร้านขายของออนไลน์ ผู้ค้ารายย่อย หรือผู้ทำธุรกรรมการเงินเป็นประจำต้องระมัดระวัง และหันกลับมาใช้เงินสดแทน ซึ่งอาจทำให้กระทบต่อการขยายตัวของการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านช่องทางการโอนเงินของภาคประชาชนได้

๒. ภาคธุรกิจ

ภาคธุรกิจ โดยเฉพาะธุรกิจขนาดใหญ่ เริ่มใช้ e-Payment มากขึ้น แต่การใช้เช็คยังมีสัดส่วนที่สูง โดยมีเหตุผลหลัก คือ กระบวนการทางธุรกิจยังไม่เป็นอิเล็กทรอนิกส์อย่างครบวงจร ยังมีการใช้เช็คแนบไปพร้อมกับเอกสารทางธุรกิจ เช่น ใบแจ้งหนี้ หนังสือรับรองการหักภาษี ณ ที่จ่าย และใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมภายในของธุรกิจ นอกจากนี้ ยังใช้เช็คเพื่อวัตถุประสงค์อื่น เช่น ใช้เป็นหลักประกัน และใช้เพื่อนำไปขายลดเช็ค เป็นต้น ซึ่งยังไม่มีบริการ e-Payment ที่มาทดแทนการใช้เช็คเพื่อประโยชน์เหล่านี้ได้ อีกทั้ง การใช้เช็คมีค่าธรรมเนียมต่ำซึ่งไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง โดยต่ำกว่าการโอนเงินบางประเภท เช่น การโอนเงินมูลค่าสูงข้ามธนาคาร ทำให้ธุรกิจขาดแรงจูงใจในการปรับมาใช้ e-Payment

ธุรกิจขนาดเล็กและธุรกิจ e-Commerce/ Social Commerce รับชำระเงินด้วยเงินสดเป็นหลัก โดยธุรกิจ e-Commerce มีสัดส่วนการรับจ่ายเงินสดเมื่อรับของ (Cash on Delivery : COD) ในสัดส่วนที่สูง เนื่องจากไม่มีบริการ e-Payment ที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในการทำธุรกรรม online

นอกจากนี้ บริการ e-Payment ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังมีข้อจำกัดในการตอบโจทย์ความต้องการของธุรกิจ เช่น ยังไม่รองรับการ รับ-ส่ง ข้อมูลการซื้อขายไปพร้อมกับข้อมูลการชำระเงิน ซึ่งจะช่วยให้ธุรกิจสามารถตรวจสอบรายการชำระเงินได้อัตโนมัติ สะดวก รวดเร็ว และบริการโอนเงินยังมีวงเงินการโอนที่จำกัดโดยเฉพาะการโอนเงินข้ามธนาคารแบบทันที ดังนั้น ในส่วนของภาคธุรกิจจึงต้องมีการพัฒนาบริการให้ตอบโจทย์ความต้องการมากขึ้นและสนับสนุนการปรับตัวของภาคธุรกิจไปสู่กระบวนการทำงานแบบ e-Business และ Paperless อย่างครบวงจร

ภายใต้การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ยังไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการทางการเงินกลุ่มภาคธุรกิจเข้าสู่ระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้เท่าที่ควร เนื่องจากโครงการต่าง ๆ ยังไม่ตอบโจทย์ครอบคลุมความต้องการของภาคธุรกิจในการพัฒนาไปสู่ e-Commerce หรือ e-Business

๓. ภาครัฐ

ภาครัฐมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการใช้ e-Payment ของไทย โดยที่ผ่านมามาหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการชำระเงินไปสู่ e-Payment อย่างชัดเจน โดยมีการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่

ด้านการจ่ายเงิน : มีการจ่ายเงินสวัสดิการให้กับประชาชนโดยตรงทั้งผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐหรือจ่ายตรงเข้าบัญชีผู้มีสิทธิและคืนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ร้อยละ ๗๐ ด้วยพร้อมเพย์ แทนการใช้เช็คในปี ๒๕๖๐ ช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชน

ด้านการรับเงิน : มีการติดตั้งเครื่องรับบัตรและมาตรฐาน Thai QR Payment ที่หน่วยงานราชการกว่า ๘,๐๐๐ แห่ง (ข้อมูลเดือนสิงหาคม ๒๕๖๑) และมี Mobile Application ฉุกเฉินพระราชัฐที่รองรับการชำระเงินจากผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐด้วยต้นทุนต่ำ รวมถึงมีแผนพัฒนาบริการของภาครัฐทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government service) ที่รองรับการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การชำระค่าธรรมเนียมการขอใบอนุญาตประกอบธุรกิจผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๖๑ รวมถึงการส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีไร้สัมผัส (Contactless/ Near Field

Communication: NFC) ในระบบชำระค่าโดยสารสาธารณะที่สามารถใช้ได้กับระบบขนส่งหลากหลายประเภท เพื่อสนับสนุนการใช้ e-Payment

อย่างไรก็ตาม การใช้ e-Payment ในภาครัฐยังสามารถขยายเพิ่มเติมให้ครอบคลุมทั่วประเทศ รวมทั้งหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และสามารถขยายไปเชื่อมโยงกับระบบโครงสร้างพื้นฐานอื่นของภาครัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านการชำระเงินด้วย e-Payment มากขึ้น ซึ่งการส่งเสริมระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ผ่านการใช้จ่ายของภาครัฐนั้นสามารถทำได้ง่ายที่สุดในฐานะที่เป็นผู้ออกนโยบาย ซึ่งการบังคับการใช้จ่ายภาครัฐผ่านการใช้สื่อหรือช่องทางการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์นั้นจะเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ให้บริการในกลุ่มอื่น ๆ เข้าสู่ระบบอีกด้วย

จากข้อสรุปการดำเนินงานข้างต้น กล่าวได้ว่าแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติมีความสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมาย ดังที่ โฆษกกระทรวงการคลังได้ออกมาเปิดเผยมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ รับทราบความสำเร็จในการดำเนินโครงการทั้ง ๕ โครงการ และมีมติเห็นชอบให้ยุติบทบาทของคณะกรรมการขับเคลื่อนตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ เป็นประธาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการในระยะต่อไป ดังนั้น จึงจะเป็นบทบาทของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบในการผลักดันตามกรอบนโยบายหรือแผนแม่บทในส่วนที่รับผิดชอบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ถึงแม้การดำเนินโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติที่มีระบบพร้อมเพย์เป็นโครงสร้างพื้นฐาน และมีมาตรฐาน Thai QR Payment เป็นเครื่องมือสำคัญที่สนับสนุน จะประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แต่การผลักดันให้ระบบการชำระเงินของประเทศมีประสิทธิภาพ มั่นคง และปลอดภัย อันเป็นพื้นฐานสำคัญอันหนึ่งของเศรษฐกิจดิจิทัลที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเจริญ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ยังคงต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ในระยะต่อไป โดยมีกรอบในการพัฒนา 3 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมการเข้าถึงและการขยายการใช้บริการ ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและนวัตกรรม และด้านการเสริมสร้างระบบนิเวศน์

๑. ด้านการส่งเสริมการเข้าถึงและการขยายการใช้งาน

การมุ่งส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงและกระตุ้นให้ใช้บริการ e-Payment มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การเข้าถึงและใช้บริการได้โดยสะดวก มีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม และ มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งนี้ ภาครัฐเป็นกลไกที่สามารถบังคับได้โดยนโยบาย ดังนั้น จึงควรมุ่งเน้นขยายการใช้ e-Payment ของหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจโดยเฉพาะหน่วยงานที่มีการรับจ่ายเงินกับประชาชนและภาคธุรกิจจำนวนมาก เพื่อขับเคลื่อนการใช้ e-Payment ให้แพร่หลายได้อย่างรวดเร็ว

ในส่วนของภาคประชาชน ควรให้ความสนใจกับประชาชนในพื้นที่ห่างไกลและผู้มีรายได้น้อย ซึ่งการใช้ระบบการชำระเงินผ่านทางโทรศัพท์มือถือ (Mobile Payment) เป็นกลไกสำคัญในการเข้าถึงบริการ โดยปัจจัยสำคัญที่จะต้องผลักดันเพื่อทำให้มีการใช้งานอย่างแพร่หลาย คือ การลดต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับให้บริการ เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้บริการได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำลง

ทั้งนี้ การสื่อสารให้ความรู้และกระตุ้นการใช้บริการอย่างถูกต้อง ปลอดภัย และต่อเนื่อง จะเป็นอีกหนึ่งกลไกที่สำคัญ โดยควรมีการร่วมมือกันของสถาบันการเงิน ผู้ให้บริการชำระเงิน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารที่เป็นระบบ พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ความรู้ด้านการชำระเงินและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้าใจง่าย และเผยแพร่ผ่านช่องทางที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ อาทิ แหล่งชุมชนคนรุ่นใหม่ Social Media หรือผู้นำชุมชน รวมทั้งช่องทางของผู้ให้บริการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีความเชื่อมั่นในการใช้บริการ และเลือกใช้บริการ e-Payment ได้อย่างเหมาะสม โดยมุ่งหวังให้กลุ่มที่มีความคุ้นเคยกับการใช้ e-Payment ได้แก่ นักศึกษา วัยเริ่มต้นทำงาน มีการใช้ e-Payment มากขึ้นและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนกลุ่มที่ยังไม่คุ้นเคยกับ e-payment จะมีความรู้ความเข้าใจ มีความเชื่อมั่น และมีการทดลองใช้บริการ e-Payment มากขึ้น

สำหรับภาคธุรกิจนั้น การส่งเสริมให้ใช้ e-Payment จะต้องมีการมีระบบโครงสร้างพื้นฐาน หรือนวัตกรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ

๒. ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและนวัตกรรม

ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้มีการใช้ e-Payment เพิ่มขึ้น ระบบโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินก็ต้องได้รับการพัฒนาให้มีขีดความสามารถ มีความพร้อมใช้งาน และความมั่นคงปลอดภัย ให้สามารถรองรับปริมาณและมูลค่าธุรกรรมที่เพิ่มสูงขึ้นด้วย ระบบพร้อมเพย์ ระบบ Bulk Payment ระบบของธนาคารสมาชิก ตลอดจนระบบบาทเน็ต จะต้องมีความพร้อม สามารถรับส่งข้อมูลระหว่างกันได้โดยสะดวก และสามารถรองรับการพัฒนาให้มีการเชื่อมโยงระหว่างผู้ให้บริการที่หลากหลายมากขึ้น โดยควรนำมามาตรฐานข้อความสากล (ISO 20022) และพัฒนามาตรฐาน API (Application Programming Interface) มาใช้ในการเชื่อมโยง เพื่อรองรับการต่อยอดนวัตกรรมต่างๆ รวมทั้งการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ

นอกจากนี้ การพัฒนามาตรฐาน Biometrics โดยใช้ข้อมูลชีวภาพ เช่น ลายนิ้วมือ ใบหน้า หรือม่านตา สำหรับยืนยันตัวตนในกระบวนการ e-KYC (Know Your Customer) จะช่วยส่งเสริมการเข้าถึงและใช้บริการ e-Payment ของประชาชนให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยยังคงให้ความสำคัญกับการตรวจสอบยืนยันตัวตนที่มั่นคงปลอดภัย เป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับการบริหารความเสี่ยงของโครงสร้างพื้นฐานและการให้บริการในอนาคต

การเชื่อมโยงระบบ e-Payment กับระบบโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ โดยการใช้เทคโนโลยีไร้สัมผัสที่เหมาะสม เช่น เทคโนโลยี NFC หรือ contactless ในการชำระค่าโดยสาร รวมถึงพัฒนาบริการชำระเงินที่เชื่อมโยงกับระบบของภาครัฐ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบชำระเงินให้สามารถให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ครบวงจรมากขึ้น

สำหรับภาคธุรกิจ การใช้เช็คยังคงมีความสำคัญ ดังนั้นหากสามารถพัฒนาบริการ e-Payment ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน ทดแทนการใช้เช็ค เพื่อตอบสนองความต้องการของภาคธุรกิจ เช่น เปลี่ยนมือได้ ใช้เป็นหลักประกันทางการค้าได้ คาดว่าจะทำให้ปริมาณธุรกรรมชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ของภาคธุรกิจเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด

นอกจากนั้น ควรพัฒนาแพลตฟอร์มกลางสำหรับธุรกิจ ให้สามารถใช้บริการ e-Business ได้อย่างครบวงจร ตั้งแต่ช่องทางซื้อ-ขาย (e-Marketplace) การรับ-ส่งเอกสารการค้าทาง

อิเล็กทรอนิกส์ (e-Invoice) แทนการใช้เอกสารกระดาษที่ไม่สะดวก มีต้นทุนสูงและใช้เวลาดำเนินการนาน และการชำระเงินผ่าน e-Payment ทดแทนการใช้เงินสดและเช็ค เพื่อให้มีช่องทางทำธุรกิจในรูปแบบ e-Business ที่ต้นทุนต่ำ เข้าถึงง่าย รวมถึงสนับสนุนการต่อยอดบริการสินเชื่อด้วยข้อมูลการค้า และการชำระเงิน (information-based lending และ supply chain financing) ที่จะเพิ่มโอกาสให้ธุรกิจสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น ด้วยต้นทุนที่เหมาะสม

๓. ด้านการเสริมสร้างระบบนิเวศน์

การที่จะสนับสนุนให้ระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์พัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม สนับสนุนให้ผู้ให้บริการทางการเงินนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการให้บริการอันจะนำมาซึ่งประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงินด้วยความสะดวกรวดเร็ว และมีค่าใช้จ่ายบริการที่ต่ำลง ในขณะเดียวกันต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ให้บริการว่าระบบมีความมั่นคงปลอดภัย สามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง ไม่มีความเสี่ยงจากเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยเฉพาะความเสี่ยงด้านไซเบอร์ จึงต้องมีการพัฒนากระบวนการกำกับดูแลให้เท่าทันต่อ ความเสี่ยง และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับปรุงมาตรการและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้ให้บริการอย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการทำ Sandbox มีกลไกให้พัฒนาและทดสอบนวัตกรรมของผู้ให้บริการชำระเงินภายใต้สภาพการใช้งานจริง แต่ในขอบเขตที่จำกัด ภายใต้การกำกับดูแล และการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม ทำให้สามารถลดเวลาของการนำนวัตกรรมออกสู่ตลาด โดยคำนึงถึงสิทธิประโยชน์และการดูแลความเสี่ยงของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ สามารถออกนโยบายการกำกับดูแลผู้ให้บริการที่รัดกุมมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้กับผู้ให้บริการ

นอกจากนั้น ปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนการใช้บริการระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ คือ ค่าใช้จ่ายที่ต่ำ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการแข่งขันของผู้ให้บริการชำระเงิน เพื่อนำไปสู่การเพิ่มทางเลือกให้กับผู้ให้บริการและการลดต้นทุนของการให้บริการ โดยต้องทบทวนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่อาจเป็นอุปสรรค รวมทั้งทบทวนอัตราค่าธรรมเนียมในการให้บริการต่าง ๆ

ทั้งนี้ ในการทบทวนและออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ควรมีการประเมินผลกระทบและฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้าน เพื่อหลีกเลี่ยงการออกกฎเกณฑ์ที่อาจขัดแย้งกัน ดังนั้น จึงควรมีการนำกระบวนการออกหลักเกณฑ์ที่ดี (Regulatory Impact Analysis : RIA) มาใช้ในการออกและทบทวนหลักเกณฑ์

๔. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในขอบเขตของงานวิจัยฉบับนี้ เน้นศึกษาผลจากการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติเป็นหลัก ซึ่งเป็นการส่งเสริมการใช้ระบบการชำระเงินภายใต้ระบบพร้อมเพย์และการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมาก มีระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการชำระเงินของผู้ใช้บริการ และมีผลกระทบต่อภาพรวมของเศรษฐกิจ ทั้งนี้รูปแบบของการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งอาจมีผลกระทบในวงกว้างต่อระบบเศรษฐกิจและการเงินในระยะต่อไป คือ Cryptocurrency จึงควรได้รับการศึกษาวิจัยในเชิงลึกต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- การคลัง, กระทรวง. “ยุทธศาสตร์กระทรวงการคลังตาร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๗๙)”.
- “ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงกับ Local Switching”, พระสยาม. (ฉบับที่ ๓), เดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๕. หน้า ๓๐ - ๓๑.
- คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน สำนักรายการรัฐมนตรี. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔”.
- “กรม. เห็นชอบ ๓ แนวทาง ส่งเสริมอุตสาหกรรมฟินเทค”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.thansettakij.com/content/๒๗๖๐๒๘, ๒๕๖๒>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. “แผนยุทธศาสตร์ ๓ ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๒”. ๒๕๕๙.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. “แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๖๒ - ๒๕๖๔)”. ๒๕๖๒.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. “(ร่าง) แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๖๓)”. ๒๕๖๐.
- “ธปท. แจงผลงานปี 2561 – ระยะต่อไปเน้น Distribution Impact กระจายผลของนโยบาย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://thaipublica.org/2018/12/veerathai-santiprabhop-bot-governor-what-thai-people-get-from-policy-strategic-planning/>, ๒๕๖๒
- “แบงก์ชาติสิงคโปร์จับมือ KPMG เผย Roadmap ด้าน Electronic Payment”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://techsauce.co/news/kpmg-and-mas-publish-electronic-payments-with-singapore-payments-roadmap/>, ๒๕๖๒
- “เปิดนโยบาย "ธปท." ปี 62 รุกใช้ระบบการเงินลดเหลื่อมล้ำประเทศ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.thairath.co.th/content/๑๔๕๓๙๖๐, ๒๕๖๒>
- ฝ่ายระบบการชำระเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย. “ระบบการชำระเงินในประเทศไทย (Payment Systems in Thailand)”. ธันวาคม ๒๕๕๒.
- “ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๕, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑. หน้า ๑.
- เศรษฐกิจการคลัง, สำนักงาน. นวัตกรรมในการพัฒนาระบบการเงินภาคประชาชน: แผนที่การเข้าถึงบริการทางการเงินระดับฐานราก. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, ๒๕๕๘.
- สื่อสารองค์กร, สำนัก. ฝ่ายบริหารการสื่อสารองค์กร ธนาคารแห่งประเทศไทย. “ข่าว ธปท. ฉบับที่ ๑๒/๒๕๖๒. เรื่อง แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๖๒ - ๒๕๖๔)”. ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สฤณี อาชวานันทกุล, เสรี ปวีณชนา, จินต์ หวังตระกูลดี, ธิติมา อรุณีพัฒน์พงศ์. “การเติบโตของ Fintech กับโอกาสการสร้างเศรษฐกิจที่พัฒนาอย่างทั่วถึง”. สิงหาคม ๒๕๖๐.

“อนาคตฟินเทค – การชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://voicetv.co.th/read/H1dlA0O57>. , ๒๕๖๒

“FinTech: เทคโนโลยีปฏิวัติโลกแห่งการเงิน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://pmdu.soc.go.th/fintech/๔๐๔๐>, ๒๕๖๒

ภาษาต่างประเทศ

Bank of Korea. Payment System Policy Roadmap – Vision 2020. May 2016

ECB. 7th SEPA Progress Report. 2010

Hasan, I., Koetter, M. and Wedow, M. “Regional Growth and finance in Europe: Is There a Quality Effect of Bank Efficiency?”, Journal of Banking and Finance Forthcoming. 2009.

Hasan I., Renzis, T. D. and Schmiedel, H. “Retail Payment and Economic Growth”. Bank of Finland Discussion Paper 19. 2012.

Humphrey, D. B., Willeson Bergendahl, M. G. and Lindblom, T. “Benefit from Changing Payment Technology in European Banking”, Journal of Money and Finance. 2006. Vol.30.

Kahn, C. M. and Roberds, W. “Why Pay? An Introduction to Payment Economics”. Journal of Finance Intermediation. 2009. Vol.18. p.1-23.

KPMG. “New Payments Platform: The Industry Approach to Minimizing Real-time Payments Frauds”. 2018.

KPMG. “Singapore Payments Roadmap: Enabling the Future of Payments (2020 and Beyond)”. August 2016.

Neetu, K. and Jhanvi, K. “Cashless Payment: A Behavioral Change to Economic Growth”, International Journal of Scientific Research and Education. Vol. 5. p.6701-6710.

Premchand, A. and Choudhry, A. “Future of Payments – ePayments”, International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering. 2015. Vol. 5. p.110-115.

Ruiz, A. and Sarnago, C. M. “Payment system, a key infrastructure for economic development”. Department of International Economy and Financial Markets, la Caixa. 2014.

Thomas, J. “Payment in Nordics. Payments Cards and Mobile”. May - June 2016.

Tompkins, M. and Galociova, V. “Canadian Payment Method and Trends: 2018”. Bank of Canada. 2018.

World Payments Report 2012. Capgemini. 2012

World Payments Report 2018. Capgemini. 2018

Electronic Data Base

Daley, J. “The Consequences of Cashless Society”. (Online). Available: <https://www.fairerfinance.com/insights/blog/the-consequences-of-a-cashless-society>, 2018.

“Europe leads contactless adoption as almost 1 in 2 transactions are now contactless”. (Online). Available : <https://newsroom.mastercard.com/eu/press-releases/europe-leads-contactless-adoption-as-almost-1-in-2-transactions-are-now-contactless/>, 2019.

FI2020, 2016. Financial Inclusion 2020 Progress Report. (Online). Available : <http://www.fi2020progressreport.org/technology/> [Accessed December 2018]

Inklaar, R. and Koetter, M. “Financial Dependence and Industry Growth in Europe: Better Banks and Higher Productivity”. University of Gronigen. 2009.

Lin, M. “Is a Cashless Society the New Reality?”. (Online). Available: <https://www.toptal.com/finance/market-research-analysts/cashless-society-new-reality>, 2016.

Reuter. “EU banking watchdog sets out 'roadmap' to regulate fintech”. (Online). Available: <https://www.reuters.com/article/us-eu-fintech-regulator/eu-banking-watchdog-sets-out-roadmap-to-regulate-fintech-idUSKCN1GL167>, 2018.

Thomson, J. B. “The Role of Central Banks in Money and Payments Systems”. August 1999, Journal of Money, Credit and Banking. Vol. 31, No. 3. The Ohio State University Press. p. 677-681. (Online). Available: <https://www.jstor.org/stable/pdf/2601086.pdf?refreqid=excelsior%3Ac054656aa60fccd878beb223e135a3ed>, 2019.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายวรพร ตั้งสง่าศักดิ์ศรี
วัน เดือน ปีเกิด	๙ ธันวาคม ๒๕๐๕
การศึกษา	ปริญญาโท วิศวกรรมศาสตร์ Technical University Darmstadt, ๒๕๓๒ ปริญญาเอก วิศวกรรมศาสตร์ Technical University Darmstadt, ๒๕๓๘
ประวัติการทำงานโดยย่อ	พ.ศ. ๒๕๔๑ ผู้บริหาร โรงพิมพ์ธนบัตร พ.ศ. ๒๕๔๖ ผู้บริหารส่วน โรงพิมพ์ธนบัตร พ.ศ. ๒๕๕๐ ผู้อำนวยการ ฝ่ายวางแผนและสนับสนุนการบริหาร พ.ศ. ๒๕๕๒ ผู้อำนวยการ ฝ่ายกลยุทธ์และวางแผน พ.ศ. ๒๕๕๔ ผู้อำนวยการอาวุโส ฝ่ายบริหารจัดการธนบัตร พ.ศ. ๒๕๕๖ ผู้อำนวยการอาวุโส โรงพิมพ์ธนบัตร พ.ศ. ๒๕๕๗ ผู้ช่วยผู้ว่าการ สายออกบัตรธนาคาร
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ช่วยผู้ว่าการ สายทรัพยากรบุคคลและพัฒนางานองค์กร

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์
ของประเทศ

ผู้วิจัย นายวราพร ตั้งสง่าศักดิ์ศรี หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ว่าการ สายทรัพยากรบุคคลและพัฒนาองค์กร ธนาคารแห่งประเทศไทย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบการชำระเงินมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจการเงินของประเทศไทยมีความคล่องตัวและเติบโต ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้จัดทำและดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ หรือ National e-Payment Master Plan เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบการชำระเงินของประเทศให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมให้ภาคประชาชนและภาคธุรกิจเข้าถึงบริการทางการเงินและการธนาคารของประเทศ รวมถึงสวัสดิการรัฐ ได้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบมากขึ้น

ในปัจจุบัน ภายหลังจากที่ได้มีการดำเนินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติแล้ว การมีโครงสร้างพื้นฐานทางด้านระบบการชำระเงินทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ที่มีเสถียรภาพ จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมความคล่องตัวการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งของภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ซึ่งจะส่งเสริมประสิทธิภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ และหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ในระยะต่อไป โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ให้มีความเข้าใจกับรูปแบบการชำระเงินและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้ใช้บริการทางการเงินแต่ละกลุ่มให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานของระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเพิ่มความคล่องตัวของระบบการเงิน และส่งเสริมการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ นโยบายกระทรวงการคลัง รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์ ธนาคารแห่งประเทศไทย ล้วนมีเป้าหมายการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันเป็นองค์ประกอบ และให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติทางด้านเศรษฐกิจผ่านระบบโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงิน เนื่องจากระบบการชำระเงินมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่หล่อเลี้ยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศให้ดำเนินไปได้

อย่างต่อเนื่องและมั่นคง โดยช่วยสนับสนุนและรองรับการทำธุรกรรมทางการเงินของสถาบันการเงิน ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไป ให้สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมี ประสิทธิภาพ ช่วยส่งเสริมการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพทางการเงินของประเทศ

ระบบการชำระเงิน

ระบบการชำระเงินในประเทศไทย อาจแบ่งตามรูปแบบของสื่อที่ใช้ออกเป็น การใช้สื่อการ ชำระเงินที่เป็นตราสาร ได้แก่ การใช้เงินสด การใช้เช็ค และการใช้สื่อชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ได้แก่ การโอนเงิน การใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ และการใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Money)

การโอนเงินระหว่างบัญชีแบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่ ๑) การโอนเงินมูลค่าสูง ๒) การ โอนเงินรายย่อยครั้งละหลายรายการแบบมีข้อตกลงล่วงหน้า (Bulk Payment) ซึ่งแบ่งเป็น การโอน เงินภายในธนาคารเดียวกัน แบบนำเงินเข้าบัญชี (Direct Credit) และแบบหักบัญชีอัตโนมัติ (Direct Debit) และ การโอนเงินผ่านระบบ ITMX Bulk Payment ข้ามธนาคาร และ ๓) การโอนเงินรายย่อย ซึ่งผู้โอนสามารถเลือกโอนเงินให้ผู้รับผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ ผ่านเครื่องเอทีเอ็ม ผ่านเคาน์เตอร์ ธนาคารรวมทั้งผ่าน Online Banking คือ ผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet Banking) หรือผ่าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Banking)

สำหรับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ แบ่งประเภทเป็น บัตรเครดิต บัตรเดบิต และบัตรเอทีเอ็ม ทั้งนี้ ปัจจุบันบัตรเอทีเอ็มส่วนใหญ่เป็นบัตรเดบิตควบคุมไปในตัว ส่วนเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Money) อาจมี ชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Wallet หรือ e-Purse) เป็นสื่อการชำระเงินที่ ผู้ใช้บริการได้ชำระเงินล่วงหน้าให้กับผู้ให้บริการ โดยมูลค่าเงินจะถูกบันทึกได้ในหลายรูปแบบ เช่น ลงใน บัตร Smart Card หรือลงในเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ

เพื่อสนับสนุนให้การใช้สื่อชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์เติบโตจำเป็นต้องมีการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานของระบบการชำระเงินอย่างต่อเนื่อง โดยแนวทางการพัฒนาที่ผ่านมาจะอ้างอิงแผนกลยุทธ์ ระบบการชำระเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นหลัก แต่เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีส่งผลต่อการ ชำระเงินมากขึ้น ทำให้มีความจำเป็นต้องเพิ่มความเข้มข้นของแผนยุทธศาสตร์โดยเป็นการร่วมมือกันทั้ง ทางรัฐบาล กระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงิน และพัฒนาระบบการชำระเงินของไทยให้เข้าสู่ระบบ การชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างครบวงจร บูรณาการ และยั่งยืน โดยมีมุ่งหมายให้ระบบการชำระ เงินสามารถรองรับธุรกรรมทางการเงินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ รวมทั้งการบริหารการเงินการ คลังภาครัฐ ให้ดำเนินไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเข้าถึงบริการทาง การเงินอย่างทั่วถึงในทุกภาคส่วน เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพของประเทศทั้งในระยะสั้นและ ระยะยาว

ทั้งนี้ ระบบโครงสร้างพื้นฐานหลักภายใต้แผนยุทธศาสตร์นี้ คือ ระบบพร้อมเพย์ ซึ่งเป็น โครงสร้างพื้นฐานการโอนเงินชำระเงินรายย่อยแบบทันที (real-time) เป็นการพัฒนาระบบการชำระ เงินให้สามารถรองรับการโอนเงินระหว่างสถาบันการเงินได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย โดยใช้ 'ID' ในการระบุผู้รับโอน แทนการใช้เลขที่บัญชีธนาคาร ซึ่งในระยะแรก ID ที่ใช้ ได้แก่ หมายเลขบัตร

ประชาชน และหมายเลขโทรศัพท์ ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินได้สะดวกยิ่งขึ้น ด้วยค่าธรรมเนียมที่ถูกลง และยังเป็นพื้นฐานของการบริการทางการเงินในอนาคต ทั้งนี้ ได้มีการพัฒนามาตรฐาน Thai QR Code เพื่อการชำระเงิน ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบพร้อมเพย์ โดย QR Code นี้ จะทำหน้าที่แทน ID ในการชำระเงิน

นอกจากนั้น ภายใต้แผนยุทธศาสตร์นี้ยังส่งเสริมการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ให้แพร่หลายมากขึ้นแทนการใช้เงินสด โดยการเพิ่มอุปกรณ์การรับชำระเงินด้วยบัตรอิเล็กทรอนิกส์ (เครื่อง EDC : Electronic Data Capture) ทั้งในร้านค้าหรือจุดการชำระเงินของภาคเอกชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการชำระเงิน

ผลการวิจัย

จากการใช้วิธีการทางสถิติ ศึกษาความสัมพันธ์ของสื่อการชำระเงินรูปแบบต่าง ๆ กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเพื่อหาผลกระทบจากการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ พบว่า โดยรวมแล้ว การโอนเงินผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นรูปแบบการชำระเงินที่มีผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือการใช้จ่ายผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้การชำระเงินรูปแบบอื่นลดความสำคัญลงเมื่อเทียบกับสองรูปแบบดังกล่าว สอดคล้องกับการเริ่มใช้ระบบพร้อมเพย์และการขยายการติดตั้งเครื่อง EDC ภายใต้การดำเนินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ

สำหรับการติดตามพฤติกรรมการชำระเงินของภาคส่วนต่างๆ ภายใต้การดำเนินแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ พบว่าระบบพร้อมเพย์มีส่วนในการส่งเสริมการขยายตัวของ e-Payment เป็นอย่างมาก เห็นได้จากการเพิ่มขึ้นอย่างมากของปริมาณการโอนเงินทางโทรศัพท์มือถือ ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับแรงเสริมจากการใช้ QR Code ที่สามารถติดตั้งได้ง่ายโดยแทบไม่มีค่าใช้จ่าย ทำให้มีการขยายตัวของจุดรับชำระเงินด้วยมาตรฐาน Thai QR Payment สูงถึงกว่า 3 ล้านจุดในปัจจุบัน ซึ่งมีปริมาณสูงกว่าจุดรับชำระเงินด้วยเครื่อง EDC ที่มีอยู่ประมาณ ๘ แสนเครื่องเป็นอย่างมาก และจากการที่ระบบพร้อมเพย์มีค่าธรรมเนียมในการใช้บริการต่ำ ทำให้อัตราการพาณิชย์ประกาศงดเว้นการเก็บค่าธรรมเนียมเมื่อทำธุรกรรมผ่าน Online Banking ภายในประเทศ มีผลให้ปริมาณธุรกรรมการโอนเงินโดยรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และเป็นพื้นฐานที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบพฤติกรรมการชำระเงินให้เข้าสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างก้าวกระโดด

ในส่วนของการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ การขยายจำนวนเครื่อง EDC เป็นการรองรับการใช้จ่ายภายใต้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นหลัก ซึ่งมีลักษณะเป็นบัตรเดบิต ส่งผลให้ปริมาณการใช้จ่ายผ่านบัตรเดบิตเพิ่มสูงขึ้นมาก ในขณะที่การใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตไม่มีผลกระทบมากนัก แต่เนื่องจากการใช้จ่ายผ่านบัตรในภาพรวมนั้นเป็นการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเป็นหลัก ซึ่งมีทั้งปริมาณและมูลค่าสูงกว่าบัตรเดบิตมาก โครงการนี้จึงไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญ

ในส่วนของภาครัฐที่กำหนดให้ส่วนราชการทุกแห่งต้องใช้วิธีการรับ-จ่ายเงินทางอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น ส่งผลให้ Online Banking และ Direct Debit เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่

ภาคธุรกิจสามารถทำธุรกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การชำระเงินผ่าน Direct Credit เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

โดยสรุป แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาตินี้ มีการดำเนินการสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมาย มีผลให้ e-Payment ทั้งภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ เพิ่มขึ้นอย่างน่าพอใจ อย่างไรก็ตาม ปริมาณการใช้จ่ายเงินสดและเช็คยังคงสูงอยู่ ซึ่งทำให้ยังคงต้องผลักดันและพัฒนาระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ถึงแม้การดำเนินโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติที่มีระบบพร้อมเพย์เป็นโครงสร้างพื้นฐาน และมีมาตรฐาน Thai QR Payment เป็นเครื่องมือสำคัญที่สนับสนุน จะประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แต่การผลักดันให้ระบบการชำระเงินของประเทศมีประสิทธิภาพ มั่นคง และปลอดภัย อันเป็นพื้นฐานสำคัญอันหนึ่งของเศรษฐกิจดิจิทัลที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเจริญ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ยังคงต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ในระยะต่อไป โดยมีกรอบในการพัฒนา ๓ ด้าน คือ

๑) ด้านการส่งเสริมการเข้าถึงและการขยายการใช้งาน

ภาครัฐเป็นกลไกที่สามารถบังคับได้โดยนโยบาย ดังนั้น จึงควรมุ่งเน้นขยายการใช้ e-Payment ของหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจโดยเฉพาะหน่วยงานที่มีการรับจ่ายเงินกับประชาชน และภาคธุรกิจจำนวนมาก ในส่วนของภาคประชาชน ควรให้ความสนใจกับประชาชนในพื้นที่ห่างไกล และผู้มีรายได้น้อย

๒) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและนวัตกรรม

ควรพัฒนาให้มีการเชื่อมโยงระหว่างผู้ให้บริการที่หลากหลายมากขึ้น เชื่อมโยงระบบ e-Payment กับระบบโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ที่สำคัญ รวมถึงพัฒนาบริการชำระเงินที่เชื่อมโยงกับระบบของภาครัฐ ให้สามารถให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ครบวงจรมากขึ้น และสำหรับภาคธุรกิจ ควรพัฒนาบริการ e-Payment ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงเพื่อทดแทนการใช้เช็ค นอกจากนี้ ควรพัฒนาแพลตฟอร์มกลางสำหรับธุรกิจ ให้สามารถใช้บริการ e-Business ได้อย่างครบวงจร

๓) ด้านการเสริมสร้างระบบนิเวศน์

ควรส่งเสริมการทำ Sandbox มีกลไกให้พัฒนาและทดสอบนวัตกรรมของผู้ให้บริการชำระเงินภายใต้สภาพการใช้งานจริง แต่ในขอบเขตที่จำกัด ภายใต้การกำกับดูแล และการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม นอกจากนี้ ต้องทบทวนกฎหมายเกณฑ์ต่างๆ ที่อาจเป็นอุปสรรค รวมทั้งทบทวนอัตราค่าธรรมเนียมในการให้บริการต่างๆ โดยมีการประเมินผลกระทบและฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้าน จึงควรมีการนำกระบวนการออกหลักเกณฑ์ที่ดี (Regulatory Impact Analysis : RIA) มาใช้ในการออกและทบทวนหลักเกณฑ์